

Monica Kilvær

Vil du bli håndverker sa du?

En studie om kulturarv og læreplanutvikling i fagfornyelsen LK20.

Universitetet i Sørøst-Norge

Fakultet for humaniora, idretts-og utdanningsvitenskap

Institutt for kultur, religion og samfunnsfag

Postboks 235

3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2024 Monica Kilvær

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng

Sammendrag

Det overordnede temaet for denne oppgaven er kulturarv og læreplanutvikling. Kulturarv er et sentralt begrep i skolepolitisk sammenheng og er nedfelt i opplæringslova (1998). Formålet med denne masteroppgaven er å framstille noe av historien til begrepet kulturarv i norsk skolesammenheng. Kulturarv er noe som skal videreføres og overføres og på den måten kan kulturarv være et bildeledd mellom identitet og tilhørighet i samfunnet. For undersøkelsen av hvilken rolle forståelsen av kulturarv har hatt for utviklingen av norsk utdanningspolitikk, har jeg valgt å se spesielt på læreplanene i faget kunst og håndverk fra 1889-2020. Faget har et mandat til å gi opplæring i kultur, kulturtradisjoner, kulturell innsikt og forankring. Fokuset rettes mot den håndverksmessige siden av faget kunst og håndverk og på endringene som har funnet sted gjennom fagets historie. Mitt empiriske materiale er høringsinnspillene som Udir mottok til forslaget til læreplan i faget kunst og håndverk i prosessen som ledet fram til LK20. I min analyse har jeg tatt utgangspunkt i John I. Goodlads læreplanteori om de fem distinkte nivåene. I analysen benytter jeg fire av disse nivåene når jeg analyserer de ulike høringsinnspillene til læreplanene i kunst og håndverk-faget i LK20. Jeg har tatt utgangspunktet i følgende problemstilling: *Hvordan ble kulturarv og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H-faget i LK20, og hvordan kommer diskusjonen til syne i den ferdige læreplanen?*

I min analyse av høringsinnspillene har jeg benyttet meg av tekstanalytisk metode, jeg begrunner dette metodevalget og hvordan jeg har benytt Joseph A. Maxwell sin interaktive modell. Målet er å finne ut hvilke synspunkter de ulike aktørene bringer inn i diskusjonen om ny læreplan. De ulike høringsinnspillene representerer ulike interesse og organisasjoner som hver for seg ønsker å bidra med sine synspunkter på den nye læreplanen. Det er kultur-organisasjoner, arbeidslivsorganisasjoner, kunst-feltets interesseorganisasjoner, håndverks-profesjonenes organisasjoner, og representanter for lærerutdanningen og skolefeltet. I høringen fremkommer en interessant spenning mellom de som ønsker en større vektlegging av praktiske håndverks ferdigheter og den andre siden ønsker en tydeligere dreining mot kunsten. Til sist viser jeg hvilke endringer som ble gjeldende i faget kunst og håndverk fra LK06 til LK20, og hvilken plass kulturarv og håndverkferdigheter har fått i den nye læreplanen.

Forord

Denne avhandlingen er en del av min mastergradsutdanning i Samfunnsfag ved Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN) på Notodden. Avhandlingen markerer slutten på et innholdsrikt studieløp der engasjerende tematikker og nyttig kunnskap er blitt formidlet, og dette vil jeg tar med meg videre i lærergjerningen.

Jeg ønsker å takke mine veileder Hege Roll-Hansen og Ann Irene Risøy for brennende engasjement og veiledning. Dere har stor faglig kompetanse noe som bidrar til trygghet i arbeidet.

Takk til min familie som har støttet og inspirert meg gjennom dette studiet. Dere er den beste supporten man kan ha. En stor takk til min kollega i kunst og håndverk Florence Sandberg. Din kompetanse på feltet er enestående. Takk for alle fagsamtaler, refleksjoner, oppdagelser og et godt kollegialt samarbeid gjennom mange år.

Håper at denne avhandlingen kan bidra til å sette fokus på viktige endringer som skjer i samfunnet og på skolen, og at vi stopper opp innimellom og ser på om konsekvensene av de valgene vi tar fører til den endringen som var ønsket. Hvis utviklingen ikke er tilfredsstillende så er det ingen skam å snu!

Notodden, 25.Mai 2024

Monica Kilvær

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Forord	3
1. Innledning	7
1.1 Bakgrunn for avhandlingen.....	7
1.2 Avhandlingens oppbygning	10
2. Teori og bakgrunn.....	13
2.1 Del 1-Kulturarv.....	14
2.1.1 Begrepet kulturarv	17
2.1.2 En utvidet forståelse av kulturarvsbegrepet	19
2.1.3 Kulturarv i det norske politiske systemet.....	22
2.1.4 Kulturarv og globaliseringen	24
2.1.5 Immateriell kulturarv	24
2.2 Del 2-Historisk tilbakeblikk på håndverkets plass i faget kunst og håndverk....	26
2.2.1 Den tidlige obligatoriske opplæringen	27
2.2.2 Folkeskoleloven	27
2.2.3 Normalplanen 1922 (N22).....	30
2.2.4 Normalplanen 1939 (N39).....	31
2.2.5 Forsøksplanen 1960 (F60).....	32
2.2.6 Mønsterplan for grunnskolen 1974 (M74).....	35
2.2.7 Mønsterplan for grunnskolen 1987 (M87).....	35
2.2.8 Læreplanen 1997 (L97).....	35
2.2.9 Læreplan i kunst og håndverk LK06 (LK06).....	37
2.3 Del 3 – Læreplanteori.....	38
2.3.1 Læreplanen som begrep.....	39
3. Metode	42
3.1 Vitenskapsteoretisk posisjonering.....	42
3.2 Forskningsdesign.....	44

4. Analyse	50
4.1 Den ideologiske læreplanen	50
4.1.1 Læreplanprosess fra idè til nytt læreplanverk	51
4.1.2 Ludvigsenutvalget	51
4.1.3 Stortingsmeldinger og NOU-rapporter av betydning	52
4.1.4 Veien til ny læreplan i faget i kunst og håndverk	55
4.1.5 Tidligere forskning - Bamford rapporten 2010/2011	55
4.1.6 Arbeid med ny læreplan i faget kunst og håndverk.....	57
4.1.7 Ulike synspunkter og innspill i arbeidet med utkastet til LK20.....	58
4.2 Høringsnotatene- Fra høringsinnspill til ferdig læreplan.....	59
4.2.1 Hva skriver lærerutdanningen og skolefeltet?	62
4.2.2 Hva skriver arbeidslivsorganisasjonene?.....	63
4.2.3 Hva skriver håndverks-profesjonene?	65
4.2.4 Hva skriver kunst -feltets interesseorganisasjoner?	66
4.2.5 Hva skriver kultur -organisasjonene?.....	70
4.2.6 Hva skriver vitensenterbevegelsen?.....	71
4.3 Den formelle læreplanen.....	71
4.3.1 Høringsforslag kapittelet <i>Om faget</i> med innspill.	73
4.3.2 Tabell: Endringene i kapittelet <i>faget relevans</i> etter høringsrunden.	75
4.3.3 Tabell: Endringene i kapittelet <i>verdier og prinsipper</i> etter høringsrunden.....	77
4.3.4 Tabell: Høringsforslag kapittelet <i>om kompetansemål</i> med innspill.....	78
4.3.5 Tabell: Høringsforslag kapittelet <i>om kompetansemål etter 7.trinn</i> med innspill.....	79
4.3.6 Tabell: Endring i kapittelet <i>kompetansemål 7.trinn</i> etter høringsrunden.	81
4.3.7 Tabell: Endring i kapittelet <i>undervisvurdering 5.,6. og 7.trinn</i> etter høringsrunden.....	83
5. Drøfting	87
5.1 Kulturarvens betydning	87
5.1.1. Den sosiokulturelle forståelsen av kulturarven.....	88
5.1.2. Den immaterielle kulturarven- praktiske ferdigheter	88
5.1.3. Kulturarv som verdi for individ, gruppe og samfunnet.	89
5.1.4. Motsetninger mellom interesseorganisasjonene.	91
5.1.5. Kulturarv som bidrag til bærekraftig utvikling.....	92
5.1.6. Kulturarv og FNs menneskerettigheter	93
5.2 Den erfarte læreplanen.....	93
6. Sammenfatning og avsluttende konklusjoner.....	96
6.1. Svar på Problemstilling	96

6.1.1.	Hvordan ble kulturarv og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H-faget i LK20?	100
6.1.2.	Hvordan kommer diskusjonen som berører kulturarv til syne i LK20?	100
6.1.3.	Hvordan kommer diskusjonen som berører håndverksferdigheter til syne i LK20?	103
7.	Litteraturliste.....	106
8.	Tilleggs materialet	115
8.1	Ulike læreplaner frem til LK20.....	115
8.1.1	Normalplanen 1922(N22).....	115
8.1.2	Normalplanen 1939(N39).....	116
8.1.3	Forsøksplanen 1960 (F60).....	119
8.1.4	Mønsterplanen for grunnskolen 1974 (M74)	121
8.1.5	Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen i kunst og håndverk L97(L97)	122
8.1.6	Læreplan i kunst og håndverk LK06 (KHVI01) kompetansemål (LK06).....	130
8.2	Tabeller – Høringsinnspillene – endringene	134
8.2.1	Høringsforslag kapittelet <i>om faget</i> med innspill.	134
8.2.2	Endringene i kapittelet <i>fagets relevans</i> etter høringsrunden.....	137
8.2.3	Endringene i kapittelet <i>verdier og prinsipper</i> etter høringsrunden.....	138
8.2.4	Høringsforslag kapittelet <i>om kompetansemål</i> etter 2. trinn med innspill.	139
8.2.5	Endring i kapittelet <i>kompetansemål 1. og 2. trinn</i> etter høringsrunden.	140
8.2.6	Endring i kapittelet <i>undervisvurdering 1. og 2. trinn</i> etter høringsrunden.....	142
8.2.7	Høringsforslag kapittelet <i>om kompetansemål etter 4. trinn</i> med innspill.....	143
8.2.8	Endring i kapittelet <i>kompetansemål 4. trinn</i> etter høringsrunden.	145
8.2.9	Endring i kapittelet <i>undervisvurdering 3. og 4. trinn</i> etter høringsrunden.....	146
8.2.10	Høringsforslag om kompetansemål etter 7. trinn med innspill.	148
8.2.11	Endring i kapittelet <i>kompetansemål 7. trinn</i> etter høringsrunden.	149
8.2.12	Endring i kapittelet <i>undervisvurdering 5.,6. og 7. trinn</i> etter høringsrunden.	151
8.2.13	Høringsforslag kapittelet <i>om kompetansemål etter 10. trinn</i> med innspill.	153
8.2.14	Endring i kapittelet <i>kompetansemål 10. trinn</i> etter høringsrunden.....	154
8.2.15	Endring i kapittelet <i>undervisvurdering 8.,9. og 10. trinn</i> etter høringsrunden.	156

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for avhandlingen

Interessen for denne oppgaven kom under mine studier i samfunnsfag i lærerutdanningen. Temaet var kulturarv og hvilke verdier som finnes i kulturen til et land. Jeg har lenge latt meg begeistre over å se på ulike utviklingstrekk som kan være med på å påvirke et samfunn. Det være seg ulike ideologiske strømninger eller politiske endringer som påvirker kulturen og samfunnet over tid, eller hvilke stemmer som får tale til offentligheten og påvirke med sine ord.

Min interesse for å få en bredere og dypere innsikt på dette feltet har forgreninger til min tidligere utdanning. I ung alder tok jeg den yrkesfaglige utdanningen kjole og draktsøm, og skredder. I voksen alder begynte jeg på GLU-1-7 med fagkompetanse i norsk, matte, pedagogikk, kunst og håndverk og samfunnsfag. Sistnevnte ble mitt fordypningsfag der temaer som samfunnsendringer, ideologiske strømninger, historiske hendelser, identitet, kulturarv og bærekraft var fremtredende tematikker. Som et fundament i denne oppgaven skal vi til formålsparagrafen og opplæringslova §1-1 (Opplæringslova, 1998, §1-1). Skolens samfunnsmandat er nedfelt i opplæringslova (1998) og lovverket er overordnet skole og lærere. Her er kulturarv et sentralt begrep i skolepolitisk sammenheng.

(...)Opplæringen i skolen og lærebedrift, skal i samarbeid og forståelse med hjemmet, åpne dører mot verden og fremtiden og gi elevene en historisk og en kulturell innsikt og forankring (...) Opplæringa skal også bidra til å utvide kjennskapet til og forståinga av den nasjonale kulturarven og vår felles internasjonale kulturtradisjon (Opplæringslova, 1998, §1-1).

Elevene skal også ha kunnskap om internasjonale kulturtradisjoner og ulike kulturelle praksiser, slik at de kan ha en bredere forståelse for kulturelt mangfold og se sammenhenger utover landegrenser. Kulturarven er noe som skal videreføres og overføres i samarbeid mellom hjem/skole og på den måten kan kulturarv være et bindeledd mellom identitet og tilhørighet i et samfunn, både på et familiært nivå og et samfunnsnivå. Min utdannelsesbakgrunn og mine erfaringer som faglærer har alle bidratt

til å forme min forståelse og interesse for disse temaene. Min interesse for den immaterielle kulturarven handler både om kunnskap om og kunnskap i denne arven. Jeg er opptatt både av teoretiske diskusjoner om hva kulturarv er og betyr og av de konkrete praktiske ferdighetene. Med denne bakgrunnen er ulike håndverksteknikker som praktisk ferdigheter noe jeg synes er som en skatt som overleveres fra en generasjon til en annen. En arv som inneholder muligheten til nyskaping, men også der elevens hånd skaper og utfører handlinger som blir en videreføring av kultur gjennom generasjonene. Kulturarv blir i denne oppgaven sammenfattet som et begrep som er forankret i den materielle og immaterielle kulturarven. Videre fokuserer oppgaven på det håndverksmessige siden av faget kunst -og håndverk og på endringene som har funnet sted igjennom fagets historie.

De siste årene har det blitt skrevet i media om skoler som bygges uten spesialrom for opplæring i tradisjonelt håndverk, skoler som ikke prioriterte å ansette kvalifiserte lærere i kunsthagene, og mangelfull økonomi til verktøy og materialer. Etter å ha fulgt litt med på debatten undres jeg over hvordan dette kunne bli slik. På vårparten 2023 fikk jeg en oppgave på skolen der jeg jobber, at jeg skulle analysere den nye læreplanen i Kunst -og håndverk (LK20). Jeg startet arbeidet med å se på hvilke ferdigheter elevene skulle ha etter 10-årig skolegang og 634 undervisningstimer i faget. Videre så jeg på hvilken kompetanse de skulle sitte igjen med. Siden jeg samtidig med dette hadde immateriell kulturarv på pensum i samfunnsfagsstudiene i lærerutdanningen ble dette veldig interessant. Med utgangspunktet i en samfunnsfaglig terminologi med søkelys på immateriell kulturarv, kunne jeg skimte noen utviklingstrekk som jeg ville forske videre på. I analysen av innholdet i Læreplanen Kunnskapsløftet (LK20) for faget Kunst-og håndverk kom det frem noen interessante funn som jeg ikke hadde sett på den måten før. Det ble meget tydelig at kunnskapsmålene inneholdt mange ord som kan knyttes til kognitiv læring som for eksempel, reflektere, utforske, undersøke, analysere og beskrive, mer enn mot det ferdighetsmessige. Et annet funn var at en stor prosentandel av fagets kompetansemål var knyttet til en mer kunstnerisk side av faget der disse bygger kanskje mere på opplevelser, enn nytteverdi av å kunne håndtere et håndverk. Dette fikk min nysgjerrighet og jeg fikk lyst til å se nærmere på hvilken utvikling som har funnet sted både i samfunnet og i læreplanene for dette faget.

Problemstillingen min ble:

Hvordan ble kulturarv og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H-faget i LK20, og hvordan kommer diskusjonen til syne i den ferdige læreplanen?

Her åpnet det seg en mulighet til å forske på hvordan den nye læreplanen LK20 ble til. Jeg har lenge vært interessert i læreplanutvikling som utdanningspolitisk tema og har hatt et ønske om å finne ut hvordan en slik prosess blir styrt og hvilke interesser som påvirker den. Mitt empiriske material ble høringsinnspillene som kom inn til forslaget om ny læreplan i faget kunst- og håndverk. Her fikk jeg et godt innblikk i hvordan kulturarv blir ivare tatt i faget og innlemmet i kompetansemålene. Mine forskningsspørsmål er:

- *Hvem skrev hva i høringsinnspillene til K&H- faget i LK 20 og hvilke interesser representerte de?*
- *Hvilke interessekonflikter blir tydelige i forhold til synet på kulturarv, kunst og håndverksferdigheter?*
- *Hvilke kulturarvs syn blir synlige i høringsinnspillene til K&H- faget i LK20?*

Jeg er opptatt av hvordan faget har vært begrunnet og beskrevet siden folkeskoleloven i 1886 og særlig fra de første detaljerte læreplanene kom i 1922 og frem til i dag. For å kunne forstå de siste læreplandiskusjonene har det vært nødvendig å ta dette tilbakeblikket. Det som var viktig å se på var hvilken rolle den immaterielle kulturarven har hatt i opplæringen. Dette gav kunnskap til å forstå hva den nye læreplanen bygget videre på.

For undersøkelsen av hvilken rolle forståelsen av kulturarv har hatt for utviklingen av norsk utdanningspolitikk har jeg valgt å se spesielt på læreplanene i faget kunst og håndverk. Faget har et mandat til å gi opplæring av kultur, kulturtradisjoner, kulturell innsikt og forankring (Kunnskapsdepartementet, 2020, s.3).

Faget har lange tradisjoner innen håndverks opplæring, og faget har gjennomgått store forandringer, grunnet politiske og samfunnsmessige påvirkning. Siden faget kunst -og håndverk står støtt forankret i både den materielle kulturarven og den immaterielle kulturarven, har faget ansvar for elevens utvikling av den kulturelle og materielle

dannelsen i skolen Det kan dreie seg om kunnskap på materialer som gir elevene en bevissthet rundt holdbarhet og bærekraft eller innsikt i hvordan et godt håndverk utføres på tradisjonelt vis.

1.2 Avhandlingens oppbygning

Denne masteroppgaven er delt inn i 6 kapitler. Hvert av disse inneholder underkapitler som aktualiserer tematikken. Først er det et innledende kapittel som leder oss inn i oppgaven, deretter kommer det teoretiske utgangspunktet *kulturarv, håndverk og læreplanteori*, etterfulgt av et kapittel om metode. Videre kommer et analysekapittel, et drøftingskapittel og til sist et kapittel som sammenfatter det hele. Jeg vil her gi en oversikt over hva som er sentrale temaer i de ulike kapitlene.

Kapittel 1. Innledning: Kapitlet har 2 underkapitler.

Underkapittel 1.1 viser hvorfor jeg har valgt å skrive om kulturarv og hvordan interessen for immateriell kulturarv i opplæringen, ble viktig for meg. Kapitlet inneholder en problemstilling som danner grunnlaget for oppgaven og viser til min nysgjerrighet for hvordan læreplanutviklingen foregikk i LK20. I dette kapitlet får vi også innblikk i den empiri som er benyttet. Videre handler det om kulturarv og kulturoverføring i skolen. Her defineres hvorfor det skal undervises om kulturarv i skolen og hvilket fag jeg har valgt å se nærmere på i min forskning. Underkapittel 1.2 Omtaler avhandlingen oppbygning.

Kapittel 2. Teori og bakgrunn: Kapitlet har tre deler, som igjen har underkapitler.

Del 1- Kulturarv: I denne delen blir kulturarvsbegrepet fremstilt og kompleksiteten i innholdet blir synliggjort via ulike definisjoner og forståelser av begrepet. I 2.1.1. defineres begrepet kulturarv. Videre i 2.1.2 vises en utvidet forståelse av kulturarvs begrepet. Videre i 2.1.3 vises hvilken betydning kulturarv har i offentlig forvaltning. Videre i 2.1.4 ser jeg på den utvidede forståelsen av kulturarvs-begrepet. Til sist i delen 2.1.5 gjør jeg rede for immateriell kulturarv som begrep.

Del 2 - Historisk tilbakeblikk ser på alle læreplanene som har vært skrevet om faget kunst og håndverk siden 1922 og til i dag. Fokuset er rettet mot den immaterielle kulturarvens plass i skolen, her tydeliggjort gjennom hvilken vekt som er blitt lagt i læreplanene på elevers opplæring i ulike håndverksteknikker.

Her gjør jeg rede for hvilken plass håndverket har hatt i skolen og hvordan dette har forandret seg over tid. Jeg har valgt å tydeliggjøre viktig innhold som forsterker min problemstilling fra hver av disse læreplanene. Sentrale deler av innholdet i læreplanene som er viktig for min problemstilling, er oppsummert i tabellform og ligger som vedlegg bakerst i oppgaven under 8. tilleggsmaterialet. Årsak er at det er for mye tekstmaterialet til å ha med i denne masteroppgaven. 2.1.1-9 viser alle læreplanene.

Del 3 Tar for seg John I Goodlads læreplanteori og inndeling i fem nivåer- 2.3.1 ser vi på læreplanen som begrep her viser til de fem distinkte nivåene og begrunner hvorfor jeg benytter fire av dem. Den ideologiske læreplanen, den formelle læreplanen, den oppfattede læreplanen, og den erfarte læreplanen, de to siste slås sammen i denne oppgaven (Goodlad, 1979). Jeg gjør rede for hvordan disse begrepene har vært viktige for min analyse og bidratt til strukturering av oppgaven.

Kapittel 3. Metode: Kapitlet har to underkapitler.

3.1. Tar for seg min vitenskapsteoretiske posisjonering. Her begrunnes valg av metode og tekstanalytisk form for denne masteroppgaven. Videre i 3.2. vises mitt forskningsdesign. Her benyttes Maxwell sin interaktive modell forklart og satt i sammenheng med masteroppgaven.

Kapittel 4. Analyse: Kapitlet har tre underkapitler.

Her analyseres min empiri og settes i sammenheng med Goodlad sin teori om læreplanutvikling. Kapitlet har tre underkapitler. 4.1. *Den ideologiske læreplanen*, gir et historisk innblikk i hvordan kunnskapsløftet LK20 ble til. Her redegjøres for prosessene som ble satt i gang av de politiske myndighetene og for hvilke instanser som ble involvert.

Her vises NOU rapporter og stortingsmeldinger som var av betydning for utviklingen av læreplanen. 4.2 presenterer min empiri. Innspillene er delt inn i ulike kategorier og jeg presenterer hva de ulike interesse- organisasjonene mener om ulike tematikker. 4.3. *Den formelle læreplanen* vises den tekstanalytiske undersøkelsen som er blitt gjort. Her vises små utdrag av de tabellene jeg har laget og benyttet meg av i analyseprosessen.

Kapittel 5. Drøfting: Kapitlet har to underkapitler.

I 5.1 kulturarvens betydning starter jeg å sammenfatte resultatene av undersøkelsen. Her blir funnene diskutert og drøftet opp mot problemstilling og tidligere teorier som er vist i oppgaven. Jeg ser på hvordan de ulike høringsinnspillene forholder seg til den sosiokulturelle forståelsen av kulturarv. Her forsøker jeg å svare på hvordan kulturarv blir fremstilt i høringsinnspillene, som verdi for enkeltmennesker, grupper og samfunnet generelt. Til sist går jeg inn på hvordan kulturarv blir gjort relevant for forståelser av diskusjoner om bærekraftig utvikling og menneskerettigheter. I 5.2 *Den erfarte læreplanen* tar for seg ulike rapporter og evalueringer utført etter LK20.

Kapittel 6. Sammenfatning og avsluttende konklusjoner:

I dette kapitlet sammenfattes mitt arbeid med masteroppgaven. Jeg viser frem hvordan jeg har kommet frem til mine svar på problemstillingen. Videre viser jeg til hvordan diskusjonen fra høringsinnspillene vises ved å sammenligne LK06 og LK20.

7. Referanser/litteraturlister

8. Tilleggsmaterialer: Her ligger alle mine oppsummeringer av de ulike læreplanene og tabeller fra høringsinnspillene.

2. Teori og bakgrunn

I dette kapittelet plasserer jeg mitt studium i en bredere sammenheng, ved å se på den skolehistoriske utviklingen og forklarer bakgrunnen for dette. Sentrale begreper er *kulturarv, håndverk og læreplanutvikling*. Disse begrepene blir sett på i lys av faglitteratur omkring kulturarv og om kulturarvens betydning. Videre ser jeg på teori om læreplanutvikling samtidig som jeg gjennomgår tidligere læreplaner i faget fra 1886 og frem til LK20. Viktige offentlige dokumenter vil også bidra med kunnskap her. Dette gjøres for å sette læreplanene i en skolehistorisk sammenheng og for å kunne se utviklingstrekk som er av betydning for min studie. Kapittelet innledes med problemstillingen slik at den kan være veiledende gjennom hele kapittelet. Første delen handler om kulturarv som et historisk forankret begrep som både inkluderer immateriell kulturarv, materiell kulturarv og kulturoverføring i skolen. Del 2 tar et tilbakeblikk på gamle læreplaner, for å vise til den forankringen og rolle håndverksferdigheter har hatt i norsk skolen fra 1886 og frem til i dag. Faget utvikling og samfunnsmessige utviklingstrekk er også elementer jeg trenger kunnskap om for å kunne forstå høringsinnspillene. Del 3 handler om læreplanteori. Her vises viktige teorier om hvordan en læreplan utvikles og oppleves, noe som danner et viktig teoretisk grunnlag for min forskning på læreplanen LK20.

I problemstillingen spør jeg:

Hvordan ble kulturarv, kunst og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H-faget i LK20, og hvordan kommer diskusjonen til syne i den ferdige læreplanen?

For å danne et grunnlag skal vi se på ulike forståelser av begrepet kulturarv. Et syn på kulturarv kan handle om fortiden, men jeg er også opptatt av at kulturarven handler ikke bare om å ta vare på fortidens tradisjoner, den inneholdte også en side der nyskaping finner sted, slik at man kan ta elementer av dem og benytte seg av dem i nåtid. På den måten er den levende og skal videreføres inn i framtiden. Kulturarv blir i denne oppgaven

framfor alt forslått som den immaterielle kulturarven siden jeg er opptatt av hvilken plass og verdi håndverksopplæringen har. For å utforske dette nærmere skal jeg se på hvordan kulturforskere og samfunnsteoretikere har fremstilt kulturarvens funksjon og betydning i samfunnet. I tillegg skal vi se på hvordan vår nasjon forholder seg til begrepet kulturarv og til sist hvordan skolen benytter begrepet i fag.

2.1 Del 1-Kulturarv

Kulturarv hva er det? Et spørsmål som da kan stilles er, hvem skaper kulturarv? Svaret på det må være at det er menneskene, samfunnet og deres praksiser som skaper denne kulturarven. En soesialkonstruktivistisk forståelse av kulturarv legger vekt på at kulturarven skapes av de som forholder seg til den. Det igjen kan tolkes som at noe blir gitt en større verdi enn noe annet og derfor får status som er verdt å verne. På den måten kan vi si at kulturarv er skapt av et samfunn og kulturarven fortsetter å skape samfunn. Hva mener jeg med det? Jo kulturarven har effekter i seg som påvirker identiteten, livskvaliteten, velferden, sosialt og økonomiske liv, bærekraft og mer. Et av forskningsspørsmålene handler om kulturarvsyn og hvordan forståelser av kulturarv kommer tilsynet i høringsinnspillene og vi skal ta dette med inn i den teoretiske delen.

Vi skal se på hvordan begrepet kulturarv har fått en mere fremtredende rolle i samfunnet og kan sies å ha vunnet innpass både i den offentlige forvaltningen og innenfor kulturvitenskapen. Men først skal vi se på noen ulike definisjoner som beskriver begrepet.

Store norske leksikon presenterer en solid definisjon av kulturarv som er skrevet av instituttleder ved norsk håndverksinstitutt Eivind Falk og professor ved Oslomet Jan Sverre Knudsen. De skriver at begrepet kulturarv oppsto på slutten av 1800-tallet og at en årsak til det var at Norge sto i en selvstendighetskamp og var opptatt av nasjonalidentitet og selvstendigjøring. Det å styrke egen nasjonal identitet var viktig.

(...) kulturarv kan forstås som et svar på industrialiseringen, og teknologiske og sosiale endringer som ble sett på som en trussel mot det tradisjonelle kulturuttrykket (...)Kulturarv betegner historisk forankret kultur med verdi for enkelt personer, felleskap, en folkegruppe eller en nasjon. Det kan omfatte steder, bygninger og gjenstander, eller levende kulturuttrykk som håndverk, seterdrift,

musikk, eventyrfortelling, mattradisjoner og dans. Kulturarv forstås som noe vi har arvet, og som bør ivaretas og videreføres til kommende generasjoner (Kulturarv snl.no).

Denne definisjonen vektlegger den historiske forankringen der verdier for individet, grupper og nasjonen står sentralt. Den tar også med materielle ting som gamle bygninger og gjenstander og gir disse en samfunnsverdi. Dette er det som i dag defineres som den materielle kulturarven. Videre setter den søkelys på håndverk, musikk, dans, eventyrfortelling og tradisjonsmat, som kunnskaper og ferdigheter som skal bevares og videreføres. Dette er blant annet det som vi i dag kaller den immaterielle kulturarven. Denne levende kulturarven som den også blir kalt, kan ses på som levende forandringer. Den kan forstås i sammenheng med mennesker og lokalsamfunns praksiser og videreføring av tradisjoner.

Anne Eriksen er kulturforsker og gir en beskrivelse av kulturarvens betydning sett fra et politisk ståsted.

(...)Kulturarv er vår felles arv, vi kan også kalle det kulturarv. Den skal ikke bare tas vare på for den offentlige forvaltningen eller forskning. Vi tar vare på kulturarven fordi den kan gi oss selv og våre etterkommere en identitet og selvforståelse. Vi kan få opplevelser og kjenne trivsel. Kulturarven kan også gi oss en følelse av å høre hjemme. Å være kjent med ting og omgivelser gir oss også trygghet (Eriksen et al., 2012).

I en slik begrepsdefinisjon kan vi si at arv står ganske sentralt. Det er også et «vi» her som definerer et samlet felleskap og et mellommenneskelig forhold og det er nærliggende å tenke på nasjonen. Hvis vi klarer å forvalte og ta vare på denne arven, kan den ha mulighet til å gi oss noe vi mennesker trenger som en byggestein i livet, nemlig en identitet og selvfølelse. Denne selvfølelsen kan også få oss til å føle tilhørighet. Hennes definisjon er dekkende også for hvordan kulturarv forstås i norsk kulturarvpolitisk sammenheng og som vi videre skal se nærmere på når vi ser på kulturarv i forvaltningen.

Torun Selberg er professor i kulturvitenskap og har i flere år arbeidet med tradisjons- og kulturarvsprosesser. De siste årene har hun ledet forskningsgruppen «Sted- religion- identitet» ved Universitetet i Bergen. Hun sier at fremstilling av begrepet har rettet

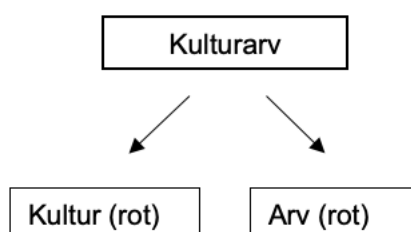

søkelyset på en sosiokulturell forståelse og kulturarven fremstilles som noe vi kan forstå og tolke. Selberg teori er interessant i lys av Vygotsky sosiokulturelle perspektiver på læring og pedagogikk. I følge Vygotsky sosiokulturelle perspektiver fremstår barnas meningsverden som et produkt av den samfunnsutviklingen og de samfunnsmessige drivkreftene som finnes rundt dem. For Vygotsky handler dette om et pedagogiske syn på læring, der barna må forholde seg til et samfunn og en kultur der alle disse faktorene vil påvirke barnets forståelse av sosial samhandling (Birkeland, I. 2014.s. 100). Sosiokulturell teori er relevant både i læringsteori innenfor pedagogikken, om hvordan barn lærer, men også innenfor kulturvitenskapen som Selberg her representerer der den mer retter fokuset på hvordan kulturarv skapes og videre bringes. For Selberg betyr det sosiokulturelle perspektivet at kulturarv er noe som kan fortolkes, omskrives og formidles og endres til mennesker som kommer etter oss. Hun forklarer også at kulturarven er noe som skal videreføres og overføres til neste generasjoner og den har framtidselementer i seg. Den skal være et bindeledd og skape sammenheng mellom fortid, nåtid og framtid (Selberg, 2002, s. 15). Sammen skal de menneskene som lever i et samfunn eller en nasjon verne om denne arven, nettopp for å kunne få opplevelser og kjenne på trivsel sammen.

Selv om vi i Norge har offentlige institusjoner som tar seg av dette, er det ikke bare noe som myndighetene skal ta seg av, men mer et felles nasjonalt ansvar. Skolen er den største kulturinstitusjonen i Norge. Den kulturen som utvikles i skolens store dannelsesprosjekt, er ment å representere en motvekt til den raskt økende kommersielle kulturen som omgir barn og unge på fritiden. I *Overordnet del – prinsipper for læring, utvikling og danning* finner vi at «(...)Grunnoplæringen er en viktig del av en livslang dannelsesprosess som har enkeltmenneskets frihet, selvstendighet, ansvarlighet og medmenneskelighet som mål» (Kunnskapsdepartementet, 2017). Som pedagog ligger min interesse i hvilken overføring av kunnskap og ferdigheter som blir gitt elevene og i hvilken opplevelse av kunnskaper og ferdigheter de besitter. I pedagogikken beskrives danning som forming av et menneskes personlighet, moralske holdninger og eller oppførsel. Roger Hart kobler dette opp mot det geografiske hjemstedet som elevene er en del av. Han spør om dannelsesprosjektet kan inneholde den sosialiseringen og moralen som finner sted rundt elevens hjemsted. (Hart,1979) Dannning kan også inneholde assosiasjoner til personlig utvikling, sosialisering, moral, folkeskikk og det enkeltes barns holdning (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.10).

2.1.1 Begrepet kulturarv

For å danne et bilde av begrepet kulturarv skal vi se på en morfologisk analyse av begrepet. Ved å gjøre dette vil vi kunne skille ut et enkelt morfem av gangen. «(...) Selve definisjonen på eit morfem er at det er den minste tydningsberande eininga i språket» (Budal et al., 2018). Begrepet kulturarv består av to mindre meningsbærende begreper. Det første begrepet er kultur (rot) og det andre begrepet er arv (rot). Vi skal se litt nærere på meningsinnholdet både i det sammensatte begrepet og i de to delbegrepene, hver enkelt av dem.

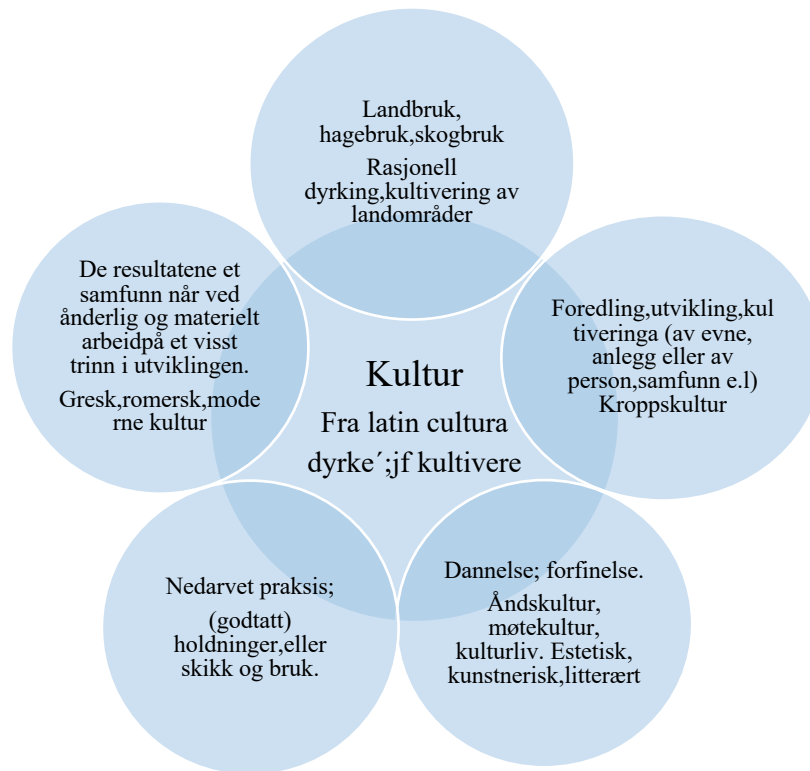

Figur 1: Morfologisk fremstilling av ordet Kulturarv. Laget av M. Kilvær.

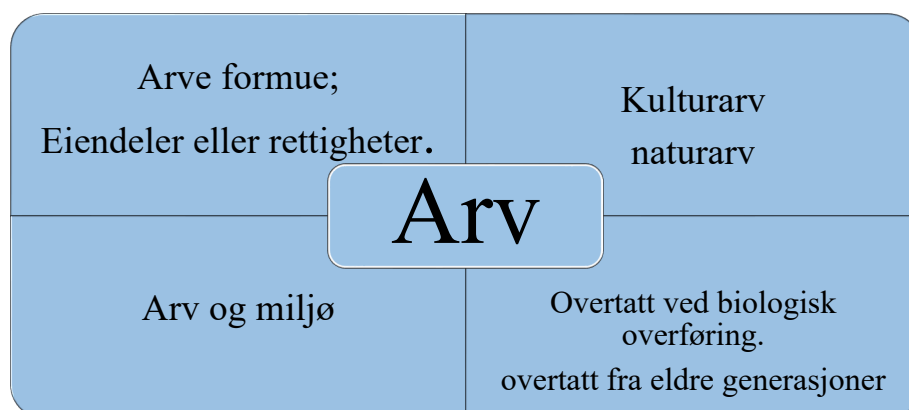
I Norge dukket ordet opp i den Norske Riksmålsordboken i 1937. Her blir ordet definert som «(...)arv av kulturverdi(er)» men ordet var ikke et ord man benyttet seg av i det daglige (Ågotnes, 2009, s.3).

Den danske historiedidaktikeren Bernard Eric Jensen skriver i sin bok fra 2008. *Kulturarv- et identitetspolitisk konfliktfelt*, i kapitlet *Kulturarv- nytt skelsættende slagord*, at selve ordet kulturarv har nesten blitt et nytt slagord. Jensen har tatt for seg hvordan ordet kulturarv har fått en fremtredende rolle i det danske samfunn. Hans tilnærming av begrepet viser en bredde som jeg ønsker å få med i begrepsavklaringen. Jensen sier at «(...)Brugen af ordet er slået igjennom på mindre end et tiår. Ja, det er gået hen og er blevet en rigtig slager- et refræn, de fleste helst skulle nynne på» (Jensen, 2008, s.10).

Med et nærere blikk på begrepet *kultur* og *arv* i den norske akademiske ordboken fant jeg følgende.

Figur 2: Beskrivelse av ordet kultur hentet fra det norske akademiske ordbok. Laget av M. Kilvær.

Figur 3: Beskrivelse av ordet arv hentet fra det norske akademiske ordbok. Laget av M. Kilvær.

Med disse to tabellene kan vi se at det sammensatte begrepet kulturarv har et mangfoldig innhold, med mange komponenter. Begrepet kultur kan deles inn i to hovedkategorier, der den ene betydningen rettes mot en biologiskorganisk forståelse (Dyrkemotode og jordbruk med vekt på en naturlig lagdeling av jordsmonnet), og den andre mot en sosio-kulturell forståelse som omhandler menneskelige forhold. Her handler kultivering om å videreføre tradisjoner og den levende kulturarven gjennom generasjoner. Ordet arv har i tillegg til de to forutnevnte kategoriene også med seg en juridisk del. Ordet arv formidler at noe kan overføres fra mennesker til menneske. For å se videre på begrepet kulturarv betydning det siste hundre året, skal vi se på hvordan begrepet har fått en mer fremtredende rolle i samfunnet.

2.1.2 En utvidet forståelse av kulturarvsbegrepet

Tidligere ph.d. og Lektor ved Lindkjøping Universitet Marianne Winther Jørgensen og professor i kommunikasjon Louise Philips skriver i sin bok *Diskursanalyse. Som teori og metode* (Jørgensen & Philips, 2010) at kulturarv defineres som et viktig begrep, men at det kan fremstå motstridig ved at ulike diskurser gir innhold til begrepet tilrettelagt for hvilket områdefelt begrepet skal dekke. De kaller dette for flytende betegner i fagmiljøene, og beskriver dette slik: «(...) om at innholdsudfylde på nettopp deres måte» (Jørgensen & Phillips, 2010, s.39). På den måten vil innholdet være noe ulikt mellom de ulike diskursene og inneholde vil få flere ulike aspekter og verdinnhold. Et eksempel på dette kan være Knudsen og Falk sin uttalelse.

(...)I partiprogrammer, nasjonale læreplaner og i media finner vi ofte vide formuleringer som «vår felles kulturarv, (...)den norske kulturarven eller vår kristne kulturarv (Falk & Knudsen,2023).

I en slik definisjon er det ikke lett å kunne definere hva kulturarv er, eller hvilket område det er gjeldende for. Filosof Søren Kjølrup omtaler disse definisjonene for å være for upresise, og mener at de vil «(...)Vise seg enten at være for smale eller for brede» (Kjølrup, 2004, s.34).

I boken *Kulturarv-et identitetspolitisk konfliktfelt* har Jensen valgt å gå inn og granske hvordan begrepet kulturarv fremstår i dagens danske samfunn. Jeg har valgt å ta med hans

betraktninger siden vi er en del av den nordiske kulturen og det finnes mange likhetstrekk mellom landene våre. Han forholder seg til en internasjonal debatt om kulturarv, og særlig om kritiske perspektiver på hvordan kulturarv brukes og forstås. Han bekrefter at kulturarvs begrepet er et stort og omfattende begrep som kan knyttes til mange ulike diskurser.

(...)En diskurs er en bestemt måte at forstå og tale om deler af verden, og termen angir, at sprog ikke kun er et redskab, mennesker bruger, når de skal gjøre rede for deres forståelse af dem selv og deres omverden (Jensen, 2008, s. 13).

Først deler Jensen begrepet inn i tre fagdiskurser. Diskursene er samfunnsteoretiske diskurser, profesjonsbaserte diskurser og partipolitiske diskurser. I samfunnsteoretiske diskurser er kulturarv et av nøkkelbegrepene i den vestlige human-og samfunnsvitenskapen. Jensen fremstiller dette som at det har vært en endring i hvordan man forstår og forklarer de endringene som skjer i en kultur og et samfunn over tid. (Jensen, 2008, s.13) I en slik tankegang legger man til grunn at tilegnelse av ny kultur, er en forutsetning for menneskelig utvikling og sosiale liv. Sentrale holdninger blir da

(...)Mennesker lever ikke alene i en /flere kultur(er), de er også grunnleggende præget af de(n) kultur(er), hvori de lever og virker og de er med andre ord også selv kulturen (Jensen, 2008, s.13).

Jensen kaller dette synet et sosialkonstruktivistisk syn, hvor det grunnleggende er at menneske og samfunnsliv til dels har karakterer av en kulturell virkelighet, men som hele tiden utvikles og omdannes for at den skal kunne fungere.

Profesjonsbaserte diskurser er knyttet til kulturarvsfagene der fagmiljøene utdanner fagfolk som blir rike på kompetanse innenfor sitt fagfelt. Fagfolk fra de ulike institusjonene som i det daglige ivaretar den materielle kulturarven vil kunne profilere sine profesjoner. Disse profesjonene kan være knyttet til utøvelsen av tradisjonshåndverk, men også konservatorer, kunsthistorikere, museumsfolk osv. Til sist trekker han frem de partipolitiske diskurser som blir gjeldende innenfor kultur og utdanningspolitikken. Her er kultur og verdikampen gjeldene og kan møte motstand med ulike samfunnsideologier

som stadig endres. Et eksempel på dette er historiefagets påvirkning og rolle i formidlingen. Historieformidlingen som angår kulturarven, handler om å ta vare på elementer fra fortiden og forstå dem i et perspektiv (Jensen, 2008, s.17).

I figuren under har jeg tatt ut elementene fra Jensen sin figur om kulturarvsbegrepet og omdannet dem til en tabell (Jensen, 2008, s.43). Figuren viser et klart bilde av de to begrepene kultur og arv slik Jensen fremhever de. Innenfor kulturfeltet har vi sett at det kan deles inn i to underkategorier som er biologisk-organisk og sosio- kulturelt. Innenfor biologisk-organisk finner vi bakteriekultur, kulturplante og kroppskultur. Innenfor det sosiokulturelle området finner vi allmuekultur, kulturfolk, kultursjokk og elitekultur. Innenfor arvefeltet finner vi en biologisk del, juridisk og sosio-kulturell del. Den biologiske delen kan igjen ifølge Jensen brytes ned til arvelig og arvehygiene. Den juridiske delen kan brytes opp i arvesynd, arvet, arveløs og arvesølv. Til sist i den sosiokulturelle tilnærmingen av arv finner vi sosial arv og arvefiende.

Kultur		Arv		
Biologisk-organisk	Sosio-kulturelt	Biologisk	Juridisk	Sosio-kulturelt
Bakteriell kultur:	Allmuekultur: Brukes i bestemt form om en mengde eller samling av mennesker på et sted i et distrikt.	Arvelig: Som arves, kan nedarves eller skyldes arv.	Arvet: Arve noe etter noen. (NAOB)	Sosial arv:
Kulturplante: Er planter som blir dyrket. (SNL)	Kulturfolk: Folk som har nådd et høyt nivå (og har en ledende posisjon) mht. Kultur (NAOB)	Arvehygiene: Brukt i mellomkrigstiden. (NAOB)	Arveløs: Utelukket fra arv; uten arverett. (NAOB)	Arvefiende: Fiende, uvenn fra gammel tid. (NAOB)

Kroppskultur: Bevist arbeid for å utvikle kroppsstyrke. (NAOB)	Kultursjokk: Sjokkartet opplevelse ved møte med fremmed kultur; forvirring som skyldes (uforbereid) møte med fremmedkultur. (NAOB)		Arvesølv: Overført betydning: selge selskaper og ressurser (av stor nasjonal betydning) som tradisjonelt har vært eid eller kontrollert av staten. (NAOB)	
	Elitekultur: Kultur som tilhører en og er typisk for en elite. (NAOB)		Arvesynd: Menneskets syndige natur (som ifølge kristen teologi og tankegang er nedarvet fra Adam og Eva. (NAOB)	

Figur 4: Viser Bernad Eric Jensen sin modell av konnotasjoner og assosiasjoner i kulturarv (B.E Jensen, 2008,s. 43), utdypet med ordforklaringer fra det norske akademisk ordbok og store norske leksikon. Laget av M. Kilvær.

Tabellen til Jensen gir en god indikasjon på kompleksiteten og meningsinnholdet i begrepet kulturarv. For å se videre på betydningen av begrepet kulturarv skal vi se på hvordan begrepet har fått en mer fremtredende rolle i samfunnet.

2.1.3 Kulturarv i det norske politiske systemet.

I dag har den norske regjeringen tatt dette begrepet og betydningen av det på største alvor. Kulturarv favner bredt og i Norge i dag er det flere departement som har ansvar for kulturarv. Vi skal se nærmere på hvordan begrepet blir ivaretatt i kulturdepartementet, klima-og miljødepartementet, barne-og familie departementet og kunnskapsdepartementet.

Kulturdepartementet har ansvar for musea og den immaterielle kulturarven og ulike arbeid knyttet opp mot UNESCOs konvensjonen. Konvensjonen har som formål å verne, synliggjøre og sikre immaterielle kulturuttrykk. Kulturdirektoratet er en av dem som har ansvar for den immaterielle kulturarven i Norge, og de definerer den immaterielle kulturarv slik.

(...)Immateriell kulturarv er levende tradisjoner og tradisjonell kunnskap som blir overført mellom folk. Kunnskapen blir praktisert i dag og ført videre gjennom kreative uttrykksmåter, som håndverk, musikk, dans, mattradisjoner, ritualer og muntlige fortellinger (Kulturdirektoratet, 22 jan, 2024).

Klima- og miljødepartementet går i samarbeid med Riksantikvaren og har et nasjonalt ansvar for verneverdige bygninger, fredede bygninger samt kulturmiljøpolitikken, altså den materielle kulturarven. **Barne- og familiedepartementet** har ansvar for kirkebygningene dvs. den materielle kulturarven. **Kunnskapsdepartementet** har hovedansvar for å formidle kulturarv ut til skolene (Falk &Knudsen, 2023).

Skolen kommuniserer ofte dette gjennom kulturfagene, samfunnsfag og kunst-og håndverk. Ansvar for kulturoverføringen ligger på flere fag og er grunnfestet i formålsparagrafen (Kunnskapsdepartementet,2017, s.2). Gjennom fagene skal elevene få trening i utførelse av håndverk og få en historisk forankring i kulturen de er en del av. Kunnskapsdepartementet har som ansvarsfelt å hjelpe skolene i dette arbeidet og opplæringen bygger på opplæringsloven§1-1 som er vist til tidligere i oppgaven. Opplæringslova fremhever nettopp betydningen av kulturarven og gir den betydning for elevens forståelse av våre felles verdier (Opplæringslova.1998, § 1-1). Det samspillet som samfunnet og skolen har sammen, burde også gjenspeiles i det samspillet som er mellom fortid, nåtid og fremtid.

Som vi forstår er dette et begrep som benyttes i mange ulike sektorer. Som vist tidligere i teksten blir kulturarv ofte fremstilt i to hovedgrupper, den immaterielle kulturarven og den materielle kulturarven. Her kan vi tydelig se at kulturarv har et aspekter ved seg som omhandler overføring av kunnskap i praktiske ferdigheter.

Professor i estetiske fag ved OsloMet Liv Merethe Nilsen har i sin bok *Fagdidaktikk for kunst og håndverk: i går, i dag, i morgen* (Nielsen, 2019) jobbet med å analysere utviklingstrekk med kulturell forankring frem til LK20 i faget. Nielsen skriver at

(...) Skolen er den største *kulturinstitusjonen* i Norge. Den kulturen som utvikles i skolens store dannelsesprosjekt, representerer en motvekt til den raskt økende kommersielle kulturen som omgir barn og unge på fritiden. Dette er spesielt viktig for Kunst og håndverk siden faget nettopp handler om den *materielle kulturen* (Nielsen, 2019, s.12).

2.1.4 Kulturarv og globaliseringen

Det finnes noe som kan utfordre og påvirke vår kulturarv og det er globaliseringen. (...) En prosess der verden stadig blir knyttet sammen på grunn av en enorm økning innen handel, politikk og kulturell utveksling (FN-Sambandet,2023). Vi kommer ikke utenom at gjennom den digitale utviklingen har verden blitt mer globalisert. De globale endringsprosessene har ført til en intensivering siden 1980- tallet. Vi mennesker blir mer like, og globaliseringen fører til at vi blir utfordret på hvem vi er som individ og samfunn.

2.1.5 Immateriell kulturarv

Immateriell kulturarv handler om levende tradisjoner og ulike praksiser som blir overlevert fra en generasjon til den neste eller mellom mennesker. Dette kan gjøre seg gjeldende på flere områder som ved muntlige tradisjoner(språk), tradisjonelt håndverk, sosiale skikker eller praksiser. Ifølge kulturrådet defineres Immateriell kulturarv slik

(...)Immateriell kulturarv betyr praksis, fremstilling, uttrykk, kunnskap, ferdigheter- samt tilhørende instrumenter, gjenstander, kulturgjenstander og kulturelle rom- som samfunn, grupper og, i noen tilfeller, enkeltpersoner anerkjenner som en del av sin kulturarv (Kulturrådet, 2010, s. 6)

Denne måten å fremstille immateriell kulturarv på påviser et samspill mellom selve handlingen og prosessen. Begge kan vi si rommer både uttrykket og kunnskapen som

ligger bakenfor. Institusjonsleder ved norsk håndverksinstitutt Eivind Falk skriver om den immaterielle kulturarven at den kulturarven er

(...)overført fra generasjon til generasjon, blir stadig gjenskapt av samfunn og grupper i relasjon til deres miljø, i samspill med naturen (...)noe som fremmer respekt for kulturelt mangfold og menneskelig kreativitet (Falk, 2023).

Handlingsbåren kunnskap er et begrep som kulturrådet benytter seg av. Begrepet beskriver overføring og utøvelse av levende kunnskap. Dette begrepet benyttes for å kunne forstå, beskrive og videreføre blant annet håndverk. Med handlingsbåren legger man til grunn at det er selve kunnskapen som overføres eller forflyttes. Denne beskrivelsen treffer godt det som skjer i undervisningen i skolen. Kunnskapen kan da overføres fra en mester til en elev i form av en samhandling, i en praktisk lærersituasjon eller gjennom etterligning. Disse overføringene en forutsetning for videreføringen av kunnskapen. Det er ikke all kunnskap som kan lærers ved å lese i en bok, men derimot forstås ved hjelp av praktisk gjennomgang fra en læremester. Midt i overføringen agerer det kulturbærende og handlende mennesket med immateriell kunnskap på ulike nivåer. Slik det fremstilles her er kulturbæreren selve kjernen i definisjonen av immateriell kulturarv, sammen med praksiser, fremstillinger, uttrykk, kunnskaper og ferdigheter. (Kulturrådet, 2010, s. 16). Håndverket har en viktig plass som kulturbærer både innenfor den materielle kulturarven og den immaterielle kulturarven.

I 2003 fikk begrepet immateriell kulturarv stor internasjonal oppmerksomhet og Norge vedtok en konvensjon som skulle verne den immaterielle kulturarven. Dette ble gjort for å sette et nytt fokus på urfolk, og samfunn som er fattigere på materielle kulturarvs objekter, slott og katedraler osv., men som allikevel er bærere av kultur som er verdt å verne og videre bringe. (Kulturrådet, 2010 s.4) UNESCO er en forkortelse på navnet United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Dette er FN's organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Denne organisasjonen har påvirkning på utviklingen av den materielle kulturarven og den immaterielle kulturarven (FN-Sambandet,2023).

2.2 Del 2-Historisk tilbakeblikk på håndverkets plass i faget kunst og håndverk.

Nå skal vi bevege oss over til å se på håndverkets plass i skolen og hvilke ferdigheter eleven skal beherske og hvordan dette har utviklet seg over tid. Kunnskap om disse utviklingstrekkene er høyst nødvendig for å kunne forstå argumentene i høringsinnspillene jeg skal analysere i oppgaven. I den læreplanhistoriske gjennomgangen ønsker jeg å trekke frem de samfunnsfaglige perspektivene som omhandler både materiell kulturarv, immateriell kulturarv og kulturoverføringen i skolen. Årsaken til at jeg ønsker å ha med dette i oppgaven, er for å kunne vise at faget kunst og håndverk har kulturtradisjoner det er viktig å kjenne til og at en stor del av kulturarven handler om å verdsette, vedlikeholde og overføre kunnskap og praksiser, som vi kan ta med oss videre inn i det nye. Fra allmueskolen rundt 1736 og frem til i dag har det norske samfunnet gått gjennom store endringer som industrialisering, urbanisering, slutten på selvbergingsøkonomien, og unionsoppløsningen 1905, der Norge ble en selvstendig nasjon. Så to verdenskriger der landets økonomiske forhold ble rystet, til dagens velferdsstat og bruk og kast mentalitet.

Jeg vil se etter tydelige utviklingstegn, når jeg nå går systematisk gjennom læreplanene som danner grunnlaget for undervisningen. Læreplanen i fag viser den kompetansen eleven skal ha innenfor faget og den er en mal som skolen benytter seg av i sitt daglige virke. Den inneholder mål man må manøvrere ut ifra og som er forventet at skal bli nådd. Faget kunst og håndverk har gjennomgått store endringer siden faget ble innlemmet i de første læreplanene. Til å belyse det har jeg valgt å benytte meg av de gamle læreplanene, og professor i estetiske fag ved OsloMet Liv Merethe Nilsen sitt arbeid på feltet. I boken *Fagdidaktikk for kunst og håndverk: i går, i dag, i morgen* (Nielsen, 2019), har hun jobbet med å analysere utviklingstrekk med kulturell forankring frem til LK20 i faget. Nilsen påpeker at det er få skolefag som har hatt større samfunnsendringer å forholde seg til (Nielsen, 2019, s.9).

Etter at jeg startet mitt arbeid med master oppgaven, ble det publisert en rapport fra Universitetet i Sørøst- Norge høsten 2023 på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, med

navnet *Rapporten De praktiske og estetiske fagene- fagtradisjoner, fornyelse og endringer i læreplaner for fagene frem mot LK20* (Borgen et al., 2023). Delen jeg benytter er fra den første delrapporten av i alt fire deler.

2.2.1 Den tidlige obligatoriske opplæringen

Obligatorisk opplæring ble innført i Norge allerede i 1736, konfirmasjonsordningen. (NOU 1995: 18) I 1739 kom den første skoleforordningen her i landet, og den regnes som den første skoleloven. Vi hadde hatt skoler og undervisning over hele landet før dette, men det var drevet av kirken. Norge hadde ennå ikke blitt et selvstendig land, men nå skulle barna prioriteres og få opplæring i skolen fremfor å arbeide. Den nye skoleforordningen skulle danne elevene til lydighet og lære dem å lese, skrive og regne. Etter hvert som skolen utviklet seg, så man behov for flere fagfelt som blant annet historie, geografi og naturfag. I tillegg til disse teoretiske fagene så man behovet for å lære elevene i ulike ferdigheter. Siden industrialiseringen var godt etablert i byene, dukket det opp et behov i 1870- årene for at elevene skulle lære seg å tegne. Industrien hadde behov for nøyaktighet og flid og på samme tid er det flere filosofer i Europa som begynner å bemerke seg med sine tanker om kunst og kreativitet og barns utvikling. En av disse var den franske filosofen Jean-Jacques Rousseaus og hans tanker om naturlig barneoppdragelse. Han utgav boken *Emilie* allerede i 1762, boken stiller seg spørrende til barns oppvekstvilkår i Europa på denne tiden. Han mente at barnet av natur er godt og at det derfor burde ha anledning til å utvikle seg fritt og lære gjennom iakttagelse og erfaring. (Kolderup, 2021) Rousseaus tanker skulle få stor betydning for pedagogisk tenkning og skolepolitikk både i Norge og andre land.

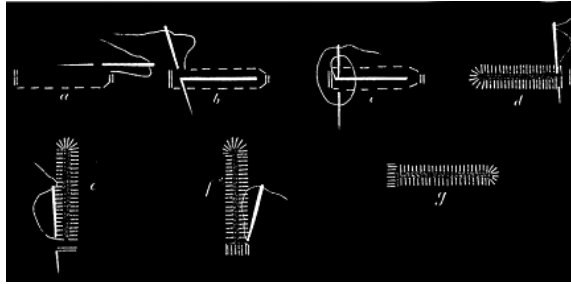
2.2.2 Folkeskoleloven

I 1889 ble folkeskoleloven etablert og de nye ferdighets-fagene skulle lære både jenter og gutter å tegne, utføre ulikt håndarbeid og sløyd. I begynnelsen var det et krav om at disse fagene skulle være obligatoriske i byene, men ikke nødvendigvis på landsbygdene. Derfor kunne det være store ulikheter mellom skolene i de store byene og de som lå ute i bygdene. Flere landsfolkeskoler unnlot derfor å undervise i sløyd og håndarbeid, siden det skulle

undervises i ferdighetsfagene bare dersom forholdene lå til rette for det (Lysne, 1969) (Nielsen, 2019, s.53). En av årsakene til dette var at opplæringen i håndarbeid var noe som tilhørte familien og var en naturlig del av arbeidet i familiene. I folkeskoleloven for byene var håndarbeidsfaget obligatorisk for jenter i årsklasse 7-12 og sløydfaget var obligatorisk for gutter i års trinnene 10-12. Disse alderstrinnene kunne endres hvis skolestyret ønsket å endre det i skoleplanene. (Lov om folkeskolen paa landet, 1889, s. 439-440; Lov om folkeskolen i Kjøpstederne, 1889)

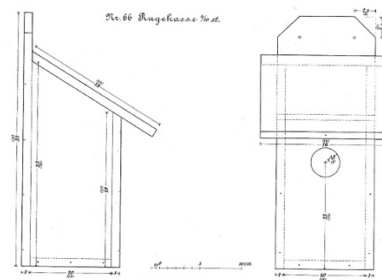
Dette var nødvendig for produksjon av mat, og til å tilberede klær, mat og hus. Barna skulle hjelpe de voksne og på den måten ble kunnskapen, arve og tradisjonene overført. Gjennom modellering fikk barna gradvis oppgradert et kunnskapsfelt på hvordan *håndverket* skulle gjennomføres. Dette var høyst nødvendig i de fleste husholdningene og hadde stor nytteverdi. Denne metoden kalles i dag «mester-lærling-metodikk». Denne metodikken var i sin natur reproduserende, men den dannet også et kunnskapsgrunnlag som la grunnlag for nyskaping (Nielsen, 2019, s.53). Guttene lærte å arbeide med tre og metall materialer, mens jentene jobbet med tekstilmaterialer. Kunnskapsfelt som det å kunne sy, veve, farge garn, kare ull, strikke sokker og ulike typer av reparasjon var av stor nytte. Denne type lærdom i skolen hadde stor nytteverdi og skulle forberede elevene og ruste dem til å klare livet senere, derfor var snekring, strikking, og søm en høyst nødvendighet. En av de første undervisningsbøkene for lærere i håndarbeid «*Haandarbeid som skolefag*» var skrevet av håndarbeidspedagogen Marie Rosing (Rosing,1880).

I denne boken er Rosing veldig opptatt av at elevene skulle bli gode i tekniske ferdigheter og at det håndverksmessige skulle utføres med nøyaktighet og flid. Arbeidet skulle også ha en god progresjon. På en av sidene kan vi se en illustrasjonstegning på hvordan man syr håndsydde knapphull. Hun var kjent for sine undervisningsplansjer, og beskrivelsene i boken er tydelige og viser godt de ulike trinnene, som her med knapphulls sting.

Figur 5: Bilde: Hentet fra læreboka: *Haandarbeide som skolefag*. Skrevet av Marie Rosing i 1880.

I 1900 skrev Hans K. Kjennerud boken *Sløidtegninger for små og store sløydere* (Kjennerud, 1900). I boken har han laget et illustrasjonsbilde og en arbeidstegning av en fuglekasse. Arbeidstegningen viser nøyaktige mål, og hvordan elevene skal lage en fuglekasse i treverk.

Figur 6: Bilde: Hentet fra boka: *Sløidtegninger: for store og små* av Hans K. Kjennerud.

Innenfor fagfeltet tegning var det viktig å kunne kopiere en tegneteknikk ved navn observasjonstegning. I 1913 gav Anna Holck ut boken *Tegning efter gjenstande: Haandbok for lærere og elever* (Holck, 1913). Her skulle elevene lære å tegne med nøyaktighet. Det kunne være å tegne ulike typer gjentakende mønstre, gjentakende border eller se etter en gjenstand å tegne så likt som originalen. Når vi ser på samfunnsutviklingen på 1800 tallet i Norge, er det tydelig at holdningen til barn endrer seg. Fra å være en arbeidskraft i familien, skal barnet nå løftes frem og få plass i sentrum av familien. På tidlig 1900- tallet får tankene fra de franske filosofene mer innpass i

Norge. Rousseaus tidligere ideer om den naturlige barneoppdragelse får innpass i Norge og påvirker skolen gjennom Ellen Key og hennes bok *Barnets århundre* (Hauglund,2001).

Lærere skal nå late som de er på samme kunnskapsnivå som barnet, slik at man med tydelighet kan se hva som er iboende skaperkraft hos barnet, uten påvirkning av læreren. Denne type ideologi kom som en radikal motpart til den undervisningsformen som var gjeldende i skolen. Det første tegnet jeg har funnet på at kunst og barn skulle forenes, var i møte med den engelske kunstpedagogen John Ruskin som levde fra 1818 til 1900. Hans teorier om «den gode smak» var gjeldende innenfor kunstpedagogikken og skulle også være gjeldende for barn. Hans fremtredende ide gikk ut på at barn skulle få utvikle sin sans for skjønnhet gjennom å bli kjent med og studere anerkjente kunstverk. Med dette skulle kunsten få større plass i undervisningen (Nielsen,2019, s 55). Det skulle vise seg å ikke bli så lett siden bondekulturen sto sterk. Neste tidsperiode preges av nød, fattigdom krigføring og uenighet mellom landegrensene. Da fikk håndverket og det å kunne sy sine egne klær og snekre praktiske ting for hjemmet, også økt legitimitet i skolen (Nielsen, 2019, s. 61).

2.2.3 Normalplanen 1922 (N22)

Etter at arbeiderne på fabrikkene begynte å organisere seg, vokste det frem en tanke om en demokratisk skole for alle. Skolen måtte bli en folkets skole, der alle barn kunne få sin felles grunnopplæring. Tidlig på 1920-tallet, fikk skolen en ny læreplan som skulle være gjeldende for både folkeskolene og landsskolene. Det fungerte ikke så det ble opprettet ulike normalplaner for folkeskolene og landsfolkeskolen. (KUD,1922) Innenfor ferdighets-fagene skulle både jenter og gutter delta i tegneundervisningen. Dette var et selvstendig fag og sto på egne ben. Guttene skulle fortsette med sløyd og jentene med håndarbeid.

Arbeidsskoletankegangen fra 1886 -1960 var preget av at de unge skulle dannes og tilegne seg lærdom gjennom praktiske handlinger. I skoleplanene som var gjeldende fra 1886 og frem til forsøksplanen i 1960, ble det faglige innholdet i håndarbeidsfagt, beskrevet som de håndverksmessige ferdighetene. Elevens danning derimot ble relatert til begreper som

flid og nøyaktighet (Kjosavik, 2001). Normalplanen inneholder også en ideologisk forankring som er preget av sin samtids idealer. Om Normalplanen ideologiske forankring er det blitt sagt at denne planen er preget av tankesettet om å sette barnet i sentrum. Per Solberg skrev i sin bok *Kampen om mønsterplanen: språk og sak* (Solberg, 1982).

(...)Reformpedagogikkens forkjempere hadde sin beste støtte i en ung, ekspanderende vitenskap, psykologien. Man måtte, ble det hevdet, legge arbeidet i skolen an på en psykologisk riktig måte – altså på en måte som svarte til barns natur og forutsetninger (Solberg, 1982, s. 95).

Kunstneren og læreren Rolf Bull-Hansen skulle også få innvirkning på læreplanene. Han var ikke bare opptatt av barnetegning og læreplaner. Hans innsats som organisasjons- og institusjonsbygger kom til å få stor innvirkning på fagfeltets utvikling i Norge. I 1931 ble han den første leder av organisasjonen som i dag kalles kunst og design i skolen (KDS) og som ved opprettelsen het Norsk Tegne- og Handarbeidslærerforbund (NTHF). Det var en radikal sammenslåing, der lærerorganisasjonene innen sløyd, tegning og tekstil slo seg sammen i ett nasjonalt forbund. Riktignok holdt tekstillærerne seg utenfor i starten, men de ble etter hvert også innlemmet i fellesskapet (Nielsen, 2019, s. 62).

Etter første verdenskrig sto nasjonen igjen ovenfor en stor hendelse som skulle få konsekvenser. I 1929 kom børskrakket og landet ble igjen rammet av store økonomiske utfordringer. Landet befinner seg nå i mellomkrigstiden og det som regnes for de harde 30-årene. Verden preges av uro og det begynner å murre i ulike deler av Europa. Det er nå 15 år siden (N22) trådte i kraft og landet ønsker å fremme en ny Normalplan som speiler det samfunnet Norge nå befinner seg i. *Tabellen: Utdrag av Normalplanen(N22) vises som vedlegg på s.115.*

2.2.4 Normalplanen 1939 (N39)

I 1939 kommer den nye Normalplanen (N39) og tiden som landet har lagt bak seg har vært preget av reformpedagogikken og et ønske om å gi barnet en bedre fremtid og tilrettelegging (KUD,1939). Tankene om å sette barnet i sentrum og gi det en plass i det demokratiske samfunnet ble nå gjeldende. Reformspedagogikken var også opptatt av selve arbeidsmetoden som ble benyttet for at elevene skulle lære. Kritikken mot

Normalplanen (N22) var at den i liten grad tok hensyn til samfunnsmessige aspekter som elevene sto ovenfor (Solberg, 1982, s.95). I lang tid hadde man stått ovenfor ulike dilemmaer i skille mellom by og land. Derfor hadde man valgt å ha ulike rammefaktorer grunnet ulike utfordringer. Faget sløyd har nå byttet navn til handarbeid for gutter, mens tegning og håndarbeid for jenter blir stående. Inndelingen av gutter og jenter i dette faget har direkte forbindelse til tradisjoner og til materialene som blir benyttet i opplæringen. I normalplanen (KUD,1939) finner vi at fagplanene er delt opp i mål, minstekrav, rettleiding, og arbeidsplan for klasser. Når vi tar et nærrere blikk på denne planen (N39) kontra (N22) ser vi at det har skjedd store endringer i hvordan målet beskrives *i handarbeid for gutter. I handarbeidet skal nå eleven ha medbestemmelsesrett. Eleven blir nå ønsket velkommen til å medvirke i planleggingen av arbeidet og gjennom det skal eleven trene på forstand, ha dømmekraft og utvikle sansen for form og farge. Faget skal også gi eleven glede og gjøre dem til handledyktige mennesker. (KUD,1939, s.183)* I rettleidingen til faget står det at

(...)Sløydarbeidet skal tilfredsstillende den naturlige trang til aktivitet hos eleven så de bruker både sin ånd og sin kropp (KUD,1939, s.183).

2.verdenskrig var et hinder for utbredelsen av (N39) og landet hadde store utfordringer i krigstiden. Derfor tok det litt lengere tid før denne planen var integrert i det norske skolesystemet. Men veien videre leder an til at elevarbeidene skal fange eleven interessefelt og bruksting skal fremmes. *Tabellen: Utdrag av Normalplanen(N39) vises som vedlegg på s.116.*

2.2.5 Forsøksplanen 1960 (F60)

Etter 2 verdenskrig kunne vi spore optimisme og fremtidstro iblant det norske folk. Familieforøkelse med flere barn, ble ønsket velkommen. Gjenreisningen av landet ble viktig, og folk trengte arbeid og boliger. Mange av disse nye boligene ble designet frem av arkitekter og den skandinaviske stilretningen kom mere til syne i bybildet.

I 1960 ble fagene tegning, sløyd (håndarbeid for gutter) og (håndarbeid for jenter) satt sammen til et nytt fag med navnet Forming (KUD,1960). Sammenslåingen var et

eksperiment, og ingen andre land i Norden gjorde det samme (Nielsen,2019, s.71). Som det er vist til tidligere, ser vi en tydelig retning av at nytteaspektet av elevenes arbeid og fagkunnskapen om håndverket nedtones. En av årsakene til dette var ideologiske strømninger i tiden. Nå skulle elevens skapende arbeid og selvuttrykk og utvikling av estetisk følsomhet løftes frem som hovedmålet i faget (Borgen et al., 2023, s. 34). Nå ønsket man at elevene skulle oppdras til selvstendighet, lær seg å arbeide sammen med andre. Det å vise til nøyaktighet og holde god orden, var fortsatt viktige pilarer. Formingsfaget skulle inneholde elementer fra tegning, håndarbeid for gutter og håndarbeid for jenter, men i denne sammenføyningen blir skillene mer utydelige og andre nye elementer får plass i faget. En viktig hendelse i denne perioden er at skillet mellom materialbundne aktiviteter rettet mot jenter og gutter søkes opphevet (Borgen et al., 2023, s. 34). Forsøksplanen (F60) har et rikt tilfang av elevaktiviteter og materialbruk. Det faglige innholdet er inndelt i tegneaktiviteter, *sløydaktiviteter* og *tekstilaktiviteter*.

(...)Planen omtaler fagintegrasjon, progresjon, eksperimentering med materialer og redskaper, samtale og drøfting av oppgaver og løsninger, og måter å møte brukskunst, kunst og håndverk gjennom verkstedbesøk, museer og utstillinger (Borgen et al., 2023, s. 34).

Skolen valgte også å prioritere annerledes ikke bare politisk, men også rent økonomisk. Frem til nå hadde spesialrommene hatt en sentral rolle i opplæringen av ulike håndverks ferdigheter og teknikker. Det beskrives tydelig i de ulike normalplanene hvordan disse spesialrommene skal innredes og ha sin funksjonelle rolle. I 1958 arrangerer Arkitektavdelingen ved Norges tekniske Høyskole (NTH) et kurs i hvordan skolebygningen kan fremstå funksjonelt med tanke på det nye faget forming (Dalaker & Bastiansen, 1959). Daværende rektor ved statens sløyd- og teiknelærarskole (SSTL) på Notodden, Torleiv Hellkås viser frem en mulig endring av disse spesialrommene.

(...)Han hevder også at man kan spare inn på spesialrommene ved i langt større grad bruke klasserommene til en rekke av formingsaktivitetene. Han skisserer deretter to retningslinjer for arkitektene; fleksible romløsninger ved å sette opp flyttbare lettvegger g samling av formingsaktivitetene omkring et sentralt studierom for å tilrettelegge for integrering innen formingsfagene samt integrering utover faggrensene (Hellkås, 1959, s.98; Moe, s.8).

En annen viktig stemme fra NTH- kurset i skolebygning er rektor ved det daværende forsøksrådet for skoleverket, senere rektor ved Katedralskolen og også en sentral stemme i kirke – og undervisningsdepartementet under innføringen av 9-årig skole, Tønnes Sirevåg (Harald Moe,2021. s.9). Han fremmer at de praktiske fagene først og fremst skal være pedagogiske instrumenter. Derunder skal fagene være gode bidragsgivere av trivsel og vekke interesse og skape gode arbeidsvaner. Han er også av den oppfatning at de vanlige undervisningsrommene fint kan benyttes til det han kaller hobbyarbeid (Sirevåg, 1959, s. 55-61).

Forsøksplanen som kom i 1960 var ledet av Tønnes Sirevåg og med sin brede kompetanse og innflytelse ble han lagt merke til. Derfor er det flere som tenker at han må ha fått stor innflytelse på F60. Han ble mange år senere ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden for den innsatsen han har gjort for den norske skolen (Moe,2021). I F60 kommer det nye mål der barnet skal oppfordres til å være skapende. Det estetiske skal løftes frem og på lengere sikt skal det føre til et mer kreativt samfunn. Nilsen skriver at

(...)det gis ingen konkret forklaring på hva som ligger i estetisk følsomhet. Det kan tolkes som en utviklet smak og formsans med røtter i kunstpedagogikken. Eller det kan tolkes som følsomhet i betydningen erkjennelse gjennom sansene (Nielsen, 2019, s.73).

Det løftes også frem en mer tydelig retning om at barnet skal rette oppmerksomheten mot arkitektur og kunst i samfunnet. På den måten kan vi se tegn til at det skjer et brudd i læreplanene etter 1960- tallet. Ser vi på hvordan arbeidsskoleprinsippet kommer til uttrykk i denne planen, ser vi i delen som omfatter alle fag at det skal ikke lenger legge like stor vekt på elevens hukommelse arbeid, men i større grad vektlegge elevens selvstendige arbeid med lærestoffet.

(...)slik at arbeidet gir de best mulige vilkår for barnas frie, harmoniske vekst og utvikling (KUD,1960, s.16).

Fagene beskrives i denne planen gjennom mål, arbeidsmetode, minstekrav, rettleiding og arbeidsplan for klassen. *Tabell: Utdrag av Forsøksplanen (F60) vises som vedlegg på s.119.*

2.2.6 Mønsterplan for grunnskolen 1974 (M74)

Når mønsterplanen 1974 (M74) trer i kraft, blir den norske grunnskolen en 9-årig skole (KUD,1974). Norge er nå inne i en periode der vi er i økonomisk vekst grunnet olje funnene i Nordsjøen, og velferdsstaten er i utvikling. Denne økonomiske optimismen fikk betydning inn i skolefaget forming. Den nytteverdien som håndverket hadde på starten av 1900-tallet ble nå nedtonet og behovet for opplæringen ble svekket. I forkant av (M74) sto diskusjonen om fagets pedagogiske innhold og de didaktiske verdispørsmålene (Solberg, 1982). Fagets håndverksforankring ble svekket gjennom 1970-tallet og fram mot ny læreplan i 1987 (Kjosavik, 2001). I (M74) ønsket man å utvide og eksperimentere med ulike materialer.

I denne planen kan vi se at det kun er mål nr.3 som vektlegger praktiske ferdigheter. I Mål nr.4 kommer det inn et nytt element der eleven skal vekke interesse for og ha medansvar for utforming av vårt miljø. I denne planen spiller elevenes fantasi og følelsestrykk en stor rolle. «*på skolen skjer det en langsom dreining bort fra den praktiske håndverksfordypningen*» (Nielsen, 2021, s.80).

Læreplanen for forming har overskriftene: Mål, Lærestoff, Arbeidsmåter, Læremidler, Vurdering og veiledningsplan. *Tabellen: Utdrag av Mønsterplanen for grunnskolen 1974, vises som vedlegg på s.121.*

2.2.7 Mønsterplan for grunnskolen 1987 (M87)

Denne planen er ikke medberegnet grunnet plassmangel og fordi den ikke medfører viktige endringer ift. kunst og håndverksfaget.

2.2.8 Læreplanen 1997 (L97)

Denne fagplanen er i større grad rettet mot kulturarv en de tidligere planene (KUF,1997). Nå skal eleven være aktiv i utviklingen av kultur i eget nærmiljø, gjennom kunnskap om form, farge og komposisjon. Departementet byttet navn på faget fra forming til kunst-og

håndverk etter en lang debatt i de ulike fagmiljøene. Ønsket var å ta det beste fra kunsten og det beste fra håndverket, når elevene skulle arbeide med arkitektur og ulikt design arbeid. Faget blir nå fremstilt som en viktig referanseramme der eleven skal få kulturell innsikt i et flerkulturelt samfunn. Gjennom kunst, design, håndverk, arkitektur og kunsthåndverk fra ulike steder i verden skulle eleven få en kulturell innsikt. Opplæringen i faget har som mål

(...) at eleven utvikler identitet og forståelse for *kulturarven* gjennom innsikt i egen og andres kunst og formkultur (KUF,1997, s. 194).

Kulturarven har vært representert i faget gjennom alle læreplanene opp igjennom, via fokuset som er rettet mot håndverksteknikker. Men i denne planen styrkes kulturarvperspektivet ved at den settes inn i et samtidsperspektiv.

(...)kunnskap om kunst, formkultur, form, farge, komposisjon, materialer, redskaper og teknikker tilsvarer fagets byggesteiner og danner basis for slik kulturell aktivitet og innsikt. Planen fremmer bevissthet om visuelle virkemidler og visuell kommunikasjon som grunnlag for egne verdivalg (Nielsen, 2019, s. 90).

I denne læreplanen innføres det navn på endel kunstnere og dette førte til en debatt om hvorvidt faget nå ble mer teoristyrte en tidligere. Argumentasjonen gikk ut på at denne teoriseringen ville stjele tid fra å kunne utføre praktisk arbeid. Strukturen i faget blir nå ord som oppleve, uttrykke og reflektere og målene blir delt inn i todimensjonal form bilde-bildekunst og tredimensjonal form skulptur og bruksform. Hovedområdene er kunst og formkultur. Form, farge og komposisjon. Materialer, redskaper og teknikker (KUF, 1997, s.192). Etter reformene på 1990-tallet har læreplanene hatt noen fellestrekk. Fra nå av ble læreplanene forskrifts-festet, og det utgjør at handlingsrommet i opplæringen for både lærere og elever har fått en mer fastbestemt ramme (Karset et al., 2020, s. 38). *Tabellen: Utdrag av Læreplanen 1997 (L97) vises som vedlegg på s.122.*

2.2.9 Læreplan i kunst og håndverk LK06 (LK06)

I 2004 la departementet frem St.meld. nr. 30(2003-2004) *Kultur for læring*. Denne stortingsmeldingen presenterte den nye utdanningsreformen ved navn *Kunnskapsløftet* (Meld.st.28, 2015-2016, s.9) Kristin Clemet fra Høyre som da var statsråd for utdanning og forskning, ønsket et mer målbart system som kunne måle elevenes kunnskaper også opp mot det internasjonale nivået deriblant PISA- undersøkelsen. Nå ønsket regjeringen at den norske skolen skulle styrke både lærere og elever i møte med et bredere kunnskapssamfunn. Kunnskapsløftet var ifølge regjeringen en ny innholdsreform og en ny styringsreform for den norske skole. Nå skulle kompetansemål og grunnleggende ferdigheter integreres i alle fag. Clemet fikk derimot ikke bli med på innvielsen av LK06 for etter regjeringsskiftet fra en høyrestyrt regjering kom den rød-grønne regjeringen på plass med Øystein Djupedal fra Sosialistisk Venstre-parti (SV) som kunnskapsminister.

I flg. LK06 er *visuell kommunikasjon, design, kunst og arkitektur* de fire hovedområdene som opplæringen i faget Kunst og håndverk skal prioritere. Visuell kommunikasjon er knyttet opp mot tegning, grafisk design, foto, data, film og illustrasjon. Kunstdelen har fortsatt stor prioritering i faget. Ved at elevene fikk større innsikt om kunstnere og deres profesjon i L97, skulle dette inspirere eleven til å bli styrket i eget skapende arbeid. Her er det også et ønske om å styrke den kulturelle siden av kunsten ved at elevene henter inspirasjon fra sine nærområder. Under design delen har man i denne planen plassert formgivingen. Her finner vi håndverks- og sløydtradisjonen i faget. Arkitekturen blir også fremhevet i denne planen, ved at den får være med som en av de fire satsingsområdene. Den styrker deler av kulturarv bevisstheten, ved at den tar for seg den fysiske kulturarven om omhandler elevenes nærområder som gater, hus, torg osv. (Udir, 2006).

Går vi tilbake til forskningsspørsmålene for denne oppgaven og ser på om hensikten og praksisen med det å kunne beherske ulike håndverksteknikker har forandret seg, og om faget har endret prioriteringsområder grunnet ideologiske strømninger i tiden, ser vi at de ting som rører seg i samfunnet gjenspeiles i fagplanene. I så måte kan perioden deles i tre ulike perioder. Det som var viktig i faget før 1960 var preget av nytteverdi, kopiering og god smak. Flid sto også sentralt. Faget var knyttet til yrkesgrupper og var en sentral

del av bondekulturen. Materialene var naturmaterialer som tre og ull. Det elevene skulle lære hadde sin rot i håndverkstradisjoner. Elevene skulle arbeide med nøysomhet og flid (KUD, 1922 s.160). Fra 1960- 1997 var faget preget av individfokus og forming. Nå skulle ikke lenger elevene kopiere, nå skulle de skape med kreativitet, ekthet og ting skulle være naturlig. En sentral ting var at

(...)elevene skulle ikke lenger underordne seg forbilder og la seg hemme av andres kunnskap om hvordan ting skulle lages, og lærerens rolle ble mer tilbaketrukket (Nielsen,2021, s.116).

Etter 1997 går faget enda en gang igjennom en stor endringsprosess. Nå var det Kulturarv, bærekraftig utvikling og visuell kommunikasjon som sto i sentrum. Kulturarv ble vektlagt og kulturelle valg fremmet sammen med det miljøbevisste mennesket. *Tabellen: Utdrag av Læreplan i kunst og håndverk LK06 (KHV1-01) kompetansemål (LK06) vises som vedlegg på s130.*

2.3 Del 3 – Læreplanteori

I Norge i dag er læreplanverket for grunnskolen delt inn i *Overordnet del, fag -og timefordeling og læreplaner*. Læreplanverket inneholder deler som til sammen danner en grunnmur for opplæringen. Overordnet del er verdier og prinsipper for selve grunnopplæringen og er en del av læreplanverket. Den har sin hjemmel i opplæringslova §1-5(Oplæringslova, 1998). I Overordnet del har vi tre overordnede temaer som tar for seg *opplæringens verdigrunnlag, prinsipper for læring, utvikling og danning og prinsipper for skolens praksis*.

(...)Opplæringens verdigrunnlag er verdier som skal prege alle fagene i skolen og på den måte sikre en felles ramme for opplæringen. Verdier som er fremhevet er menneskeverd, identitet og *kulturelt mangfold*, kritisk tenkning og etisk bevissthet, skaperglede, engasjement og utforskertrang, respekt for natur og miljøbevissthet, demokrati og medvirkning (Min utheving)(Kunnskapsdepartementet, 2023)

Prinsipper for læring, utvikling og danning ser nærere på sosial læring og utvikling, kompetanse i faget, grunnleggende ferdigheter, å lære å lære og tverrfaglige temaer.

Prinsipper for skolens praksis tar for seg temaer som et inkluderende læringsmiljø, undervisning og tilpasset opplæring, samarbeid mellom hjem og skole, opplæring i lærebedrift og arbeidsliv og profesjonsfelleskapet og skoleutvikling (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.3).

Fag-og timefordelingen viser hvor mange timer elevene skal ha i det enkelte skolefag. Som et eksempel på det skal en elev på ungdomstrinnet ha gjennomført 148 kunst og håndverkstimer fra eleven starter i 8.trinn til den er ferdig på 10. trinn (Utdanningsdirektoratet, 2023).

2.3.1 Læreplanen som begrep.

I denne delen skal vi se nærmere på læreplanen som begrep. En som har hatt stor innvirkning på feltet er læreplanteoretikeren John I. Goodlad (Goodlad et.,1979). Han har utviklet et læreplanteoretisk begrepsapparat som strekker seg over fem distinkte nivåer (Lyngsnes & Rismark, 2016, s.155; Goodlad et al., 1997, s. 58-67) En læreplan vil alltid reflektere samfunnet og tiden den er en del av, derfor er det nyttig å se på hvilke faktorer som påvirker utviklingen av læreplanprosessen.

(...) Goodlads fem nivåer er: Ideological Curricula, Formal Curricula, Perceived Curricula, Operational Curricula og Experiential Curricula. (...)Oversetter vi dette får vi: Den ideologiske læreplanen, den formelle læreplanen, *den oppfattede læreplanen*, *den gjennomførte læreplanen* og *den erfarte læreplanen* (Lyngsnes & Rismark, 2016, s.155).

I denne oppgaven er det hensiktsmessig å benytte tre av Goodlads nivåer. Jeg skal benytte Den ideologiske læreplanen, Den formelle læreplanen og Den erfarte læreplanen. Den gjennomførte læreplanen utgår, siden jeg ikke har undersøkt konkret undervisningspraksis, og den oppfattede læreplanen blir inkludert i den erfarte læreplanen.

Den ideologiske læreplanen: Det som ligger til grunn her er hvilke ideologiske strømninger og eventuelle reformideer som får innflytelse, og et eksempel kan være hvilke ideer er rådende innenfor utdanning akkurat nå. Det kan også betraktes som selve

idegrunnet for å lage en ny plan. Utviklingen av en nasjonal læreplan foregår trinnvis der ulike politiske beslutninger skal tas og høringer skal gjennomføres. Viktige innspill fra utdanningsmyndighetene, utdanningsforskere, fagfeltene og ulike politiske synspunkt, danner grunnlaget for et nytt dokumentet. Under utformingen omdannes strategien til satsingsområder som blir tilpasset hvert enkelt fagområde og på den måten kommer strategien tilsynet i det skriftlige dokumentet.

(...)Når aktørene i et fagfelt har en felles ide, som de bygger sin fagforståelse på, er dette et gjeldende paradigme. Et paradigme kan utfordres av andre paradigmer, og når et paradigme avløses av et annet, kaller vi det for et paradigmeskifte (Lindstrøm, 1997).

Dette kommer vi tilbake til i analyse delen, når vi kommer nærere inn på de tydelige skiftene i faget.

Den formelle læreplanen: Når ide prosessen er ferdigstilt, omdannes dette til et formelt styringsdokument. Læreplanen kan sees på som en kontrakt mellom eleven/ skolen og samfunnet og dokumentet inneholder skolens mål og innhold. I 2017 ble *overordnet delverdier og prinsipper for grunnopplæringen* vedtatt og dette dannet grunnlaget for den læreplanen vi har i dag Kunnskapsløftet 2020 (LK20). En læreplan er jo en plan for lærere og et redskap læreren kan benytte i sin undervisning. Under fag finner vi derfor kompetansemål som konkretiserer den overordnede delen av læreplanen. Historisk sett, har dette sett ulikt ut opp igjennom historien. På 1970- tallet hadde lærerplanen mye fokus på å eksemplifisere oppgaver for læreren. Dagens læreplan beskriver ikke lengere på detaljnivå hva en lærer skal gjøre i sin praksis, for nå er praksisen mer overgitt til den enkelte lærer, noe som kan skape en differensiering mellom skolene på hvordan undervisningen foregår. I utgangspunktet er intensjonen å få til et samsvar i undervisningsmetodene, men planene tolkes ulikt. Dette fører oss frem til nest nivå av læreplanutviklingen.

Den oppfattede læreplanen: Dette nivået er meget avgjørende for den praktisen som blir utført ute i skolen. Goodlad beskriver dette som det nivået som har størst innflytelse på hvordan målene blir overført i praksis. Her spiller lærerens erfaring, antagelser og kompetanse en viktig rolle.

Den erfarte læreplan: Nå beveger vi oss over til den oppfattelsen og erfaringen eleven får av den undervisningen som er blitt gitt. Mange lærere ønsker nok å gjøre seg nye gode erfaringer på feltet før de overgir seg helt til eventuelle nye metoder. Dette er en av årsakene til at det tar tid for en ny læreplan å feste seg hos den enkelte lærer. Det kan også være et gap mellom det eleven faktisk lærer og det som er lærerens intuisjon med undervisningen. Pedagoger og lærere vil kunne sitte med ulike oppfatninger av hvordan undervisningen burde gjennomføres (Goodlad et al., 1997, s.58-65).

3. Metode

I dette metodekapittelet ønsker jeg først å redegjøre for mitt vitenskapsteoretiske ståsted. Deretter vil jeg presentere hvilken metode jeg har benyttet hvilket utvalg av data jeg har gjort og hvilket forskningsdesign jeg har benyttet.

Metodebegrepet stammer fra det greske ordet *methodos*. Ordet betyr å følge en bestemt vei frem mot målet (Befring, 2015, s. 36). Som forsker trenger jeg å benytte meg av en forsknings metode og et forskningsdesign som kan lede meg frem til svart på min problemstilling.

Hvordan ble kulturarv og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H i LK20, og hvordan kommer diskusjonen til syne i den ferdige læreplanen?

Ser vi på selve definisjonen av forskning ser vi at det er systematiske, kritiske og er selv-kritiske undersøkelser som har til hensikt å bidra til å utvikle kunnskap (Utanningsdirektoratet, 2017, s.6). Til denne oppgaven er det hensiktsmessig å benytte den kvalitative forskningsmetoden. Med denne metoden kan jeg som forsker få tak i informantenes oppfatninger, tanker, forventninger, verdier og holdninger. Kvalitative metoder kjennetegnes ofte med at dataene vanligvis er skrevet i tekst (Tjora & Tjora, 2021, s. 17). Frode Nyeng hevder at variasjon i datamaterialet er en fordel, nettopp for å kunne bevise at kvalitativ metode går i dybden. «Målet er å si mye om lite, fremfor lite om mye» (Nyeng, 2012, s. 73), i motsetning til kvantitative tilnærminger. Mitt empiriske materiale er høringsinnspillene som Udir mottok til forslaget til læreplan i faget kunst-og håndverk i prosessen som ledet fram til LK20.

3.1 Vitenskapsteoretisk posisjonering

Strukturen i dette litteraturstudiet av LK 20, kulturarv og håndverksferdigheter, er inspirert av den hermeneutiske vitenskapsteorien. Jeg har på grunnlag av studiets

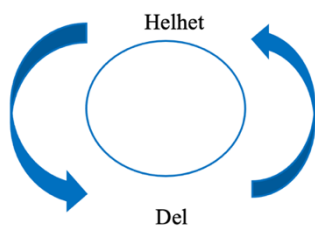
problemstilling valgt å lene meg mot en hermeneutisk – fenomenologisk metodologi. Jeg vil vise til filosofen Hans Georg Gadamer (1900-2002) og hans teori om den hermeneutiske sirkel og Edmund Husserl (1859-1938) sin teori om fenomenologi. Hans-Georg Gadamer regnes som arkitekten bak nyhermeneutikken og den kan forklare som en fortolkningslære. Den bygger sine filosofiske teorier ut ifra at hermeneutikk blir foreslått som en tilnærming og ikke en metode. (Stray Heldal & Wittek, 2014, s.61). Gadamer viser til viktigheten av dialog mellom en eller flere parter selv om man i utgangspunktet kan sitte med ulike oppfatninger av en sak. Når man frembringe ulike meninger, kan det bli et samspill som igjen utvikler nye meningssammenhenger. På denne måten kan det oppstå en sammensmelting av forståelseshorisonter og en ny felles forståelse dannes. Nyeng beskriver dette som at forskningen bygger på et systematisk arbeid med fortolkninger.

Husserl vektlegger i sine fenomenologiske teorier, at vi som mennesker ikke hører og ser ting rundt oss i våre omgivelser slik de er i seg selv, men at vår bevissthet møter på ulike fenomen slik det åpenbares for oss gjennom våre erfaringer og det livet vi lever. Måten vi forholder oss til dem på er slik de fremtrer for oss, og gjennom refleksjon over tingenes allmenne vesen, kommer vi fram til erkjennelse (Alvesson & Sköldberg, 2008, s. 166). Nyeng hevder at selve hensikten med den fenomenologiske tilnærmingen er at:

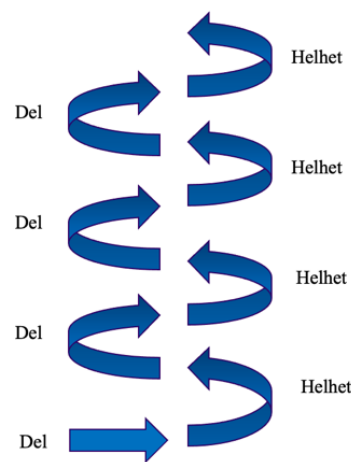
(...)Den har til hensikt å få tak i menneskers opplevelser, erfaringer og ulike fenomener (Nyeng, 20, s. 71).

I denne oppgaven vil høringsinnspillene beskrive den enkeltes fortolkning. Noen vil kanskje omfavne nytenkning og skrote det tradisjonelle, mens andre vil verdsette det tradisjonelle og være kritisk til nytenkning. Enhver fortolkning er i så måte styrt av forventninger og forståelse. De er farget av ulik politisk tilhørighet, ulike erfaringer, interessefelt, yrkeserfaringer og kulturell forankring. Det vil også være noen likheter og fellestrekk, som reflekterer hvilken virkelighetsforståelse de er sosialisert inn i. Hermeneutikken er opptatt av at en mening kan forstås bedre når den settes i en sammenheng med en helhet. På samme måte kan det sies om en helhet, at om vi deler den opp i mindre deler vil den kunne forstås bedre. (Alvesson & Sköldberg, 2016, s. 193).

Gadamer beskriver dette som en oppadgående spiral og kaller den den hermeneutiske sirkelen. (Fig.1 og Fig.2). Setter jeg denne figuren inn i min studie, kan den tolkes slik. Når teksten til et hørings svar leses, vil man være preget av det å tolke selve teksten, som kan defineres som delen i dette tilfelle, og selve forfatteren av teksten, og til sist det historiske bakteppet som teksten springer ut fra. Det historiske bakteppet kan ses på som helheten i dette tilfelle. I min forskerrolle ønsker jeg å forstå det de ulike aktørene fremmer og mener i sine høringsnotater- delen, men også forstå de menneskene jeg snakker med og selve miljøet de representerer- helheten. Dette vil være med på å endre min helhetlige forståelse av resultatet av høringene.

Figur 7. Del av den hermeneutiske sirkelen.

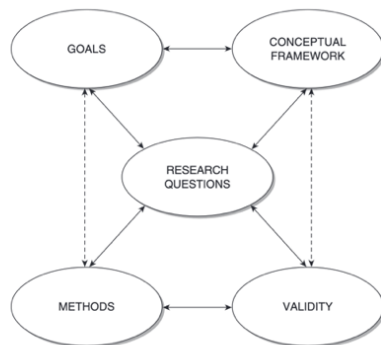
Figur 8. Den hermeneutiske sirkelen.

Zoomer vi dette ut på makro nivå, så vil alle deler av studiet i sin helhet ha påvirkning på hverandre, og på den måten også videreutvikle min forståelse av helheten.

3.2 Forskningsdesign

Et godt forskningsdesign viser veloverveide metodiske valg. De har et godt samsvar mellom problemstilling og datamaterialet og de har en overordnet metodisk plan. For å få en god oversikt over forskningen vil jeg benytte meg av Maxwell sin modell for

kvalitativ forskningsdesign, den interaktive modellen. Maxwell beskriver denne modellen som systematisk fordi den har en god struktur (Maxwell, 2012, s.1-22).

Figur 9: Maxwell sin interaktive modell.

Maxwells interaktive modell har fem komponenter, der hver av dem adresserer et spesifikt behov for et grundig resonnement. De fem er mål, teoretisk rammeverk, forskningsspørsmål, metode og validitet. Modellen viser at alle de ulike komponentene står i et avhengighets forhold til hverandre og gjennom denne interaksjonen påvirkes resultatet. «(...)I denne modellen danner de forskjellige delene av et design en integrert og samvirkende helhet, med hver komponent nært knyttet til flere andre, i stedet for å være koblet i en lineær eller syklisk sekvens» (Maxwell, 2012, s. 4-5).

I Maxwell sin modell settes først søkelyset mot problemstillingen og forskningsspørsmålene (Maxwell, 2012, s. 4-5).

Hvordan ble kulturarv og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H i LK20, og hvordan kommer diskusjonen til syne i den ferdige læreplanen?

Problemstillingen som ligger som selve grunnlaget i dette studiet, består av to spørsmål. I den første delen har kulturarv begrepet og håndverksferdigheter fått en sentral plass. I dette studiet er kulturarv definert som immateriell kulturarv. For å finne et fyldigere svar på problemstillingen del 2 vil jeg se på læreplanen LK20 og sammenligne den med LK06. Slik kan jeg se om endringene kan spores tilbake til høringsinnspillenes forslag. Med den kvalitative innholdsanalysen ønsker jeg å kartlegge tekstens logiske strukturer,

handlingslinjer, tema og målsetninger (Dalland,2021, s.305). Som forskningsspørsmål har jeg:

- *Hvem skrev hva i høringsinnspillene til K&H- faget i LK 20 og hvilke interesser representerer de?*
- *Hvilke interessekonflikter blir tydelige i forhold til synet på kulturarv, kunst og håndverksferdigheter?*
- *Hvilke kulturarvs syn blir synlige i høringsinnspillene til K&H- faget i LK20?*

Problemstillingen og forskningsspørsmålene blir i min forskning plassert i midten av figuren siden alle de andre komponentene jobber ut fra dette spørsmålet. Dette gjøres for hele tiden å kunne vende tilbake til problemstillingen under prosessen noe Maxwell kaller en interaktiv og dynamisk prosess (Maxwell,2012, s.1-22).

Går vi videre til det teoretiske rammeverket i denne oppgaven er det slik at for å nærme meg de interessante spørsmålene, satte jeg meg inn i ulik faglitteratur og tidligere forskning. Jeg leste tekster som handlet om læreplanutvikling, kulturarv og håndverksferdigheter. For å få et historisk blikk på kulturarvens forankring benytter jeg tidligere læreplaner fra 1886 til 2020. Det innebærer Lov om folkeskolen paa landet (1889) og Lov om folkeskolen i Kjøpstederne (1889). Normalplanen av 1922 (N22), Normalplanen av 1939 (N39), Forsøksplanen 1960 (F60), Mønsterplanen 1974 (M74), Mønsterplanen 1987 (M87), Den generelle læreplanen 1994 (G94), Læreplanverket for den 10-årige grunnskole (L97), Kunnskapsløftet 2006 (LK06) og Kunnskapsløftet 2020 (LK20). Lesningen bidro til å komme frem til spørsmålene som omhandlet kulturarvens plass i læreplanene. Goodlads begrepssystem om læreplannivåer beskriver disse som den formelle læreplanen, siden disse dokumentene er formelt vedtatte som læreplans dokumenter (Goodlad et al., 1979).

Min empiri var høringsinnspillene som kom inn sommeren 2019 rundt den foreslåtte læreplanen. Høringsforslaget er utformet som et dokument som inneholder forslag til ny læreplan i kunst- og håndverk pluss et spørreskjema aktørene skal svare på. Inneholdte i tekstmateriale benyttes i denne forskningen. Det er disse dokumentene jeg tar utgangspunktet i for å kunne forstå aktørene meningsinnhold i sine svar. Det er også disse dokumentene jeg benytter i alle mine tabeller, og det er disse dokumentet jeg setter opp mot LK20. Slik vil jeg tydelig kunne se forandringene som er kommet grunnet innspillene fra Høringsinnspillene.

Min empiri er et utdrag fra høringsinnspillene som kom inn til direktoratet. Det var til sammen 341 svar, men ikke alle svarene er av interesse for denne forskningen. Jeg har utelatt svar fra kommuner (8), skoler (98), lærere og rektorer (130). Til tross for at veldig mange av høringsinnspillene kommer fra skoler og lærere har jeg latt være å ta med disse i min analyse. Hovedårsaken er at disse innspillene handler i stor grad om det undervisningstekniske, mens jeg er ute etter diskusjonen om kulturarven. Det som er analysert er direktoratet (1), Universiteter og høyskoler (5), ulike interesseorganisasjoner (21), annet (6), fag og forskergrupper (3). Av disse er alle lest, men ikke alle er nevnt.

Neste komponent som beskrives er mål. Målet i dette studiet er

Å analysere høringsinnspillene til læreplanene i kunst og håndverk-faget i LK20 og finne ut hvilke synspunkter de bringer inn i diskusjonen om ny læreplan.

Maxwell ønsker en refleksjon rundt hvorfor er en slik studie nødvendig? Til det vil jeg si at det å ha kunnskap om hvem som har interesse av et fags utvikling, se argumentasjon, og eventuelt se hvilken påvirkning det fikk for LK20, rundt tematikken kulturarv og håndverksferdigheter, har betydning for å kunne se hvordan et fag utvikles over tid og hvordan det gjenspeiler tiden læreplanen er skrevet i. Hvilken kunnskap skal videreføres og hvordan blir forholdene mellom fortid, nåtid og fremtid

Neste komponent er metode. Tekstanalyse egner seg godt som metode i denne oppgaven siden jeg har et ønske om å studere samfunnet gjennom ord. Tekstanalyse kan utføres på flere måter og jeg har valgt en tematisk innholds analytisk tilnærming. Det som står sentralt i denne innholdsanalysen, er å kombinere de teoretiske begrepene i oppgave: kulturarv, håndverksferdigheter og læreplanutvikling, med mitt empiriske materiale. På den måten kan jeg finne nye og interessante sider ved tekstene. Med en slik tilnærming har jeg også mulighet til å fange opp meningsinnholdet i de ulike høringsinnspillene. Med den kvalitative innholdsanalysen ønsker jeg å kartlegge tekstens logiske strukturer, handlingslinjer, tema og målsetninger (Dalland,2021, s.305). Min empiri blir sett på i lys av opplæringsloven, offentlige dokumenter, eldre læreplaner, forskningsartikler og faglitteratur.

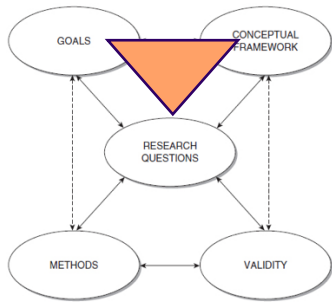

Den metoden som benyttes her, innebærer en analyse av foreliggende tekster, altså tekster som allerede er skrevet til et annet formål en forskning (Nyeng, 2012, s.150). Selv om disse tekstene allerede er skrevet, så er de skrevet av mennesker og i den forstand vil det å studere tekstene også være studiet av mennesker. En slik tilnærming kaller Tjora *de ikke-påtrengende* metoder (Tjora,2021, s. 195). Grunnleggende for analyse av tekster er at de blir lest og analysert med et kritisk blikk og at det blir stilt kritiske spørsmål til teksten (Nyeng, 2012, s. 150). Måten jeg skal analysere funnene på deles i to kategorier. Den første tar for seg første del av problemstillingen. Her skal jeg forske på innholdet i høringsinnspillene, og se på meningsinnholdet i svarene, og sammenligne svarene med hverandre. Den andre metoden tar for seg del 2 av problemstillingen og skal fokusere på hvordan svarene til aktørene passer inn i forslaget til den nye tenkte læreplanen. Da vil jeg kunne gå dypere i min forskning på ord og setnings nivå og grammatiske endringer. Årsak til det er å kunne forstå konsekvensene forhandlingene om læreplanen får for elevenes fremtidige opplæring i kulturarv og håndverksferdigheter.

Den siste komponenten er validitet. Validitet betyr gyldighet i data og den mest grunnleggende formen heter Bregrepsvaliditet. Det handler ifølge Nyeng om at man måler det man ønsker å måle- eller mere generelt: at man undersøker det fenomenet man ønsker å undersøke- og ikke noe annet (Nyeng, 2012, s.109). I validitetsspørsmålet er det to faktorer jeg må ta hensyn til. Det ene er den indre validiteten på oppgaven som handler om, hvor gyldige er de konklusjonene jeg har trukket fram med hensyn til det jeg har studert: Den andre faktoren er den ytre validiteten som handler om i hvilken grad mine funn er overførbare til andre kontekster? Kan funnene defineres som generaliserbare? Ser jeg videre på validiteten jeg ønsker at denne oppgaven skal ha, må jeg ha noen spørsmål fremme i panelappen mens jeg skriver. Spørsmålene jeg må ta hensyn til er: Hvor korrekt eller troverdig er en beskrivelse, konklusjon, forklaring, fortolkning eller annen type påstand og har dette en bekreft barhet? Maxwell stiller også spørsmålet om hvordan kan din forskning bli eventuelt feil? Hvilke faktorer kan bidra til at resultatet ikke blir troverdig? Måten jeg vil unngå det på er og begrunner viktigheten av at disse ulike komponentene i forskning designet spiller på lag, ved at man hele tiden går mellom de ulike komponentene.

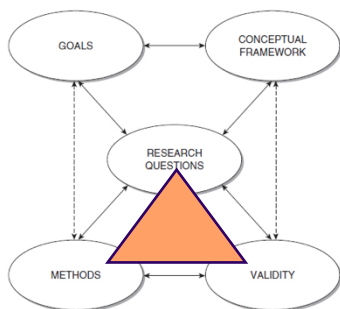
Ved å benytte meg av Maxwell sin interaktive modell ønsker jeg å vise hvordan komponenter som mål, teoretisk rammeverk, forskningsspørsmål, metoder og validitet står i forhold til hverandre under en slik forskningsprosess.

For å kunne finne svaret på både problemstillingen og på målet med hele undersøkelsen viser Maxwell til at teorien må underbygge eller samhandle med spørsmålene. I komponenten teoretisk rammeverk står tidligere forskning gjort på feltet sterkt.

Figur 10: Maxwell sin interaktive modell som viser forholdet mellom Forskningsspørsmål, teori og mål.

Forskningsspørsmålene er godt forankret i de teoretiske begrepene som benyttes, og problemstillingen og målet for studiet, har begge en kvalitativ tilnærming. Noen av kjennemerkene er at den ønsker en forståelse av de subjektive opplevelsene i høringsinnspillene.

Figur 11: Maxwell sin interaktive Modell som viser forholdet mellom forskningsspørsmål, metode og validitet.

I Maxwell sin modell er forholdene mellom metode, spørsmål og validitet den mer operasjonelle halvdel av designet (Maxwell, 2012, s.5)

4. Analyse

4.1 Den ideologiske læreplanen

I dette analysekapittelet skal vi se på årsakene til at LK20 ble formet slik den er i dag. Hva kan ha vært bakenforliggende forventninger på nasjonalt og internasjonalt nivå og hvordan ble hele prosessen gjennomført fra en ide om en ny læreplan, til en ferdig utviklet læreplan. For å forklare de ulike prosessene ønsker jeg her å benytte meg av Goodlads læreplanteoretiske begrepsapparat og de fem distinkte nivåene (Goodlad, 1979). Goodlads sine teorier er nevnt tidligere i denne oppgaven i kapittel 3.2: Læreplanteori. Jeg har valgt å tilpasse Goodlads distinkte nivåer til min undersøkelse og har derfor konsentrert meg om den ideologiske læreplanen, den formelle læreplanen, den oppfattede læreplanen og den erfarte læreplanen (Lyngsnes & Rismark, 2016, s.155; Goodlad et al., 1997, s. 58-67). Goodlads begrep om den gjennomførte læreplanen, er i min undersøkelse slått sammen med den erfarte læreplanen.

Det første nivået vi skal se på er den ideologiske læreplanen. I den ideologiske læreplanen ser vi på forhold som kan være avgjørende for den generelle læreplanutviklingen. Det kan handle om ideologiske strømninger som påvirker oss nasjonalt og eller internasjonalt. I år 2000 fikk den internasjonale PISA-undersøkelsen stor oppmerksomhet her i landet. Hvert tredje år blir norske 15-åringer testet i ferdigheter innen lesing, naturfag og matematikk. PISA (Programme for International Student Assessment), blir ledet av OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) (Nielsen, 2019, s. 96). Da resultatene fra den første internasjonale undersøkelsen kom, viste den at norske skoleelever skåret lavere enn forventet. Dette førte til en endring i hvordan Norge ønsket å satse på fagene som var viktige for PISA-undersøkelsen, noe som førte til mindre fokus på praktisk estetisk arbeid.

En viktig ting er selve idégrunnlaget for en ny læreplan. Utvikling av ny læreplan skjer trinnvis gjennom ulike politiske beslutninger og hørings gjennomganger.

Utdanningsmyndighetene setter i gang prosessen og inviterer inn utdanningsforskere, ulike fagfelt og ulike politiske aktører, slik at de kan bidra inn med sine synspunkter.

Dette kapittelet handler om Ludvigsenutvalget og deres arbeid med framtidens skole, og om veien frem mot den ferdig stilte generelle læreplanen LK 20.

4.1.1 Læreplanprosess fra idé til nytt læreplanverk

I denne delen skal vi se på hvilke ulike prosesser LK20 måtte gjennom fra den lå på ideplan i departementet, til Kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner den 18.november 2019 offentliggjorde den nye læreplanen. I dette tilfellet kan vi si at den ideologiske læreplanen får et konkret uttrykk i mandatet som departementets gav Ludvigsenutvalget.

Allerede i stortingsmelding 20: *På rett vei- Kvalitet og mangfold i fellesskolen* (Meld.st.20, 2012-2013) da Kristin Halvorsen fra SV var kunnskaps-minister, ser vi at departementet viser til flere viktige debatter som hadde pågått de siste årene. Her fremheves det et ønske om at opplæringen i sterkere grad prioriterer de praktisk estetiske fagene. Departementet ønsker å nedsette et offentlig ekspertutvalg med mandat til å vurdere grunnopplæringens fag opp mot krav til kompetanse i et fremtidig samfunns- og arbeidsliv (NOU: 2014, s, 14).

4.1.2 Ludvigsenutvalget

Den 21. Juni 2013 ble det nye utvalget ledet av professor i pedagogikk Sten Ludvigsen nedsatt. Det ble lagt vekt på at de som satt i utvalget skulle være mennesker med ulike kompetanser og ulike erfaringer innen utdanningsfeltet og skolepolitikken. Nedenfor ser vi en liste over navnene og yrkestitlene til de som var med.

Professor	Sten Ludvigsen	Utvalgsleder	Oslo
Styreleder	Kjersti Kleven		Ulsteinvik
Journalist	Sigve Indregard		Oslo
Skolesjef	Eli Gundersen		Stavanger
Rektor	Tormod Korpås		Sarpsborg

Lege/Samfunnsdebattant	Bushra Ishaq		Oslo
Rektor	Pia Elverhøi		Tromsø
Prosjektleder	Helge Øye		Gjøvik
Professor	Mari Rege		Stavanger
Doktorgradsstipendiat	Sunniva Rose		Oslo
Lektor	Daniel Sundberg		Växjö Sverige
Professor	Jens Rasmussen		København Danmark

Figur 12: Liste over Ludvigsen utvalget anno juni 2013. Hentet fra NOU 2014:7 s, 14.

Utvalget fikk to år på seg til å vurdere hvorvidt LK06 dekket de kompetanser og de grunnleggende ferdighetene som elevene vil trenge i et fremtidig samfunns – og arbeidsliv. Hvis læreplanen trengte å fornyes, hva burde da endres i forhold til kompetanse og ferdigheter i opplæringen? De skulle også vurdere om fagstrukturen i LK06 var tilstrekkelig eller om innholdet i opplæringen burde struktureres på andre måter. Det siste de skulle vurdere var om innholdet i formålsparagrafen for grunnopplæringen i tilstrekkelig grad reflekterte i opplæringens faglige innhold (NOU 2014:7, s. 14).

4.1.3 Stortingsmeldinger og NOU-rapporter av betydning.

Når en NOU blir skrevet er det på grunnlag av at regjeringen eller et departement har satt ned et ekspertutvalg, der myndighetene trekker inn faglig relevant kompetanse som greier ut ulike forhold i samfunnet. En slik utredning kan enten komme som en NOU (Norges offentlige utgreiinger) eller som en rapport (Regjeringa.2024).

En Stortingsmelding er en melding til Stortinget, skrevet av byråkrater i departementet, som blir benyttet når regjeringen ønsker å presentere saker for stortinget. Dette kan handle både om konkrete forslag til nye lover, eller redegjørelser for et saksområde (Regjeringa,2024). Nedenfor vises en oversikt over de stortingsmeldingene og NOU rapporter som var av betydning i denne tidsperioden.

Stortingsmelding/ NOU	Tittel	Emne
Meld. St .20 (2012-2013)	<i>På rett vei: Kvalitet og mangfold i fellesskolen.</i>	<p>Professor Sten Ludvigsen blir leder for et nytt utvalg (2013)</p> <p>Mandat: Utvalgets mandat var å vurdere grunnopplæringens fag.</p> <p>Spørsmålene: I hvilken grad dekker dagens faglige innhold i skolen de kompetansene og grunnleggende ferdighetene som utvalget vurderer at elevene vil trenge i et fremtidig samfunns- og arbeidsliv?</p> <p>Hvilke endringer bør gjøres dersom disse kompetansene og ferdighetene i større grad bør prege innholdet i skolen?</p> <p>Bør dagens fagstruktur fortsatt ligge til grunn, eller bør innholdet i skolen struktureres på andre måter? Reflekteres innholdet i formålsparagrafen for grunnopplæringen i tilstrekkelig grad i opplæringens innhold.</p>
Meld. St.28 (2015-2016)	Fag- Fordypning-Forståelse-En fornyelse av Kunnskapsløftet.	<p>Samfunnets kontinuerlige utvikling.</p> <p>Fagfornyelse -prosess</p>
NOU 2014: 7 (Delinnstilling)	<i>Elevenes læring i fremtidens skole: et kunnskapsgrunnlag.</i>	Utvalget anbefaler et bredt kompetansebegrep som omfatter både tenkning, praktiske ferdigheter, og sosiale og emosjonell læring og utvikling og at dette reflekteres i målene i faget.
NOU 2015:8 (Hovedinnstilling)	<i>Fremtidens skole: fornyelse av fag og kompetanser</i>	<p>Ludvigsen's utvalget sin sluttrapport.</p> <p>Sluttrapporten bygger på utvalgets delutredning NOU 2014:7</p>

Figur 13: Tabelloversikt over NOU `er og Stortingsmeldinger som har betydning for læreplanprosessen til LK20.

Ludvigsenutvalget ønsket åpenhet rundt dette arbeidet og ønsket på den måten å treffe en bred målgruppe innenfor skolesektoren. Utvalget inviterte derfor ulike fagmiljøer, offentlige institusjoner og arbeidslivs organisasjoner til å komme med innspill. Her kommer en liste over de som ble inkludert:

(...)Utdanningsforbundet, Skolelederforbundet, Skolenes Landsforbund, Norsk Lektorlag, Foreldreutvalget for grunnskolen, Elevorganisasjonen, LO, NHO, KS, Spekter, YS, Virke, Unio, Akademikerne, Sametinget og Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) (NOU 2014:7, s. 18).

Etter dette utarbeidet departementet i samsvar med disse aktørene – *Strategi for fagfornyelsen av kunnskapsløftet og kunnskapsløftet på samisk* (Kunnskapsdepartementet, 2017a). I desember 2013 startet de en blogg der informasjon ble offentliggjort og kommentarfeltet var åpent for innspill.

Ludvigsenutvalget@kd.dep.no. Bloggen hadde i 2014 over 40.000 sidevisninger.

15.Juni 2015 la Ludvigsenutvalget fram sin sluttrapport NOU 2015:8 *Fremtidens skole: fornyelse av fag og kompetanse*. Sluttrapporten bygget på utvalgets delutredning NOU 2014:7 *Elevenes læring i fremtidens skole: et kunnskapsgrunnlag* (Meld.st.28, 2015-2016, s 15). Den 17. juni 2015 ble den sendt ut til bred offentlig høring, med frist til 15.oktober 2015. I mellomtiden ble det holdt to hørings konferanser, der departementet kom tettere inn på skoleeiere, skoler, universitet, høyskoler, organisasjoner og andre aktører i sektoren. Konferansene ble holdt den 17. september i Oslo, og den 24 september i Trondhjem med ca. 400 påmeldte deltagere. Utvalget fikk ros for sin åpenhet og inkludering i denne fasen av arbeidet. Erfaringene som medlemmene i utvalget satt igjen med etter konferansene var at dette hadde engasjert. Da fristen gikk ut, kunne de se tilbake på over 200 høringsuttalelser (Meld.st 28, 2015-2016, s.16).

Læreplanarbeidet gikk gjennom tre overlappende faser fra 2017 og frem til høsten 2020. Frem til 2016 hadde fokuset ligget på *Overordnet del- verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Dette skulle legge grunnlaget for videre arbeid med de spesifikke læreplanene.

(...)Overordnet del ble utviklet i departementet, og ble fastsatt ved kongelig resolusjon 1.september 2017 (Eva 2020, s.72).

- Denne første fasen var i tidsrommet 2017-2018.(Kunnskapsdepartementet, 2017a)
- Den andre fasen beregnes mellom 2018- 2019, og i dette tidsrommet skulle læreplanene for fag og veiledningsressurser bearbeides. Gruppen som ble oppnevnt av nasjonale myndigheter utviklet læreplanene for fag i en åpen og involverende prosess (EVA, 2020, s. 73).
- Den siste fasen 2019-2020 der høringsinnspillene ble innlemmet i den nye læreplanen.

4.1.4 Veien til ny læreplan i faget i kunst og håndverk

Prosessen ved å **innlemme høringsinnspillene i den nye læreplanen**, kan deles inn i tre faser.

- Fase 1: Den 18.mars 2019 sendte Kunnskapsdepartementet ut forslaget til nye læreplaner for alle fag i grunnskolen ut på høring, med høringsfrist den 18.juni 2019.Min analyse i denne oppgaven bygger på en systematisk gjennomgang av høringsutspillene som kom inn til læreplanen i kunst- og håndverk.
- Fase 2: Når arbeidet med å implementere høringsinnspillene var ferdig behandlet og Utdanningsdirektoratet hadde kommet med sine anbefalinger kunne forslaget til læreplaner for fag oversendes til Kunnskapsdepartementet den 16 september samme år. Denne gangen inneholdt de også høringsoppsummeringene for hvert fag og en overordnet høringsoppsummering (Utdanningsdirektoratet, 2019c).
- Fase 3: Fra 2019 og fremover handlet det om å ta i bruk de nye læreplanene ute i skolen og om de omfattede evalueringene av hvordan implementeringen hadde gått.

4.1.5 Tidligere forskning - Bamford rapporten 2010/2011

Går vi tilbake til 2007-2010 ser vi at Kunnskapsdepartement jobbet med strategiplanen «*Skapende Læring*» (Kunnskapsdepartementet, 2007). Gjennom dette arbeidet hadde man sett en utvikling der kunst- og håndverksfaget hadde gått fra et ferdighetsfag til et uttrykksfag. Kunnskapsdepartementet ønsket derfor å undersøke kunst og kulturoplæringen i Norge og Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (KKS)

fikk oppdraget. KKS er i dag en del av Nord universitet og arbeider under departementet som et rådgivende organ med særskilt ansvar for lærerutdanningen innenfor kunst og kulturfagene. Rapporten *Kunst- og kulturoppfølgingen i Norge 2010/211*, blir ofte kalt Bamford-rapporten etter Anne Bamford som utførte undersøkelsen (Bamford, 2012). Allerede flere år før Ludvigsen-utvalget ble nedsatt var altså innholdet i kunst og håndverksfaget et viktig skolepolitisk tema.

I teorikapittelet så vi på de endringene som fant sted fra L97 til LK06, når det gjaldt begrunnelser og hovedtrekk i faget kunst -og håndverk. I L97 skulle faget rette oppmerksomheten *mot kulturarv*. Elevene skulle få en større kulturell innsikt i et flerkulturelt samfunn. Kunsten fikk en større plass og navnet ble endret fra forming til kunst -og håndverk.

I LK06 ble læreplanen fortsatt tolket teoretisk. (...)I LK 97 ble det innført navn på en rekke kunstnere i læreplanen(...) dette ble blant annet tolket som en teoretisering som ville stjele tid og ressurser bort fra praktisk arbeid i verkstedene (Nielsen, 2019, s. 48). Det samme er tydelig i Bamford-rapporten: Undersøkelsen viste at norsk, naturfag og matematikk var fag som fikk mye oppmerksomhet i den norske skolen. Årsaken til dette var viktigheten av å gjøre det godt i den internasjonale PISA- undersøkelsen. Rapporten viser at frem til 2010 fikk de fleste fag en økning i timeomfanget, og spesielt ble det satset på realfagene, men de praktisk estetiske fagene ble stående urørt (Oxford Research, 2023, s.33).

Rapporten viser videre at mange lærere mente dette hadde negative konsekvenser for kunst og kulturfagene. De kunne bli nedprioritert til fordel for fag som ble målt i PISA-undersøkelsen Et funn som vakte oppsikt var at på skoler som prioriterte kunst og kulturfag ble resultatene i teoretiske fag bedre (Oxford Research, 2023, s. 3)

Et annet sentralt funn i Bamford-rapporten var at kunst og håndverksfaget på mange skoler manglet nødvendig utstyr og ressurser for å kunne gjennomføre et godt opplæringstilbud. Mangel på dedikerte spesialrom ble trukket frem (Oxford Research, 2023, s.29). Det ble også stilt spørsmålsteget ved begrepet kvalitet. Skulle kvalitet handle om det var tilstrekkelig god kvalitet i selve utførelsesprosessen av håndverket, eller om det ferdige elevproduktet hadde tilstrekkelig god kvalitet? Disse to argumentene blir

begge diskutert og satt opp mot lærerens faglighet og kompetanse innenfor kunstkulturfagene. Rapporten viser tydelige spor på at praktisk- estetiske fag ofte blir undervist av lærere uten den nødvendige fagkompetansen. Dette gjør seg svært gjeldende på barneskolen fra 1-7.trinn (Oxford Research, 2023, s.9).

Bamford (2012) kom frem til en konklusjon der hun mente at

(...)En målrettet skoleledelse som prioriterte kunst- og kulturfag ved skolen, var svært viktig for kvaliteten på opplæring i disse fagene (Oxford Research, 2023, s. 3).

Mange rektorer ønsket en endring, men hadde ikke tilstrekkelig kunnskap om hvordan dette skulle la seg gjøre. LK 06 hadde lagt til rette for kreative undervisningsmetoder, men det var behov for at skoleledelsen rundt om ble mere kunnskapsrike og kunne støtte lærerens kreative undervisningsmetoder (Oxford Research,2023.s.9).

4.1.6 Arbeid med ny læreplan i faget kunst og håndverk

Ludvigsenutvalget skriver i sin NOU-rapport i 2014 at faget Kunst og håndverk, hadde gjennomgått store endringer fra 1939-2006 (NOU 2014: 7). Denne variasjonen er delt i to områder, der det ene er knyttet til synet på individorientert opplæring, i forhold til samfunnsorientert opplæring. Mens det andre området gjelder vektleggingen av håndverksmessige ferdigheter, kontra skapende arbeid og kreativitet. Dette argumentet gjentas et år senere. I stortingsmeldingen *Fag- Fordypning Forståelse* (NOU 2015:8) anbefales det å styrke de praktisk estetiske fagene i skolen. Argumentet for dette er behovet for kompetanse i det senere arbeidsliv. Når departementet var ferdig med høringsnotatene fra fase 1 var det enighet om å styrke opplæringen og det praktiske feltet ved faget. Departementet sier at opplæringen i praktiske ferdigheter i grunnskolen er mer enn bare det at eleven skal forberede seg for yrkeslivet det er også en viktig del av allmenndannelsen. (Meld. St. 2015, s.49) Departementet pekte også på nødvendigheten av å styrke den håndverksmessige delen av faget og retter søkelyset på i hvor stor grad læreplanen retter fokuset mot tradisjoner, kulturarv og kulturell identitet. For å styrke faget og stille et større krav til kvaliteten i opplæringen, ble det lagt frem et ønske om at faget skulle kunne bli et muntlig eksamensfag etter 10. trinn (Meld. St. 2015, 49).

4.1.7 Ulike synspunkter og innspill i arbeidet med utkastet til LK20.

I 2019 skrev professor Liv Merete Nielsen og masterstudent i estetiske fag Janne Lepperød en fagartikkel som ble publisert i FormAkademisk. Her hadde de sett nærere på kompetansen til faglærere i kunst og håndverk i perioden 2008- til 2018. Undersøkelsen viste at hele 50% av de lærerne som underviste hadde ingen studiepoeng i faget (Nielsen & Lepperød, 2019, s. 1). For 1-4 trinn viste det seg at hele 60% av lærerne var ufaglærte (Perlic, 2019, s. 50). Nielsen og Lepperød viser til et misforhold mellom den lærerkompetansen som staten ønsket og allerede hadde finansiert utdanningen til, og ansettelsen av ukvalifiserte lærere. På denne måten fikk ikke norske skoleelever tilgang på den kvaliteten i undervisningen som var forskriftsfestet. De mener dette er urovekkende og bekymringsfullt, spesielt for 1-7.trinn, siden det er her grunnlaget legges for ferdigheter og mestring med ulike materialer, teknikker og redskaper (Nielsen & Lepperød, 2019, s.1) I likhet med Bamford-rapporten viste denne rapporten at rammefaktorene på skolene ikke var tilrettelagt på en tilfredsstillende måte. Misnøyen syntes å gå på romforhold, utstyr, tilrettelegging for før og etterarbeid og for store klasser. Videre sier de at dette er ikke i samsvar med de utfordringene som lærere i kunst og håndverk står ovenfor i dag (Lepperød & Nielsen, 2019, s. 7). Jeg viser her til Nielsens tidligere forskning angående lærernes rammebetingelser, noe som ikke bidrar til økt rekruttering.

(...)Lærere i kunst og håndverk har mindre tid til for- etterarbeid enn lærere i andre fag på u-trinnet. Dette kommer til uttrykk ved at timer som lærer må undervise for å ha full stilling er høyere for faget kunst og håndverk enn andre fag og denne forskjellsbehandlingen er et etterslep fra 1977 (Lie & Nielsen, 2016).

Et av de spenningsfeltene som har dukket opp i debatten om endringer i den nye læreplanen, har vært diskusjonen rundt det visuelle eller det verbale vurderingsgrunnlaget i faget. Spørsmålet dreier seg om hvilken vektlegging elevens evne til verbal refleksjon skal ha. *«kjernen i konflikten er hvilken makt det verbale skal ha over det visuelle»* (Nielsen, 2019).

Kunnskapsdepartementet satte de praktiske og estetiske fagene på kartet igjen, da de i 2016 lovet en strategiplan for å styrke disse fagene. I stortingsmelding 28. (2015-2016)

Fag- Fordypning-Forståelse-, En fornyelse av Kunnskapsløftet, vektlegges kvaliteten på undervisningen og det påpekes at kompetansen hos lærerne må styrkes, for at elevene skal få undervisning av kvalifiserte lærere. (Kunnskapsdepartementet,2015-2016). Dette støttes av opplæringsloven så skoleledere i Norge har en plikt til å forholde seg til dette.

(...)Tilsette som skal undervise, må ha relevant kompetanse i dei faga dei skal undervise i (Opplæringslova, 1998, § 10-1).

4.2 Høringsnotatene- Fra høringsinnspill til ferdig læreplan

I denne delen skal jeg gå nærmere inn på høringsinnspillene som kom til utkastet til ny læreplan for K&H- faget i LK20. Her starter undersøkelsen med forskningsspørsmålene:

- Hvem skrev hva i høringsinnspillene til K&H-faget i LK20 og hvilke interesser representerer de?
- Hvilke interessekonflikter blir tydelige i forhold til synet på kulturarv, kunst og håndverksferdigheter?

Jeg benytter høringsinnspillene som ble sendt inn til høring i 2019 *Høring-læreplaner i kunst og håndverk og duodji*. (Udir, 2019) Empirien for undersøkelsen min er et utdrag av de 341 uttalelsene som er skrevet. Utvalget er lagt på de jeg finner mer interessante og som vil kunne ha betydning for min problemstilling. Svar fra kommuner, skoler og lærere uteblir. Et argument er plassbegrensning på oppgaven og en annen er at disse ikke i like stor grad har svar som påvirker innholdet i undervisningen som er rettet mot kulturarv.

Nedenfor vises en tabell over navnene på alle de organisasjonene som deltok og deres høringssvar som ble sendt inn til direktoratet. Et utdrag fra disse danner grunnlaget for min forskning.

Direktoratet	1	Kulturtanken
Kommuner	8	Bodø, Trondhjem, Sunndal, Oslo, Fredrikstad, Skien, Nedre eiker og Kristiansand. Ikke tatt med (begrunnelse kapittelet 3.2)
Universitet og høyskoler	5	Universitetet i Agder (UIA), Universitetet i Sør-Øst-Norge (USN), Nasjonalt senter for samisk i

		opplæringen, Læringsmiljøsentert (UIS), Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen Nord Universitet.
Lærere og rektorer	130	Ikke tatt med (begrunnelse kapittelet 3.2).
Skoler	98	Ikke tatt med (begrunnelse kapittelet 3.2).
Faggrupper /forskningsgrupper	3	Lærerspesialisten i kunst og håndverk, Universitetet i Sør-Øst-Norge (USN)Lean Lab, Master Team Fagdidaktikk- Kunst og Dis
Organisasjoner	21	Kunst og Design i skolen, Norsk kulturråd, Kunst i skolen, Oslo arkitektforening, Fremtiden i våre hender, Norges kulturvern, Norges blindforbund, Creo- forbundet for kunst og kultur, Vitensenter, Isaacn Norge, Norsk kunsthåndverkerne, Norges Husflidslag, Foto galleriet, Fri- forening for kjønn og sex, skolens landsforbund, Fellesforbundet, Utdanningsforbundet, Nettverk for samiskpedagogikk. Norges Kvenefor, Medie pedagogene,
Annet	6	Lære kidsa koding, Fagligråd for frisør, blomst og interiør, Jær skolen, Nasjonal? nettverk- sex og samfunn, den kulturelle skolesekken, faglig råd for ikt+mediepro?

Figur 14: Tabell oversikt over alle som deltok i høringsinnspillene (Udir,2019). Laget av M. Kilvær.

Hvert høringsinnspill er skrevet av en representant og representanten har samtykket og bekreftet at hen utaler seg på vegne av hele den oppgitte organisasjonen. Uttalelsene er blitt sendt inn til Utdanningsdirektoratet på forsommeren 2019 og bekreftet av instansen via e-post senere. Noen av organisasjonene er store og representerer mange tusen medlemmer, mens andre er private organisasjoner som bare representerer noen få. Spørsmålene ble delt i 23 ulike spørsmål og alle aktørene fremmet sine synspunkt og refleksjoner på ulike tematiske spørsmål de syntes var av interesse. Dette var spørsmålene som ble benyttet.

1. *Utrykker læreplanen tydelig det viktigste elevene skal lære?*
2. *Gir læreplanen tilstrekkelig handlingsrom for skolen og lærer?*
3. *Gir læreplanen rom for en aktiv og medvirkende elev slik den er beskrevet i overordnet del?*
4. *Er verdigrunnlaget i overordnet del tydelig reflektert i læreplanen?*
5. *Er det en god sammenheng mellom de ulike delene i læreplanen i dette faget?*
6. *Har læreplanen et realistisk omfang sett opp mot timetallet i faget?*
7. *Legger læreplanen til rette for dybdelæring?*
8. *Er språket i læreplanen klart og tydelig?*
9. *Er samisk innhold godt ivaretatt i læreplanen?*
10. *Er de tverrfaglige temaene integrert i læreplanen på en måte som er relevant for faget?*
11. *Legger læreplanen godt til rette for å ivareta de yngste barna i læring og utvikling?*
12. *Legger læreplanen godt til rette for tilpasset opplæring?*
13. *Legger læreplanen til rette for god progresjon i faget?*
14. *Vil tekstene om underveis- og standpungtvurdering fungere som en god støtte i vurderingsarbeidet?*
15. *Er læreplanen tilstrekkelig fremtidsrettet?*

16. Legger læreplanene til rette for at elevene utvikler faglig kompetanse som forbereder dem på videre utdanning og / eller samfunns- og arbeidsliv?

17. Fagene i grunnskolen har kompetansemål etter ulike trinn. Har du synspunkter på dette?

18. Tekstene fagets relevans og verdier og prinsipper skal skrives sammen til en tekst i de endelige læreplanene. Hvilket innhold i de to tekstene mener du det er viktig å ta med videre i en sammenskrevet tekst?

19. I læreplanene er det kompetansemål etter 2.trinn i noen fag, og etter 4.trinn i andre fag. Er dette på lengre sikt en god løsning også å lage kompetansemål etter 1.trinn for å få til en god begynneropplæring og bedre overgang mellom barnehage og skole?

20. Det er nytt at elevene skal velge fordypning på ungdomstrinnet. Kommer det tydelig fram hva innholdet i denne fordypningen skal være?

21. Legger læreplanen til rette for praktisk skapende arbeid?

22. Innovasjon og entreprenørskap

23. Har du andre kommentarer eller forslag til endringer i læreplanen?

Den som svarer, svarer på vegne av en organisasjon eller seg selv. Jeg kommer derfor til å benytte meg av navnene på de som representerer.

4.2.1 Hva skriver lærerutdanningen og skolefeltet?

Monica Klungland ved Universitetet i Agder svarer på høringen på vegne av læreplangruppen ved universitetet. På spørsmål 1 sier de seg enig i et forsterket fokus på håndverksferdigheter og verksteder. Videre er de skuffet over fraværet av kunst og kunstnerisk praksis i den norske læreplanen. Her refereres det videre til flere fagartikler om tematikken, blant annet fra Rimstad (2014) Skregelid (2016) Svingen- Austestad (2017). Klungland påpeker at kunst ikke nevnes i forslaget tekst om fagets relevans og

at kunst ikke engang defineres. Når det gjelder fremhevelsen av ulike typer ferdigheter, slik som håndverksferdigheter, muntlige ferdigheter og tegneferdigheter mener Klungland og hennes kollegaer at det kan være problematisk. Grunnen for dette er at dette fører til at andre viktige uttrykksformer i for eksempel blandingsformer, film/foto, readymades, performance og andre ikke en gang blir nevnt. Videre utdypes kunstdimensjonen og håndverksdimensjonen i spørsmål 20. Her påpekes det at disse to ofte kan virke som hverandres motsetninger. Det å kunne beherske et håndverk handler om å lære ulike måter å gjøre ting på, og sammen med kunnskap og ferdigheter som kan knyttes til tradisjoner og systemer. Kunst derimot handler om det å sprengte seg ut av disse rammene, og på den måten utfordre tradisjonen (Klungland, 2016).

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (Kunstkultursenteret, 2024). KKS jobber til daglig med å øke interesse og kvalitet i kunst- og kulturfagene i hele opplæringsløpet og er oppnevnt av Kunnskapsdepartementet. Senteret ble overført til Nord universitet i 2018. På nasjonalt oppdrag jobber de med fag- og forskningssamarbeid, med nasjonale og internasjonale fag- og forskningsnettverk, organisasjoner og miljøer. De støtter også lærerutdanningen med kompetanseutvikling innen kunst og kulturfag her i blant annet *Bamford- rapporten* (2010/2011) og *Kunst og kultur satt på vent?* (2023). I høringsinnspillene påpeker KKS at handlingsrommet ikke bare er avhengig av selve læreplanene, men av klasse, verkstedsfasiliteter, lærerens kompetanse, gruppestørrelse og tid. På spørsmålet om læreplanen legger til rette for praktisk skapende arbeid skriver de at de er helt enig i den påstanden. Men de bemerker at begrepet verksted er fraværende. De stiller seg spørrende til det for de mener ord har makt. Ved å sette inn begrepet verksted vil det legge en føring for skolene og dette igjen vil være en viktig rammefaktor for utførelsen av faget. De påpeker at begrepet verksted her kan sees på i vid forstand og kan romme musikkrom og uterom så vell som sløydsal og tekstilrom.

4.2.2 Hva skriver arbeidslivsorganisasjonene?

Skolens landsforbund er skoleforbundet i Lo. De organiserer ansatte i utdanning – og oppvekstsektoren. (Skolens lanbund,2024) Forbundssekretær i skolenes landsforbund Bodil Gullseth kommenterer kompetansemålene i faget. På spørsmål 23 hvor deltakeren kan si fritt sin mening, fremmer hun at skolens landsforbund er bekymret for at fagplanene

skal inneholde for mange kompetansemål. De ønsker seg mer dybdelæring i fagene. De ønsker seg kompetansemål etter hvert trinn og begrunner dette med at dette er til hjelp for de lokale læreplanen i skolen. Argumentet er at skolenes egne fagplaner vil kunne skape en differensiering i faget på grunn av ulik tolkning av kompetansemålene. Standpunkt karakterer og eksamenskarakterer vil da være bygget på ulikt grunnlag.

Faglig råd for design og tradisjonshåndverk svarer også fyldig på flere av spørsmålene. Faglig råd for design og tradisjonshåndverk ligger under Kommunesektorens organisasjoner sentralforbund (KS,2024). KS er kommunesektorens interesseorganisasjon, utviklingspartner og landets største offentlige arbeidsgiverorganisasjon. KS arbeider som et rådgivende organ og representerer ressurser innen det enkelte utdanningsprogram.

På spørsmål 1 svarer de at det blir feil å kalle kunst og håndverk for et skapende og praktisk kulturfag. De ønsker å endre dette til et skapende og praktisk håndverksfag. Argumentasjonen her ligger i at kulturfag inneholder flere fag, deriblant musikk, dans og drama. I likhet med husflidslaget er de opptatt av redskaper, verktøy og maskiner. De sier at i kjerneelementene -håndverksferdigheter må man enten bytte ut redskaper med verktøy og enkle maskiner eller ha med redskaper, verktøy og enkle maskiner. De definerer redskaper som saks, penn og blyanter mens verktøy er hammer, stemjern, syl, høvler, synåler, osv. Så kommer de med en sterk påstand: Skal dette faget være inspirerende og attraktivt må man tone ned kunsten og fremme håndverket. Selv om rådets hovedargumentasjon går i favør av å styrke håndverkssiden av faget er de også opptatt av utstyrssiden. Videre ønsker de at kulturarv formuleres i bestemt form som kulturarv og ikke ubestemt form som kulturarven.

De setter videre søkelyset på medvirkning i skaperprosessen i kunst og håndverksfaget. De mener det har stor betydning for enkeltmennesket og for samfunnet for øvrig. Ikke bare for hver enkelt person sin identitet og selvforståelse, men også for utvikling av samhørighet og uenighetsfelleskap. Det kan bidra til å fremme ytringskultur og kritisk refleksjon, kreativitet og utfoldelse. Dette er en viktigforankring for å bygge medborgerskap i et mangfoldig samfunn skriver? Til sist påpeker de viktigheten av at barn lærer disse verdiene mens de er små, og ønsker at dette skap få en tydelig plass i innledende tekster i læreplanen.

Fellesforbundet er Norges største fagforbund i privat sektor med sine 170 000 medlemmer. Fellesforbundet er det nest største forbundet i LO (Fellesforbundet,2024). Fellesforbundet er representert i høringsinnspillene ved politisk leder Kristian Ilnér. Han mener at det er bra at det håndverksmessige kommer tydeligere frem. Han fremmer bruk av myke materialer som tre og tekstil og harde materialer som metall og plast. På spørsmål 7 om dybdelæring svarer han at kompetansemålene er ganske konkrete på det håndverksmessige og at dette igjen gir mulighet for repetisjon og dybdelæring. På spørsmål 18 svarer han at det er svært viktig med konkrete angivelser av at eleven skal lære håndverk gjennom praktisk utøvelse ved hjelp av manuelle verktøy, digitale verktøy og teknologi og bruke ulike materialer.

4.2.3 Hva skriver håndverks-profesjonene?

En sentral aktør er Norges husflidslag. De er en kultur- og interesseorganisasjon som er en ledende aktør innen kulturvern, handlingsbåren kunnskap og immateriell kulturarv. Organisasjonene ble stiftet i 1910 og har 24.000 medlemmer. De er genuint opptatt av at unge skal få lære seg ulike former for håndverk og har et satsningsområde som rettes mot de unge, *unghusflid*. De gir også ut et tidsskrift Norsk Husflid. (Norges Husflidslag, 2024) Seniorrådgiver i Norsk husflidslag Solveig Torgersen Grinder svarer fyldig på mange av spørsmålene.

På spørsmål 1 svarer hun at husflidslaget er delvis enig i at læreplanen tydeliggjør de viktigste tingene eleven skal lære. I teksten om fagets relevans omtales faget som et kulturfag, de mener at faget er et håndverksfag og dermed burde omtales som dette. Deretter legger de til at kulturfag også inneholder musikk, dans og drama. I kjerneelementene ønsker de en tydeliggjøring av ordene redskap, verktøy og maskiner. Redskaper kan defineres som saks, penn og papir mens verktøy er symaskiner, hammer, høvel, vev osv. Videre fremmer de ønsket om at håndverksdimensjonen kommer tydeligere frem og at kunstuttrykk tones ned. Videre ønsker de en tydeliggjøring av begrepet immateriell kulturarv og at det sidestilles med begrepet materiell kulturarv. Immateriell kulturarv er kunnskapsdimensjonen ved tradisjonell håndverkspraksis og det handler om levende tradisjoner skriver Grinder.

På spørsmål 4 som omhandler verdigrunnlaget i overordnet del og om den er tydelig reflektert i læreplanen, sier de seg delvis enig. I den siste setningen om fagets relevans mener de at ordet forvalte er for vidt beskrevet og ønsker å endre dette til verne. De ønsker også en sterkere betoning av at skapende prosesser og kunst og håndverk har betydning for enkeltmennesket og for samfunnet. Dette er viktig for utviklingen av egen identitet, utvikling av samhørighet og for uenighet og ulikhet skriver Grinder. Vi i husflidslaget mener at kunst og håndverk bidrar til å fremme respekt for ytringer og for kritisk refleksjon, og kreativitet og utfoldelse.

Oslo Arkitektforening (Oslo Arkitekt Forening, 2024)) er en lokalforening for arkitekter i Oslo og Akershus i Norske arkitekters landsforbund (NAL). En viktig strategi for foreningen er at de ønsker å bidra til å åpne opp faget og være en tydelig stemme i debatten om arkitektur og byutvikling. I høringsinnspillene representeres foreningen ved sivilarkitekt og styremedlem Barbro Grude Eriksen. Arkitekturdelen av kunst og håndverksfaget er tydelig svekket i dette forslaget i forhold til dagens læreplan. De savner konkrete kompetansemål som tydeligere kan knyttes til arkitekturfaget, jfr. kompetansemålene i dagens plan. Forslagene går på å utforske bygninger og gater i sitt nærmiljø og sammenligne det med nasjonale og internasjonale bygg. De ønsker også en kompetanse innen 3D modeller av hus og rom ved hjelp av håndverksteknikker og digitale verktøy. De knytter denne kunnskapen til klima, kultur og samfunnsforhold, og ønsker et tydeligere fokus på bygningers konstruksjon, materialer og form med tanke på klimaendringer.

4.2.4 Hva skriver kunst -feltets interesseorganisasjoner?

Kunst i skolen er en ideell medlemsorganisasjon som støttes av kunnskapsdepartementet via paraplyorganisasjonen Samarbeidsforum for estetiske fag (SEF) (Kunst i skolen, 2024)

Kunst i skolen arbeider for at visuell kunst skal få en sentral plass i lærings- og holdningsdannende arbeid i opplæringen. De ønsker å bidra til at barn og unge utvikler en kunstforståelse, kreativitet, en kritisk sans og en følsomhet for visuell kunst. Organisasjonen har drevet arbeid i over 70 år. Daglig leder i Kunst i skolen Bjørg Åsta

Flatby vektlegger i sitt svar på spørsmål nr. 4 at elever bør få mulighet til å reflektere over egne kunstopplevelser på alle trinn. På spørsmål 18 som omhandler fagets relevans og verdier ønsker de en sterkere betoning av hvordan kunst kan bidra i samfunnsutviklingen og folks identitet.

Kunst og design i skolen (Kunst og design i skolen, 2024). er en medlems – og interesseorganisasjon som arbeider for å styrke fagområdet kunst-, design- og håndverksfag i opplæringen. KDS er en faglig og politisk pådriver i arbeidet med å skape forståelse for fagområdets betydning i samfunnet. Organisasjonen ble stiftet i 1931 og gir ut tidsskriftet FORM. Organisasjonen er støttet av kunnskapsdepartementet og er en del av paraplyorganisasjonen SEF Samarbeidsforum for estetiske fag. Daglig leder ved kunst og design i skolen Lennart Johansson skriver utfyllende på mange av spørsmålene. Han bemerker at det legges stor vekt på elevers evne til ideutvikling, men for liten vekt på elevenes fagkunnskaper. Ideutvikling forutsetter fagkunnskaper som kan ideutvikles. Hovedargumentasjonen er rettet mot lærerkompetanse, ansettelsespolitikk, bygging av nye skolebygg og tilstrekkelig areal, utstyr og materialer i spesialrommene. De understreker viktigheten med at god opplæring i håndverksferdigheter, krever rett gruppestørrelse i undervisningen. Til sist påpeker de miljøaspektet i materielt forbruk, og mener det er fraværende.

Creo er en fagforening og interesseorganisasjon innen kunst og kulturfeltet (Creo, 2024). Organisasjonen har snart 11 000 medlemmer og arbeider for å sikre bedre lønns og arbeidsvilkår for alle som har arbeid knyttet opp mot kunstneriske eller kunstpedagogiske yrker. de arbeider for å øke forståelsen for kunstnernes betydning i samfunnet gjennom politisk påvirkning og opplysningsarbeid om faglige kulturpolitiske og kunstneriske emner. Creo er representert i høringsinnspillene ved Forbundsleder Hans Ole Rian. På spørsmål nr. 23. Har du andre kommentarer eller forslag til endringer i læreplanen? Løfter Rian frem problematikken om ufaglærte lærere i skolen. Han sier lærere i dagens grunnskole bør ha høy og relevant fagkompetanse. Han påpeker videre at det er en bekymringsfull høy andel av lærerne som underviser i estetiske fag ikke har faglig fordypning i faget. Han bemerker at det er varierende grad av kompetansekrav til disse yrkesutøverne.

Videre beskriver han i detalj de ulike begrepene håndverk, kunsthåndverk og Kunst/Visuellkunst/billedkunst. Om håndverk sier han at det har «utgangspunkt i eksisterende, eldre teknikker, materialer og former knyttet til spesialiserte håndverkstradisjoner» (Udir,2019). Det blir ofte benyttet konkrete oppskrifter som elevene må følge og det er ofte materialspesifikt. På denne måten blir tradisjons kunnskap ivaretatt.

Om kunsthåndverk sier han at dette er «(...)en visuell, skapende kunstform som tar utgangspunkt i teknikker, materialer og former knyttet til spesialiserte håndverk» (Udir,2019). Når man arbeider med kunsthåndverk er det ofte materialspesifikt med enten leire, metall, tekstil, glass, lær eller andre håndverksmaterialer som solid dybdekunnskap innen sitt håndverk. Rian viser også til at kunsthåndverk ofte er forbundet med folkeindustri, design, husflid, prydkunst, kunstindustri eller brukskunst- praksiser og at alle disse har hatt en betydning for det kunsthåndverket vi har i dag. Kunsthåndverket kan også arbeide tverrmedialt eller benytte seg av utradisjonelle materialer. Produksjon kan bestå av skulpturer, bruksobjekter, konseptkunst, installasjoner og performative verk. Til sist tar han for seg kunst.

Kunst /visuellkunst / billedkunst handler om den frie kunsten uavhengig av materialer og gjenbruk. Her står det skapende som en grunnleggende verdi. «(...)Kunst er en samlebetegnelse for de billedskapende, visuelle kunststartene. Billedkunsten omfatter tradisjonelt særlig malerkunst, tegnekunst, grafikk, skulptur, og tekstilkunst, men også nyere uttrykk innen visuell kunst som fotografi, animasjon, video-datakunst, installasjon, gatekunst, landart, konseptkunst og performanser» (Udir, 2019).

Videre setter Creo søkelyset på hvordan opplæringen skal få gode rammebetingelser. De vektlegger betydningen av gode formingsrom som inneholder nødvendige utstyr. De påpeker at det i dag bygges nye skolebygg uten nødvendige formingsrom og foreslår et nytt krav gjennomført i den norske skolen slik at vi sikrer tilstrekkelig kvalitet i opplæringen. (Udir,2019)

Norsk kunsthåndverk er en organisasjon med om lag 1050 medlemmer (Norsk kunsthåndverk, 2024). De arbeider for å styrke kunsthåndverkeres virke og synliggjøre samtidens materialbaserte kunst. Organisasjonen driver politisk påvirkningsarbeid ifølge

sin egen nettside. De gir ut tidsskriftet Kunsthåndverk. NK mottar statlig driftstilskudd for formidling og stipendforvaltning.

Norsk kunsthåndverk er i høringsinnspillet representert ved Nora Krog. På spørsmål 1 kan de si seg enige i at planen beskriver på en god måte bruken av kunsten og håndverket i et samfunnsperspektiv. De savner en redegjøring for hvilken kompetanse elevene skal ha i de ulike trinnene. De ønsker seg egne spesifikke mål for kunstoppfølgingen og rent håndverksmessig. De begrunner dette med at det i dag er lett å søke på google, men at dette ikke nødvendigvis gir tilstrekkelig bakgrunn for å kunne oppfatte den reelle kunnskapen eleven skal sitte igjen med. De bemerker også at læreplanen har gode mål som rettes inn mot fagene, men at det i mindre grad er beskrevet hva undervisningen skal bestå av. På spørsmål 4. Er verdigrunnlaget i overordnet del tydelig reflektert i læreplanen? Kan de si seg delvis enig. Det de savner er en tydeliggjøring av FNs menneskerettighetserklæring artikkel 27, første ledd, som omhandler friheten kunst og kunstopplevelser. «Enhver har rett til fritt å delta i samfunnets kulturelle liv, til å nyte kunst og til å få del i den vitenskapelige fremgang og dens goder» (FN-Sambandet, 2024). I tillegg til dette ønsker de seg et søkelys på ytringsfriheten som finnes i kunsten. FN-konvensjonens artikkel 19. viser til en kunstnerisk ytringsfrihet, ikke nødvendigvis gjennom ord, men gjennom et kunstneriskytringsmangfold. De mener at kunst som ytring er et viktig kjennetegn på demokrati og bidrar til kritisk bevissthet og en bedre samfunnsforståelse. På spørsmålet 23 der de kan svare fritt kommenterer de at de har vært tydelig på sine meninger i høringsrundene som har vært tidligere.

Fotogalleriet med formidlingsleder Annika haugstrøm utaler seg i mange av spørsmålene. Det som er merkbart her er at hun er delvis uenig eller helt uenig i 15 av 23 spørsmålene, men skriver ingen utfyllende tekst.

Norsk Billedkunstneres organisasjon (NBK) er en fagorganisasjon for profesjonelle billedkunstnere i Norge. De har historiske røtter tilbake til 1882 og siden da har de ønsket å ivareta billedkunstneres faglige, ideelle, økonomiske og sosiale rettigheter og interesser. NBK representerer 3000 kunstnere fra det visuelle feltet (Norsk Billedkunstnere, 2024). I høringsinnspillene er NBK representert ved pedagog Inger Fure Grøtting. Hun er delvis enig i spørsmål 1 om at læreplanen uttrykker seg tydelig. Grøtting påpeker at kompetansemålene for faget fremstår noe uklart sammenlignet med LK06.

Argumentasjonen er at dersom de blir for lite konkrete, slik det ble lagt frem forslag på, så risikerer elevene å miste tilegnelse av grunnleggende ferdigheter. Videre nevner hun at ordene faglærer, tredimensjonal kunst, foto, film, kunsthistorie eller evne til å analysere visuelle bilder er nevnt tilstrekkelig. Samtidskunst er heller ikke løftet opp i tilstrekkelig grad. Til sammenligning er ordet produkt eller produktutvikling nevnt hele 13 ganger i den nye læreplanen. Når det gjelder spørsmålene med fokus på det praktiske, skriver hun i spørsmål 16 at fokuset på praktisk kunnskap og utøving er godt ivaretatt, noe som igjen bidrar til at elevene får nyttig kunnskap til videre liv i samfunn og arbeidsliv. Hun bemerker det lave timeantallet i faget og ønsker flere timer. Dette vil kunne bidra til å øke interessen og statusen for faget noe som igjen vil bidra positivt i rekruttering for kreative studieretninger og eller yrkesfag. På spørsmål 20 er hun helt enig i at den praktiske delen bør styrkes og vektlegges mer. Hun understreker at det er et stort behov for håndverksfaglig kompetanse også hos lærerne. Hun retter kritikk til skolene som ansetter ufaglærte på dette fagfeltet. I spørsmål 23 hvor de kan utale seg fritt legger hun mer vekt på de ufaglærte lærerne i faget. Argumentasjonen går i at hvis skolene skal kunne gjennomføre den bredden og den dybdelæringen som er påkrevet må skoleverket følle opp kompetansekravene.

4.2.5 Hva skriver kultur -organisasjonene?

Norsk Kulturråd er en statlig instans og er underlagt kulturdepartementet (Norsk Kulturråd, 2024) Kulturrådet skal styrke samtidens kunst og kulturuttrykk, bevare, dokumentere og formidle kulturarv og gjøre kunst og kultur tilgjengelig for folk flest. Kulturrådet bidrar også til å stimulere den frie delen av kunsten- og kulturlivet. Kulturrådets hovedoppgave er å forvalte Norsk kulturfond. Norsk kulturråd ved representant Tora Ferner Lange skriver at Kunst – og håndverk er et taktilt og sansbart fag. Muntlige ferdigheter og det å skrive i kunst- og håndverk bør kunne innlemme de skapende ferdighetene faget baserer seg på – å forme med hendene, eksempelvis å sy, strikke, veve, spikke, snekre, form i leire og tegne- ikke bare vektlegge ferdigheter i å «(...)kommunisere visuelt og gjennom muntlig refleksjon over etiske opplevelser og egen skapende prosesser» (Udir, 2019).

4.2.6 Hva skriver vitensenterbevegelsen?

Nordnorsk vitensenter er et av 13 regionale vitensenteret i Norge. I deres visjon fremmer de at «(...)de gjør realfag til en lek, men leker ikke realfag» (Vitensenteret,2024) De setter også fokus på variert og elevaktiv undervisning i skolen.

Pedagogisk leder ved Nordnorsk vitensenter Anne Bruvold synes det er positivt at forslaget verdsetter bruk av verktøy, større søkelys på gjenbruk og at elever skal lære å jobbe i skapende prosesser. Digitale verktøy og teknologi er ennå ikke godt nok innlemmet som en naturlig del av håndverklærerens verktøykasse. Videre mener vitensenteret at når det gjelder bærekraftig utvikling så har kunst og håndverksfaget en særegen posisjon. På spørsmål nr. 10 svarer de at faget kan gjøre eleven i stand til å ta vare på sine gjenstander ved å kunne enkelt vedlikeholde og reparere. Dette ønsker de å fremme i kompetansemålene før elever kommer på mellomtrinnet. Dette mener de også er et ledd i det å verdsette og løfte status til slikt håndverkstradisjoner. Videre svarer de på spørsmål 15 som

handler om læreplanen er tilstrekkelig fremtidsrettet? På dette kommer de med et forslag til endring i kunst og designprosesser. Her ønsker de å legge til, algoritmisk tenkning og bruk av teknologi der målet er og utvikling og innovasjon. Under digitale ferdigheter ønsket de å legge til setningen Det innebærer også å bruke ulike digitale verktøy og programmering i kreative og skapende prosesser.

4.3 Den formelle læreplanen

Ifølge Goodlad er den formelle læreplanen det konkrete resultatet som foreligger etter prosessen med å lage den ferdigstilte planen (Goodlad, 1979). Ideene og arbeidet som er blitt utført er blitt omdannet til et formelt styringsdokument. Han viser til at dokumentet nå er blitt en kontrakt mellom elev, skole og samfunnet som de er en del av. Selve dokumentet inneholder nå skolens mål og innhold. I denne delen vil det være mulig å finne svar på min problemstilling.

Hvordan ble kulturarv og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H i LK20, og hvordan kommer diskusjonen til syne i den ferdige læreplanen?

Jeg skal også benytte meg av forskningsspørsmålet:

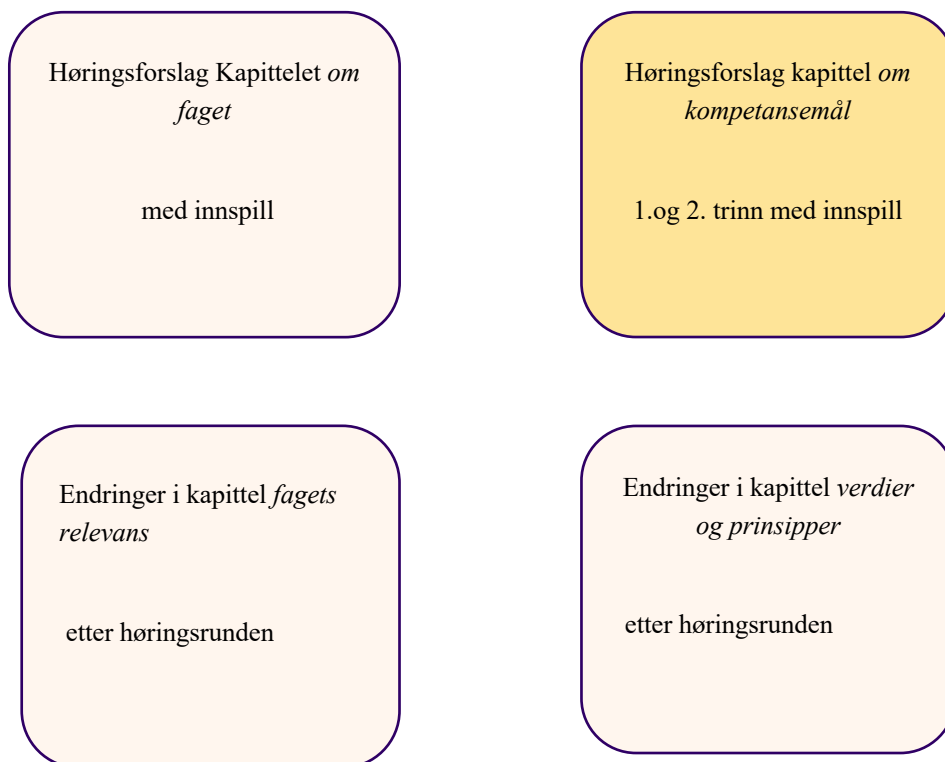
- *Hvem skrev hva i høringsinnspillene til K&H-faget i LK og hvilke interesser representerte de?*

I denne delen skal vi se på resultatene av det arbeidet som ble utført i denne prosessen og hvordan ideforslagene fra høringsinnspillene blir implementert i den ferdigstilte læreplanen i kunst – og håndverk. For å undersøke dette har jeg konsentrert meg om noen aspekter ved faget jeg mener er av stor betydning, dvs. læreplanens overordnede temaer slik disse kommer frem i læreplanens kapitler *om faget* og *kompetansemål og vurdering*. For å begrense oppgaven har jeg valgt å ikke analysere tverrfaglige temaer og grunnleggende ferdigheter. Forskningen har vært gjennomført ved å se på forslaget til læreplanen som ble sendt ut på høring, opp mot tekstmaterialet fra høringsinnspillene, for så til sist sammenligne dette med den endelige formelle læreplanen. Etter å ha gått grundig gjennom høringsinnspillene ønsket jeg å konsentrere mine resultater. Som et redskap for å skaffe oversikt i analyseprosessen har jeg plassert formuleringer og tekstutdrag i en rekke tabeller. Mitt empiriske materiale har gitt meg muligheten til å se på endringene både på ord og setningsnivå i læreplanen. På den måten har jeg forsket på hvordan de ulike aktørene fikk gjennomslag for sine synspunkt. Når jeg analyserer tekst på denne måten er det mye tekst som gjentas i de ulike tabellene. Dette må komprimeres og derfor har jeg valgt å legge alle tabeller i sin helhet som vedlegg, men funnene fra alt tekstmaterialet i tabellene, blir grundigere drøftet i sin helhet i drøftingsdelen i kapittel 5. Kapitlet *om faget* i læreplanen inneholder også underavsnittene *fagets relevans og verdier og prinsipper*. Jeg har analysert hvert av disse temaene og viser funnene i tre ulike tabeller.

Kapitlet om *kompetansemål og vurdering* i læreplanen inneholder også underkapittelet *underveiskvalifisering*. Jeg har også analysert disse temaene og viser funnene i tre ulike tabeller for hvert kompetanetrinn. Kompetansemålene er formulert etter 1. og 2. trinn, 3. og 4. trinn, 5., 6. og 7. trinn, 8., 9. og 10. trinn. For å gå tettere på temaene har hver av disse fått sin egen tabell. Tabellene er ulike for på best mulig måte tydeliggjøre funnene. En type tabell er laget for å fremheve hvordan de ulike interesseorganisasjonene fremmer sine meninger og i disse tabellene ser man tydelig sitater fra innspillene. En annen tabelltype peker på forskjellene ved å analysere på ord og setningsnivå. De nye ordene

markeres med rødt og i disse tabellene finner vi ofte ord som har vært tydeliggjort i høringsinnspillene.

Tabellene viser min forskning og jeg ønsker å presentere hvordan de ulike tabellene er bygd opp, ved å legge med et lite utdrag fra ulike tabeller her.

4.3.1 Høringsforslag kapitlet *Om faget* med innspill.

Den første tabellen handler om kapitlet *Om faget* i læreplanen i kunst -og håndverk. Kapitlet *Om faget* beskriver faget på et overordnet nivå og er gjeldende uansett hvilket klassetrinn eleven befinner seg på. I den første tabellen *høringsforslag kapitlet Om faget med innspill* er strukturen lagt opp slik: I først kolonne til venstre vises teksten som står i høringsnotatet som aktøren skulle svare på. På denne måten leder jeg oppmerksomheten mot hvilket forslag som lå til grunn. I neste kolonne til venstre har jeg lagt til ulike innspill som kom inn, for å vise hva de ulike høringsinstansene bidro med inn i debatten. Dette er et lite utdrag.

Høringsforslag	Ulike innspill
1.1 Om faget	
Kunst og håndverk er et skapende og praktisk kulturfag. Faget skal gi elevene kulturforståelse, praktiske ferdigheter og kunnskap om innovasjon og visuell kommunikasjon. I faget utvikler elevene evne til å uttrykke seg, ferdigheter i praktisk problemløsning og innsikt i visuell og materiell kultur. Gjennom å delta i skapende prosesser får elevene erfaring med å forestille seg det som ennå ikke er, og et grunnlag for å medvirke i kultur- samfunnsutvikling. Faget forbereder elevene på et hverdags- og arbeids liv som stiller krav til praktiske ferdigheter, kompetanse i kreative prosesser og evne til å ta miljøbevisste valg. Særskilt for faget er at eleven velger fordypning i en kunstdel eller håndverksdel på ungdomstrinnet. Fordypningen skal være praktisk og legge til rette for samarbeid med næringsliv og lokale aktører. Fordypning omfatter om lag 30 timer og kan fordeles på ulike trinn etter lokale behov.	Norges Husflidslag: Kulturfag for upresist og bør byttes med håndverksfag. Kulturfag inneholder også musikk, dans og drama. Ble endret til <i>sentrale fag for praktiske ferdigheter</i> . Faglig råd for design og Tradisjonshåndverk: Vil endre kulturfag mot håndverksfag. Kulturfag inneholder musikk, dans og drama. Ble endret til <i>sentrale fag for praktiske ferdigheter</i> . Skolens landsforbund: Vil tydeliggjøre og understreke viktigheten av at faget stimulerer til bruk og utvikling av praktiske og estetiske ferdigheter. Utdanningsforbundet er tydelige i sin mening når de hevder at betingelsen for at skolen skal kunne jobbe for at eleven skal kunne mestre, er at de er betinget å være utrustet med verksteder. Sløydsal, leireverksted, tekstilverksted og tegnesal de ønsker dette beskrevet i «om faget» dette fikk de ikke spesifikt gjennomslag for, men det er allikevel blitt en del av bildet.
1.2 Kjerneelementer	
Kjerneelementene i kunst og håndverk rammer inn det mest betydningsfulle innholdet i faget og beskriver det elevene må lære for å kunne mestre å anvende faget.	Vitensenteret la frem forslag om at programmering og den algoritmiske tenkeren bør få en mer fremtredende rolle i fagets kjerneelementer.
1.2.1. Håndverksferdigheter	
Kjerneelementet håndverksferdigheter innebærer at eleven skal utvikle håndlag, praktiske ferdigheter og utholdenhet ved bruk av ulike redskaper og materialer. Elevene skal utvikle forståelse for materialers egenskaper, funksjonalitet og uttrykk gjennom eget skapende arbeid. De skal bruke harde, plastiske og myke materialer og digitale verktøy på en etisk, miljøbevisst og trygg måte gjennom hele skoleløpet.	<p>Dette ble stående og benyttet i LK 20.</p> <p>Norges Husflidslag ønsket en tydeliggjøring av begrepet redskap, verktøy og maskiner, men teksten ble stående. De mener at håndverksdimensjonen må komme tydeligere frem.</p> <p>Vitensenteret ønsker en tydeligere presisjon på at elevene skal utvikle evne til å finne fremgangsmåter med og uten innslag av digitale verktøy.</p> <p>Utdanningsforbundet vektlegger i sin argumentasjon viktigheten av at læreplanen fokuserer på gjenbruk og bærekraftig utvikling, samtidig som de påpeker viktigheten av at elevene må ha tilgang på verktøy, materialer og verksteder for å kunne utføre kompetansen. De ønsker også en tydeligere beskrivelse av hvordan rammefaktorene for det praktiske arbeidet skal gjennomføres.</p>

Figur 15: Viser del av tabellen: Høringsforslag kapittelet om faget med innspill. Hele tabellen vises i vedlegg s. 134. (Udir, 2019)

I tabellen ser vi hvordan aktørene fremmer sine synspunkter i høringsrunden. Her vektlegges faguttrykk som de mener burde få en mer fremtredende eller tilbaketrasket rolle. For eksempel: Hvilke meninger kommer til syne om temaet verksteder?

Utdanningsforbundet understreker behovet for gode verksteder for at elevene skal kunne mestre dette faget. Sløydsaler, leireverksteder, tekstilverksteder og tegnesaler bør komme frem igjen. I etterkant av LK 20 er dette et av de punktene som har fått størst spalteplass i aviser og debatter landet over (Wibe, 2023).

Ser vi på temaet kompetansemål er det flere som retter oppmerksomheten mot at de ønsker kompetansemål på hvert enkelt klassetrinn. To av disse er Skolens landsforbund og Nasjonalt senter for samisk i opplæringen. De legger til grunn at de ønsker å sikre en enda tydeligere progresjon i faget. Skolens landsforbund er bekymret for at fagplanene inneholder for mange sammensatte og komplekse kompetansemål. De stiller seg spørrende til de målene som er fremmet, for de synes å legge merke til at de ikke er mindre i omfang, selv om de er færre i antall. De hevder også at for store og vide kompetansemål vil kunne tolkes for mye av den enkelte lærer og på den måten skape en differanse. Forbundet skriver at fagplanene skal danne grunnlaget for vurdering, og hvis grunnlaget for vurderingen er ulik med så åpne kompetansemål, så vil også eksamenskarakterer være bygget på ulikt grunnlag siden mye ulikt er tolka inn i vurderingsgrunnlaget. Tendensen her slik jeg tolker det, er en liten skepsis fra de ulike aktørene i forhold til om kompetansen vil bli vurdert likt og om dette da vil kunne gi et likeverdig nasjonalt vurderingsgrunnlag.

Hva med temaet fremme håndverket? Håndverksdimensjonen løftes frem av Norges kulturvernforbund. De skriver tydelig i sin argumentasjon at kunst vektlegges langt tydeligere enn håndverk. De mener at håndverket skal få en tydeligere plass, og at kunstuttrykket skal tones ned. De begrunner dette med at det er ikke alt håndverk som er kunst, og hvis ønsket er at elevene skal kunne lære seg praktisk håndverk for å reparere en bygning, bør dette skillet bli tydeligere.

4.3.2 Tabell: Endringene i kapittelet *faget relevans* etter høringsrunden.

I tabellen *Endringene i kapittel fagets relevans etter høringsrunden*, er strukturen litt annerledes. Her går jeg inn og analyserer på ord og setningsnivå. I øverste kolonne under tekst vises forslaget som sto i høringsnotatene (skrevet i kursiv). Under hver av disse finner vi de endelige setningene som ble gjeldende i fagets relevans i LK20 (poengtering). I øverste kolonne under bytte av begreper viser jeg hvilke ord og fraser som utgikk og hvilke som kom inn. Alle nye endringer jeg har funnet er i denne tabellen markert med rødt. Noen av forslagene fra høringsnotatene er blitt stående og da vises det ingen endring i tabellen.

	Tekst	Bytte av begreper
1	<i>Kunst og håndverk er et skapende og praktisk kulturfag.</i>	Ord og fraser som utgår: <i>Skapende og praktisk kulturfag</i>
	<ul style="list-style-type: none"> Kunst og håndverk er et sentralt fag for praktiske ferdigheter, kreativitet og refleksjon over visuell og materiell kultur 	Ord og fraser som kommer inn: Sentralt fag Praktiske ferdigheter Kreativitet Refleksjon over visuell kultur Refleksjon over materiell kultur.
2	<i>Faget skal gi elevene kulturforståelse, praktiske ferdigheter og kunnskap om innovasjon og visuell kommunikasjon.</i>	Ord og fraser som utgår:
	<ul style="list-style-type: none"> Deler av dette er flyttet til setning 5. 	Ord og fraser som kommer inn:
3	<i>I faget utvikler elevene evne til å uttrykke seg, ferdigheter i praktisk problemløsning og innsikt i visuell og materiell kultur.</i>	Ord og fraser som utgår:
	<ul style="list-style-type: none"> Ble ikke tatt med i Fagets relevans og sentrale verdier. Siste del av setningen ble flyttet til første setning. 	Ord og fraser som kommer inn:
4	<i>Gjennom å delta i skapende prosesser får elevene erfaring med å forestille seg det som ennå ikke er, og et grunnlag for å medvirke i kultur- og samfunnsutvikling.</i>	Ord og fraser som utgår: Skapende prosesser Får elevene
	<ul style="list-style-type: none"> Gjennom å delta i estetiske prosesser skal elevene få erfaring med å forestille seg det som ennå ikke er, og et grunnlag for å medvirke i kultur- og samfunnsutvikling. 	Ord og fraser som kommer inn: Estetiske prosesser Skal elevene Få erfaring
5	<i>Faget forbereder elevene på et hverdags- og arbeids liv som stiller krav til praktiske ferdigheter, kompetanse i kreative prosesser og evne til å ta miljøbevisste valg.</i>	Ord og fraser som utgår: Kompetanse i kreativ prosess Ta miljøbevisste valg
	<ul style="list-style-type: none"> Faget skal forberede elevene på hverdags- og arbeidsliv som stiller krav om innovasjon, praktiske ferdigheter og evne til å gjøre estetiske og etiske valg. 	Ord og fraser som kommer inn: Skal forberede Om innovasjon Evne til å gjøre estetiske valg

Figur 16: Viser del av tabellen: Endringene i kapittelet fagets relevans etter høringsrunden. Hele tabellen ligger i vedlegg s. 137. Laget av M. Kilvær.

De fleste organisasjonene opererer på ord og setningsnivå, der ord og begreper får betydning for fagets fremtoning og vi finner eksempler på det her. Allerede i første setning kan vi se en stor endring. Her tydeliggjøres det at kunst og håndverk nå skal fremstilles som et fag der praktiske ferdigheter fremtones. Ord som kreativitet og refleksjon over visuell og materiell kulturarv blir også fremtredende. Norges husflidslag og Faglig råd for design og tradisjonshåndverk mente at kulturfag måtte fornyes til håndverksfag siden kulturfag også inneholdt dans, musikk og drama. Den endelige endringen ble at kunst og håndverk er et sentralt fag for praktiske ferdigheter, noe som gir en tydeligere indikasjon på at faget retter oppmerksomheten mot praktiske ferdigheter.

Det er flere som har ønsket å fremme begrepet praktiske ferdigheter deriblant skolens landsforbund. Kulturvernforbundet støttet innspillet til Norges husflidslag og Faglig råd for design og tradisjonshåndverk, om at det må komme tydeligere frem, hvilken rolle kunstuttrykk og håndverksyrkene spiller i dagens og fremtidens samfunn. Noen av endringene i fagets relevans, var at praktiske ferdigheter fikk en sentral plass og skapende prosesser ble byttet ut i denne tabellen mot estetiske prosesser. Et annet viktig funn er at formuleringen faget forbereder eleven ... ble byttet ut med faget skal forberede eleven på hverdags- og arbeidsliv. Ordet skal inneholder et påbud, en befaling eller et krav, der skolen nå må være i stand til å levere på dette ansvaret.

4.3.3 Tabell: Endringene i kapitlet *verdier og prinsipper* etter høringsrunden.

Denne tabellen er organisert på samme måte som tabellen i *kapitlet om fagets relevans etter høringsrunden*. Det som tydeliggjøres her er de endringene som har funnet sted etter at høringsinnspillene er blitt regnet med. Ord som blir fremtredende her er kunst-uttrykk, kultur -uttrykk, visuell kultur, materiell kultur. På setningsnivå kan et eksempel være identitet gjennom kunst. Kunst- og kulturuttrykk løfter fram nye perspektiver og har betydning for den enkeltes personlige utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2017).

	Tekst	Bytte av begreper.
1	<i>Skaperglede, utforskertrang og ansvarlig medvirkning er grunnleggende verdier for samfunnet og individet.</i>	Ord og fraser som utgår:
	Skaperglede, utforskertrang og ansvarlig medvirkning er grunnleggende verdier for samfunnet og individet.	Ord og fraser som kommer inn:
2	<i>Kunstneriske uttrykksformer og kreative læringsaktiviteter gir elevene kompetanse i møte med det ukjente og mulighet til å utvikle nye ideer og forestillinger gjennom utforskning og samhandling.</i>	Ord og fraser som utgår: Kunstneriske uttrykksformer Kreative læringsaktiviteter Gir eleven kompetanse
	Kunst- og kulturuttrykk løfter fram nye perspektiver og har betydning for den enkeltes personlige utvikling.	Ord og fraser som kommer inn: Kunst uttrykk Kultur uttrykk Løfter fram Perspektiver Har betydning for Den enkeltes personlige utvikling
3	<i>Gjennom refleksjon over den materielle og visuelle verden vil elevene få grunnlag for å ta etiske og beviste valg.</i>	Ord og fraser som utgår: Materielle verden Visuelle verden

Gjennom refleksjon over den materielle og visuelle verden (deler av den flyttet til første setning i <i>fagets relevans</i> .) Andre del av setningen er flyttet opp til <i>fagets relevans</i> setning 5.	Ord og fraser som kommer inn: Visuell kultur Materiell kultur
---	---

Figur 17: Viser del av tabell: Endringene i kapittelet verdier og prinsipper etter høringsrunden. Hele tabellen ligger i vedlegg s. 138. Laget av M. Kilvær.

4.3.4 Tabell: Høringsforslag kapittelet om kompetansemål med innspill.

Videre i mitt analysearbeid ble høringsforslag kapittelet om kompetansemålene for de ulike trinnene analysert. Siden jeg anser kompetansemålene i faget som viktige har jeg gjort en grundig analyse. Kompetansemålene er selve grunnlaget som beskriver elevens læring både innenfor praktiske ferdigheter og teoretisk læring. Siden kompetansemålene er inndelt i kompetansemål etter 2. trinn, 4.trinn, 7.trinn og 10.trinn, blir det mange tabeller som er analysert. Jeg mener noe an kjernen i analysearbeidet ligger her, derfor er en grundig gjennomgang viktig. Her kan vi se hvem av interesseorganisasjonene som får gjennomslag for sine nye ideer i kompetansemålene i den endelige læreplanen. Måten dette er analysert på er at hvert av kompetansetrinnene har fått to tabeller som omhandler kompetansemålene. Strukturen på tabellene er tilsvarende lik tabellen om faget. Funnene fra alt tekstmaterialet i tabellene blir grundigere drøftet i sin helhet i drøftingsdelen i kapittel 5.

For å kunne vise et eksempelutdrag har jeg valgt å vise frem tabellen Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 7.trinn med innspill. Det kunne like gjerne vært hvem som helst av de andre, men siden etter 7. trinn markerer avslutning på barnetrinnet og starten på ungdomskolen-skolen valgte jeg det trinnet. Etter at et utdrag fra tabellen for 7.trinn er vist, etterfølger en tekst resonnement av funnene fra etter 2.trinn, etter 4.trinn og etter 10.trinn. av den tilsvarende tabellen.

4.3.5 Tabell: Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 7.trinn med innspill.

Tabellens struktur viser i først kolonne til høyre tekstforslaget til kompetansemål som står i høringsforslaget. Her får vi innblikk i hvilket forslag som lå til grunn. I neste kolonne til venstre utdrag fra ulike innspill som kom inn. Dette er gjort for å vise hva de ulike uttalelsene bidro med inn i debatten. Dette er et lite utdrag fra tabellen.

	Høringsforslag	Ulike innspill
2.3	Kompetansemål og vurdering 7. Trinn	
2.3.1.	Kompetansemål etter 7.Trinn	
	<p>Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bruke ulike teknikker, elektriske verktøy og håndverktøy i reparasjons, bearbeidelse og sammenføyningsteknikker av harde, plastiske og myke materialer på en trygg og miljøbevisst måte. • undersøke materialers egenskaper og funksjon i ulike gjenstander og vurdere materialers holdbarhet og muligheter for reparasjon og gjenbruk. • bygge og eksperimentere med stabile konstruksjoner. • bruke ulike digitale verktøy til å planlegge, dokumentere og presentere prosesser og produkter. • bruke ulike strategier for ideutvikling og problemløsning. • tegne form, flate og rom ved hjelp av virkemidler som kontrast, skygge, proporsjoner og perspektiv. • utforske og sette ord på hvordan følelser og meninger vises i kunst, og bruke symbolikk og farge til å uttrykke følelser og meninger i eget arbeid. • analysere visuelle virkemidler i ulike medier og belyse et aktuelt tema gjennom foto eller infografikk. • presenter et mangfold i folkedrakter, inkludert samisk klesplagg, og design og lag et produkt med inspirasjon fra kulturarven. • undersøk hvordan kjønnsroller vises i populærkulturen og lag visuelle uttrykk som utfordrer stereotyper. • gjenkjenn og programmer mønsterskvenser til visuelle uttrykk. • design og lag en utstilling som viser fram prosess og produkt. 	<p>Vitensenteret vier forslag om en sterkere betoning av algoritmisk tenkning og bruk av teknologi der målet er utvikling og innovasjon.de ønsket også at programmering skulle få en mer fremtredende rolle i kreative og skapende prosesser.de ønsker seg også et større fokus rettet mot gjenbruk. Videre er de veldig fornøyd med det målet som omhandler det å sette ord på følelser og meninger i kunst.</p> <p>Norsk kveners forbund kom med forslaget om å inkludere nasjonale minoriteters klesplagg og nasjonalt og internasjonalt. De fikk ikke medhold i dette.</p> <p>Utdanningsforbundet vektlegger i sin argumentasjon viktigheten av at læreplanen fokuserer på gjenbruk og bærekraftig utvikling, samtidig som de påpeker viktigheten av at elevene må ha tilgang på verktøy, materialer og verksteder for å kunne utføre kompetansen.</p>
2.3.2	Underveisvurdering	

Figur 18: Del av tabell: Høringsforslag kapittel om kompetansemål etter 7.trinn med innspill. Hele tabellen ligger i vedlegg s.148.Laget av M. Kilvær.

Resonnement av Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 7. trinn med innspill. Utdanningsforbundet ønsket en sterkere betoning av gjenbruk og søkelys på bærekraftig

utvikling, samtidig som de også her påpeker viktigheten av at elevene må ha tilgang til verktøy, materialer og verksteder for å kunne utføre kompetansen. Vitensenteret ønsket en sterkere betoning av algoritmisk tenkning og bruk av teknologi og programmering i undervisningen. De stiller seg også bak forslaget om en sterkere betoning av gjenbruk. De var fornøyde med målet som omhandler det å sette ord på følelser. Norsk kveners forbund ønsket å inkludere nasjonale minoriteters klesplagg i kompetansemålene for 7. trinn men fikk ikke gjennomslag for det. (Udir, 2020). *Tabell- vedlegg s 148.*

Resonnement av *Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 2. trinn med innspill.* Norsk kunsthåndverk etterspurte et tydeligere fokus rettet mot kompetanse rent håndverksmessig. De var fornøyde med at mål nr.5 og mål nr. 6 var blitt omgjort til presens, altså noe å gjøre. På den måten mente de at målet ville bli tydeligere. Norsk kulturråd ønsket en styrking av det dele sanseerfaringer noe som også støttes av utdanningsforbundet. Videre viser utdanningsforbundet en begeistring for at det er mer tilrettelagt for både lek og læring hos de yngste elevene. Videre ønsker de å styrke disse elevenes ferdigheter innenfor bruk av verktøy. Norsk kulturråd etterspør det at eleven skal delta i skapende prosesser. *Tabell-Vedlegg s.139.*

Resonnement av *Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 4. trinn med innspill.* Utdanningsforbundet understreker her viktigheten av at elevene får jobbe med å utvikle håndverksteknikker og visuelle uttrykk mens de går i 3. og 4. trinn. Norsk Kveners forbund ønsket å tillegge nasjonale minoriteter i målet som omhandlet det å undersøke tradisjonshåndverk, men dette fikk de ikke medhold i. Sex og samfunn har også meldt seg inn i debatten og synes at kompetansemålene etter 4.trinn har litt for stort teknisk preg og ønsker seg mer opplevelser og tanker. De ønsket seg et tilsvarende mål som er etter 7. trinn. «(...)utforske og sette ord på hvordan følelser og meninger vises i kunst, og bruke symbolikk og farge til å uttrykke følelser og meninger i egne arbeid» (Udir,2019). *Tabell-vedleggs.145.*

Resonnement av *Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 10. trinn med innspill.* Et av de sentrale spørsmålene var om faget skulle deles i to ulike retninger. Elevene skulle selv velge fordypning og gjennomføre dette i 8,9 og 10.trinn. Den ene fordypningen var rettet mot fordypning i kunst og den andre var fordypning i håndverk.

Norges Husflidslag mener at fordypningsplanen i 10.trinn er altfor omfattende. Det er snakk om 30 timer og det er 12 kompetansemål. Dette gir ikke rom for dybdelæring, flere av målene er dessverre svært store.

De retter også fokuset mot at målene slik de står i dag ikke egner seg godt til fordypningsfag for det er alt for mange språklig identiske mål. Skolens landsforbund trekker frem spørsmålet om standpunkt karakterer og eksamens karakterer. De er bekymret for om vurderingsgrunnlaget vil være ulikt rundt om i landet grunnet ulike måter å tolke vurderingsgrunnlaget i faget på. Noen vil gi stor makt til læremidlene mens andre vil vurdere ut fra metodefrihet og lokalt handlingsrom. Etter høringen ble det bestemt at faget ikke skulle deles i to valgfrie retninger og faget ble stående. Det kom også opp spørsmål om faget skulle bli et muntlig eksamensfag (Udir, 2019). *Tabell- vedlegg s.153.*

4.3.6 Tabell: Endring i kapitlet kompetansemål 7.trinn etter høringsrunden.

I denne tabellen ser vi på hvilke endringer som ble utført i kompetansemålene etter forslagene fra høringsinnspillene. Endringene i kompetansemålene gjør seg gjeldende på ordnivå gjennom endring av bruk av verb, adjektiv, adverb og substantiverte verb. Her eksemplifisert av deler av tabellen til etter 7.trinn. Videre følger et resonnement av alle tabellene: *Endringer i kapitlet kompetansemål tabellene etter høringsrunden* for hvert kompetansetrinn.

	Tekst	Bytte av begreper
1.	<i>Bruke ulike teknikker, elektriske verktøy og håndverktøy i reparasjons, bearbeidelse og sammenføyningsteknikker av harde, plastiske og myke materialer på en trygg og miljøbevisst måte.</i>	Ord og fraser som utgår. Ulike teknikker Bearbeidelse Sammenføyningsteknikker
	Bruke ulike håndverktøy og elektriske verktøy for å bearbeide og sammenføye harde, plastiske og myke materialer på en trygg og miljøbevisst måte	Ord og fraser som kommer inn. For å bearbeide Sammenføye
9.	<i>Presenter et mangfold i folkedrakter, inkludert samisk klesplagg, og design og lag et produkt med inspirasjon fra kulturarven.</i>	Ord og fraser som utgår. Presentere Folkedrakter Design
	Beskrive mangfold i klestradisjoner eller gjenstander , inkludert samiske, og lage et produkt med inspirasjon fra kulturarv.	Ord og fraser som kommer inn. Beskrive

		Klestradisjoner Gjenstander
10.	<i>Undersøk hvordan kjønnsroller vises i populærkulturen og lag visuelle uttrykk som utfordrer stereotypier.</i>	Ord og fraser som utgår. Populærkulturen
	Undersøke hvordan kjønnsroller vises i kulturelle uttrykk før og nå , og lag visuelle uttrykk som utfordrer stereotypier.	Ord og fraser som kommer inn. Kulturelle uttrykk før Kulturelle uttrykk nå
11.	<i>Gjenkjenn å programmere mønstersekvenser til visuelle uttrykk.</i>	Ord og fraser som utgår. Gjenkjenne Programmere Mønstersekvenser
	Bruke programmering til å skape interaktivitet og visuelle uttrykk.	Ord og fraser som kommer inn. Bruke Programmering Til å skape Interaktivitet
12.	<i>Design og lage en utstilling som viser fram prosess og produkt.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Design og lage en utstilling som viser fram prosess og produkt.	Ord og fraser som kommer inn.

Figur19: Del av tabell: Endring i kapittelet kompetansemål 7.trinn etter høringsrunden. Hele tabellen ligger som vedlegg på s. 149. Laget av M. Kilvær.

Resonnement av *Endring i kapittelet kompetansemål 7.trinn etter høringsrunden*. I de første kompetansemålene er det lite som er blitt endret fra punkt nr.1-8 i denne planen derfor lar jeg være å vise de her. En endring er at det å sette ord på ting blir erstattet med å reflektere. Fra punkt nr.9 kommer det inn noen endringer. Elevene skal ikke lenger presentere et mangfold i folkedrakter .... de skal heller beskrive mangfold i klestradisjoner og gjenstander. Folkedrakter blir her byttet ut med klestradisjoner og gjenstander. Et annet funn er ordet populærkulturen blir erstattet av ordet kulturelle uttrykk før og nå. Til sist ser vi at elevene før skulle gjenkjenne og programmere mønster til visuelle uttrykk. Nå skal elevene bruke programmering til å skape interaktivitet. Tabell- vedlegg.s.149.

Resonnement av *Endring i kapittelet kompetansemål 1.og 2. trinn etter høringsrunden*. I denne planen kan vi tydelig se at flere ord er nå blitt satt over i infinitivform der elevene nå skal utføre noe. En aktiv handling som å tegne, å måle, å fotografere osv. Tidligere var disse beskrevet med tegning, maling, fotografering osv. Andre ord som byttes ut er ordet å bygge som erstattes med å konstruere. Meningsinnholdet i ordet blir ikke helt fjernet for det kommer inn som ordet byggeskikk i slutten av setningen. Byggeskikk derimot

erstatte ordet konstruksjonsprinsipper. Ser vi på dette på setningsnivå, ser vi at setningen Planlegge og bygge med naturmaterialer etter inspirasjon fra samiske- og lokale konstruksjonsprinsipper, blir byttet ut med setningen Planlegge og konstruere i naturmaterialer etter inspirasjon fra samisk og lokal byggeskikk. En annen ting her er at samiske og lokale blir byttet ut med en rent språklig endring som samisk og lokal. *Tabell- Vedlegg s.140.*

Resonnement av *Endring i kapittelet kompetansemål 4. trinn etter høringsrunden.* Endringene som ble gjort i denne planen var at verbet gjøre ble mer fremtredende. Verb som gjøre blir også her satt i infinitivform og viser at eleven er aktiv og handler i nuet. Andre ord som kommer inn, er utnytter og bruker. Ordet bruksfunksjon blir nå delt i to og benyttes som bruk og funksjon. Et eksempel her er at eleven skal nå samtale om bruk, funksjon og materialvalg isteden for samtale om bruksfunksjon. Andre sentrale ord er fremme læring, stimulere, lærelyst, elevmedvirkning, utvikler, viser, samtaler og uttrykke tanker og meninger. Her ser vi at sex og samfunn ble hørt i sine innspill som var rettet mot følelser. *Tabell- vedlegg s.145.*

Resonnement av *Endring i kapittelet kompetansemål 10. trinn etter høringsrundene.* Forandring i kompetansemålene for 10.trinn ble at faget først og fremst ble værende som et fag og ikke ble delt i to fordypningsfag. Antallet kompetansemål ble redusert fra 12 til 10. Nye ord som kom inn var holdbarhet, funksjon, utforske. En ny setning som ble tillagt var, hvordan kan eleven bidra i samfunnskritikk. De to siste målene som først var foreslått, handlet om visuell kultur og visuelle uttrykk. Disse ble slått sammen i et nytt mål, der visuell uttrykksform ble aktuelt. *Tabell- vedlegg s.153.*

4.3.7 Tabell: Endring i kapittelet *undervisvurdering 5.,6. og 7.trinn etter høringsrunden.*

I denne tabellen ser vi på endringene i vurderingen av eleven. I første kolonne øverst til høyre under undervisvurdering, ser vi hvilke forslag som kom inn til høringen (kursiv). Tabellen setter fokus mot eleven og mot læreren. Under kolonnen skrevet i kursiv er det ferdige resultatet fra LK20. I øverste kolonne til venstre finner vi hvilke begrep som er byttet ut og der markeres nye ord og begreper med rød markering (Udir,2020).

	Undervisvurdering	Bytte av begreper
1.	Eleven.	
	<i>Eleven skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin i faget gjennom undervisvurderingen. Elevene viser kompetanse på 5., 6. og 7. trin når de bruker kreative strategier for å skape visuelle uttrykk og funksjonelle løsninger.</i>	Ord og fraser som utgår. Få Mulighet
	Undervisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i kunst og håndverk på 5.,6. og 7. trinn når de bruker ulike kreative strategier for å skape visuelle uttrykk og funksjonelle løsninger.	Ord og fraser som kommer inn. Fremme læring Utvikler
2.	Læreren.	
	<i>Lærerens veiledning skal støtte opp under elevens skaperglede, deres håndlag, mulighet til utforskning og problemløsning, og deres kompetanse i å bruke materialer og redskaper på en miljøbevisst og trygg måte.</i>	Ord og fraser som utgår. Lærerens veiledning Skal støtte opp under Elevens skaperglede Deres håndlag Mulighet til utforskning Problemløsning Kompetanse i å bruke materialer. Bruke redskaper På en miljøbevisst Trygg måte
	Videre viser og utvikler de kompetanse når de reflekterer over visuelle virkemidler, kulturelle referanser, håndverkskvalitet og miljøbelastning	Ord og fraser som kommer inn. Videre viser Og utvikler de Når de Reflekterer over Visuelle virkemidler Reflekterer over kulturelle referanser Reflekterer over håndverkskvalitet Reflekterer over miljøbelastning
	Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom varierte praktiske oppgaver i verkstedene og ved at elevene får komme med forslag til endringer i forbruk og visuelle omgivelser.	Ord og fraser som kommer inn: Elevmedvirkning Stimulere Lærelyst Varierte Praktiske oppgaver I verkstedene Endring i forbruk

Figur 20. Tabell: utdrag fra tabell om endring i undervisvurdering 5., 6. og 7. trinn etter høringsrunden. Full tabell ligger under vedlegg s. 151. (Udir, 2020)

Endring i kapittelet undervisvurdering 1. og 2. trinn etter høringsrunden. I denne tabellen ser vi at eleven i entall blir byttet ut med elevene i flertall. Videre under eleven ser vi at ord som *undervisvurdering, bidra, fremme læring* blir trukket frem. Undervisningen skal nå bidra til å fremme læring for eleven. Ord som gjør seg gjeldende under lærerens kolonne er *elevmedvirkning, lærelyst, stimulere, sanseerfare, dialog og utvikling*. Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom at elevene får varierte sanseerfaringer. Læreren skal også hjelpe eleven til å dele ideer og opplevelser. Videre er det et samarbeid om elevens utvikling og kompetanse i faget. Læreren har en veiledende rolle om videre læring og tilpasning av opplæringen (Udir,2020). *Tabell-Vedlegg s.142.*

Endring i kapittelet undervisvurdering 3. og 4. trinn etter høringsrunden. I denne tabellen er det mange nye ord og fraser som har fått plass. Et ord som har gjort seg gjeldende er ordene *skapende prosesser*. Disse ordene representerer et meningsinnhold som handler om den enkeltes elevs identitetsutvikling ifølge både Husflidslaget og Faglig råd for Tradisjonshåndtverk. De mener at den skapende prosessen og håndverket bidrar til økt selvforståelse og identitetsutvikling på det personlige plan og at dette forplanter seg til samfunnet for øvrig, på den måten at det åpner opp for en samhörighet. Videre kan det bidra til kritisk refleksjon og respekt på et nasjonalt nivå skriver husflidslaget. Læreren får nå mange nye ord hen skal forholde seg til. Ord som *fremme læring, stimulere, lærelyst, elevmedvirkning, utvikler, viser, samtaler og utrykke tanker og meninger*. Her ser vi at sex og samfunn ble hørt i sine innspill som var rettet mot følelser. Denne planen er den som omfatter flest endringer. Læreren skal videre være i dialog med eleven og tilpasse opplæringen, utføre veiledning i videre arbeid og samtale med eleven om håndverket som blir utført. Dette kjenner vi igjen fra tabellen som handlet om 1.og2.trinn (Udir, 2020). *Tabell-vedleggs.146.*

Endringer i kapittelet undervisvurdering 5.,6.og 7.trinn etter at høringsrunden. I den første setningen om eleven, ser vi at undervisvurderingen skal bidra til å fremme læring og kompetanse. Elevene viser og utvikler kompetanse når de bruker ulike kreative strategier. Læreren derimot skal veilede eleven til å reflektere over kulturelle referanser, håndverkskvaliteter og ulike miljøbelastninger. Her blir ord som reflektere over stående

i en særstilling. Det kan være ulike ting man ønsker at eleven skal reflektere over, og dette skal kunne stimulere til lærelyst. En annen ting som skal stimulere til lærelyst er varierte praktiske oppgaver i verkstedene. På dette trinnet er det ønskelig at elevene kommer med forslag til endringer i forbruk (Udir,2020). *Tabell- vedlegg s.151.*

Endring i kapittelet undervisvurdering 8.,9. og 10. trinn etter høringsrunden. Igjen ser vi i tabellen som omhandler eleven, at ord som fremme læring, utvikler, reflektere over gjør seg gjeldende. Eleven skal også her på lik linje med etter 7. trinn være et miljøbevisst menneske som vet å ha et miljøbevisst forbruk. Videre skal eleven ha en kulturell bevissthet og en kunnskap og kompetanse over ulike håndverkskvaliteter. Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og la eleven få belyse utfordringer i samtid gjennom skapende prosesser. Læreren skal også her gi veiledning og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke den veiledningen til å reflektere blant annet om materiell kultur. I tiende klasse skal også eleven ha standpunktkarakter. Noen av de temaene eleven skal vurderes i er hvorvidt de kan benytte seg av fagbegreper og reflektere over estetiske uttrykk, kulturelle referanser, og funksjon og holdbarhet i egne og andres arbeid (Udir,2020). *Tabell- vedlegg s.156.*

5. Drøfting

5.1 Kulturarvens betydning

I denne delen skal jeg drøfte kulturarvsbegrepets betydning hos de ulike aktørene og se etter de ulike holdningene og synspunktene som kom frem i høringsinnspillene.

Før vi går til selve drøftingen skal vi repetere problemstillingen.

Hvordan ble kulturarv, kunst og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H-faget i LK20 og hvordan kommer diskusjonen til syne i den ferdige læreplanen?

Her skal jeg forsøke å svare på den første delen av problemstillingen. For å tydeliggjøre dette trenger jeg også å ta med det siste forskningsspørsmålet.

- Hvilke kulturarvsyn kommer frem i diskusjonene fra høringen?

Når jeg nå har sett på hvordan de ulike organisasjonene har fremmet sine synspunkter i høringsinnspillene, skal vi se på hvilket syn på håndverket og kunsten de er opptatt av, og gå ytterligere inn på hvilket kulturarvsyn de representerer og bringer inn i læreplanutviklingen. Utgangspunktet for drøftingen bygger på noen av de tidligere teorier om kulturarv, kulturarvens betydning og rolle som ble presenterte i kapittel 2. teoretisk utgangspunkt.

Kulturoplæringen i norsk skole er som nevnt tidligere først og fremst lovfestet i opplæringsloven og viser seg gjeldende i skolens styringsdokumenter som vi har analysert ovenfor. Når skolen tar dette ansvaret, bidrar skolen inn i samfunnet med den kulturelle danningen.

5.1.1. Den sosiokulturelle forståelsen av kulturarven

En forståelse av begrepet kulturarv var rettet mot den sosiokulturelle forståelsen. I 2. kapittel del 1-kulturarv skriver jeg om professor i kulturvitenskap Torun Selberg og hennes fremlegging av kulturarv som noe vi kan forstå og tolke, noe hun kaller en sosiokulturell forståelse. Hun peker på en kunnskap som videreføres, overføres mellom mennesker og er et bindeledd mellom fortid, nåtid og fremtid (Selberg, 2022, s.15) I min gjennomgang av høringsinnspillene ser jeg et mønster der flere av innspillene refererer til kompetanse og fagkunnskap for de som skal undervise i faget. Dette gjør seg spesielt gjeldende på den håndverksmessige delen. Uten fagkompetente lærere vil elevene miste verdifull tradisjonskunnskap som har lange tradisjoner her i landet.

CREO- forbundet for kunst og kultur, var tydelig på at de ønsket en endring på hvem som får undervise i faget. Den høye andelen av ufaglærte uten faglig fordyping i faget får konsekvenser. En annen organisasjon som støtter dette argumentet, er Norsk billedkunstnere. De sier at hvis skolen skal kunne gjennomføre den bredden og dybdelæringen som er påkrevet, må skoleverket følle opp kompetansekravet. Creo nevner at selve håndverket og de eldre teknikkene bygger på spesialiserte håndverkstradisjoner. Disse eldre teknikkene er selve tradisjonskunnskapen som må bli ivaretatt. Gjennom konkrete oppskrifter og rette materialer kan elevene følge disse, og tradisjonene kan bli ivaretatt. Norsk kunsthåndverk utfyller dette ved å hevde at uten gode rammebetingelser og kompetente fagfolk vil det kunne skape en differensiering.

5.1.2. Den immaterielle kulturarven- praktiske ferdigheter

I analysedelen under ulike rapporter underveis i arbeidet med LK20, så vi på et spenningsfelt som dukket opp i debatten om den nye læreplanen. Hvilken makt skulle den verbale refleksjonen ha over den visuelle vurderingen av faget eller med andre ord de praktiske ferdighetene. Kulturdepartementet skrev dette om den immaterielle kulturarven: Kulturarven er levende tradisjoner og tradisjonell kunnskap som blir overført mellom folk. Denne overføringen av kunnskap praktiseres gjennom praktiske ferdigheter (Kulturdirektoratet, 22. jan, 2024. s.16).

Som vi kunne se i analysedelen fikk nettopp praktiske ferdigheter en sentral plass i delen om faget. En viktig faktor som blir fremmet er om læreren som skal undervise i disse praktiske ferdighetene faktisk innehar kompetansen selv. Norsk bildekunstnere påpeker også at den praktiske delen av faget må styrkes. Kulturrådet skrev i sin utredning om UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003, som omhandlet vern av den immaterielle kulturarven om den handlingsbårede kunnskapen. De beskriver godt det både CREO, Norsk Billedkunstnere og Norsk kunsthåndverk fremhevet i delen ovenfor. Med den handlingsbårede kunnskapen, beskrives selve kunnskapen som overføres eller forflyttes. Den skal overføres fra mester til elev i form av samhandling i en praktisk læresituasjon eller gjennom etterligning. Med andre ord kan det sies at det som foregår i en læresituasjon er at læreren innehar en immateriell kunnskap som han overfører til en elev. Der eleven er i stand til å handle og praktisere den kunnskapen som blir overført. På den måten er kulturbæreren (læreren) selve kjernen i definisjonen av immateriell kulturarv (Kulturrådet, 2010, s.16).

Husflidslaget ønsket å tydeliggjøre den immaterielle kulturarven, som de beskriver som selve kunnskapsdimensjonen ved tradisjonell håndverkspraksis. Den immaterielle kulturarven skulle sidestille med den materielle kulturarven i læreplanene. Regjeringen skrev selv, at lite var blitt gjort for å styrke arbeidet med den immaterielle kulturarven og bevisstheten om den og at man trengte å løfte dette opp på et nasjonalt nivå. Gjennom dette kunne man rette oppmerksomheten inn mot noen satsningsområder og gjennom dette oppmuntre og motivere til videre kunnskapsoverføring av kulturarven innen tradisjonshåndverkene i Norge (Stortinget,2017).

5.1.3. Kulturarv som verdi for individ, gruppe og samfunnet.

En annen definisjonen av begrepet kulturarv som ble vist i kapittel 2 under 2.1.4 er Immateriell kulturarv. Den var rettet mot en verdi som har betydning på et individuelt nivå eller samfunnsnivå. I definisjonen av immateriell kulturarv fant jeg både ferdigheter, kunnskap og praksis. Definisjonen beskrev også godt at den immaterielle kulturarven som ble overført, videreført og gjenskapt av et samfunn, vil gi enkeltmennesker en følelse av

identitet og kontinuitet. Definisjonen vektla også at dette kunne åpne opp for kulturelt mangfold og menneskelig kreativitet. I kapittel 2.1.3 så vi på ordet kulturarv som et sammensatt ord, der både kultur og arv viser seg å ha betydning. To som fremstiller dette er institusjonsleder i Norsk håndverks institutt Eivind Falk og Professor ved Oslo Met Jan Sverre Knudsen. De skrev at kulturen i Norge er historisk forankret. Ifølge deres argumentasjon har de vektlagt at den har verdi for individet, verdi for grupper og verdi for nasjonen. Denne kulturen kan også dreie seg om bygninger, gjenstander og lignende (Kulturarv i store norske leksikon). Denne levende kulturarven sammenlignes også med en arv som kan forstås i sammenhenger med mennesker og lokalsamfunns praksiser og er en videreføring av tradisjoner.

Kulturforsker Anne Eriksen var også inne på dette i sine definisjoner av kulturarv. Hun skrev «(...)Vi tar vare på kulturarven fordi den kan gi oss selv og våre etterkommere en identitet og selvforståelse vi kan få opplevelser og kjenne trivselsfølelse» (Eriksen et al., 2012, s.12)

I høringsinnspillene er det flere som har rettet fokuset mot dette med identitets - byggingen.

Som nevnt i analysedelen vektla Husflidslaget, Faglig råd for design og Tradisjonshåndverk dette i sine høringsinnspill. De påpeker at disse skapende prosessene som gjenspeiles i ferdigheter, har betydning for den enkelte elevs identitetsutvikling og selvforståelse. Dette forplantes til samfunnet for øvrig og til sist bidrar til kritisk refleksjon, respekt for ytringer og toleranse for uenighet og ulikhet på nasjonalt nivå. Det er flere organisasjoner som stiller seg bak forklaring til husflidslaget når det gjelder ytringskultur. Viktigheten av at barn får en god opplæring i dette mens de er unge, vil kunne bidra til å bygge et miljø der medborgerskap får en naturlig plass i et mangfoldig samfunn. De ønsket at dette ble tydeliggjort i innledende tekster i læreplanen.

Tross en tilbakegang i denne læreplanen har arkitektene allikevel bidratt til å sette fokuset mot bygninger ulike bygningsmodeller samt byggeskikker. De har bidratt med en bevisstgjøring om kulturelle gjenstander for et tettsted eller en nasjon, gjennom å vise bygningenes funksjon og gi en bevissthet om arkitektur.

5.1.4. Motsetninger mellom interesseorganisasjonene.

En diskurs som Bernard Erik Jensen satte søkelyset på var den profesjonsbaserte diskursen. Den viser at fagfolk ofte ivaretar den materielle kulturarven og ønsker å verne om sitt fagfelt. I høringsinnspillene finnes det en tydelig uenighet i argumentasjonen om kunstens plass i læreplanen og jeg skal vise noen eksempler som underbygger dette. Her kan det som Jensen skriver komme til uttrykk.

Kunst -og arkitektorganisasjonene er de som uttaler en viss misnøye ved den nye læreplanen og de ulike kompetansemålene. Med sitt oppsving i 1960-tallet har arkitektene lenge hatt stor plass i de ulike læreplanene, men nå mener Oslo arkitektforening at arkitektdelen er svekket og at de savner konkrete kompetansemål som omhandler tegning av hus, rom og enkle håndverksteknikker der elevene kan bygge modeller, og arbeide med digitale programvarer. De ønsker å fremme samtaler som forklarer særtrekk ved bygninger, gater og plasser i nærmiljøet, men samtidig sammenligne de med nasjonale og internasjonale stilretninger.

I høringsinnspillene finnes det en tydelig uenighet i argumentasjonen om kunstens plass i læreplanen. Her kan det som Jørgensen og Phillips beskriver, være stor uenighet mellom fagmiljøene og i dette tilfellet mellom kunst profesjonen og håndverksprofesjonen. Her vises noen eksempler på det (Jørgensen & Phillips, 2010, s.39).

Kunst i skolen ønsker et sterkere betoning av hvordan kunst kan bidra i samfunnsutviklingen og folks identitet, mens Norsk billedkunst mener at den praktiske delen av faget må styrkes. Norsk kulturråd ønsker at elever skal bli bedre i å forme med hendene, noe husflidslaget sier seg enig i, samtidig som de sier at kunsten må tones ned. Faglig råd for design og Tradisjonshåndverk påstår at om dette faget skal være inspirerende og attraktivt, må man tone ned kunsten og fremme håndverket. Nordnorsk vitensenter ønsker å løfte og verdsette håndverkstradisjonene, mens Universitetet i Agder påpeker at kunst ikke nevnes i teksten om fagets relevans og at kunst ikke engang defineres.

Fellesforbundet mener at det er bra at det håndverksmessige kommer tydeligere frem, og fremmer bruk av myke materialer som tre og tekstil og harde materialer som metall og plast.

Som vi ser ut fra argumentasjonen er det stor uenighet mellom kunst profesjonen og håndverksprofesjonen. På denne måten kan vi se hvordan de ulike organisasjonene fremmer sine interessefelt.

5.1.5. Kulturarv som bidrag til bærekraftig utvikling

En viktig del av den nye læreplanen handler om bærekraftig utvikling i skolen.

Utdanningsforbundet problematiserer at det gjennomgående retter fokuset mot at det gjennomgående legges større vekt på å lære om bærekraftig utvikling enn det å utvikle handlingskompetanse for å fremme bærekraftig utvikling. Regjeringen har forpliktet seg til å følge opp FNs bærekraftsmål.nr 4.«(...)Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle» (FN -Sambandet,2023).

Videre i sine høringsinnspill skriver Utdanningsforbundet at «(...)innen 2030 skal skolen sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetansen som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling og livstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av en freds- og en ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling» (Udir, 2019). De retter fokuset mot at Kunnskapsdepartementet driver med slanking i fagene og at mål da kan bli svekket. De viser til en bekymring for denne utviklingen og oppfordrer Udir til å følge fagrådernes tilrådninger mht. tverrfaglighet/ fagovergripende temaer i det enkelte fag (Udir,2019).

En annen organisasjon som bemerker viktigheten av å fremme bærekraft er kulturvernforbundet. De mener at koblingen til miljø og bærekraft kan synliggjøres mer. Eksempel på det er klimaendringer som medfører økt behov for restaurering og bærekraftige løsninger der materialvalg og gjenbruk og solid håndverk står gjeldende.

Nordnorsk vitensenter etterlyste et større fokus på gjenbruk. De ønsket at kompetansemålene skulle bidra til at elever ble beviste på miljøperspektivet ved vedlikehold av klær og reparasjon av ting. Gjennom dette, løftet de også håndverksdimensjonen, og satte den over i et nytteperspektiv. Elevene trenger å lære å reparere klær og lære å ta vare på egne ting. Denne kunnskapen ønsket de å få frem i kompetansemålene og det fikk de gjennomslag for.

Oslo arkitektforening drar også fokuset over mot miljø perspektivet. Ved hjelp av arkitekturen ønsker de at elevene skal forklare hvordan klima, kultur og samfunnsforhold påvirker bygningers konstruksjon, materialer, form, uttrykk og symbolfunksjon. Bygge og teste bærende konstruksjoner i ulike materialer.

5.1.6. Kulturarv og FNs menneskerettigheter

Norsk kunsthåndverk savnet en tydeliggjøring av FNs menneskerettighetserklæring artikkel 27, første ledd i overordnet del. Selv om jeg ikke har fokus på Overordnet del her, ønsket jeg å ta det med i argumentasjonen siden Norsk kunsthåndverk har skrevet om det i sine høringsnotater.

De fremhever at kunsten er en viktig bidragsyter til ytringsfrihet i et demokrati og de savner en tydeliggjøring av FNs menneskerettighetserklæring artikkel 27, første ledd, som omhandler friheten kunst og kunstopplevelser, ikke nødvendigvis gjennom ord, men gjennom et kunstneriskytringsmangfold.. «(...)Enhver har rett til fritt å delta i samfunnets kulturelle liv, til å nyte kunst og til å få del i den vitenskapelige fremgang og dens goder» (FN- Sambandet, 2024).

5.2 Den erfarte læreplanen

Først litt oppsummering. I den ideologiske læreplanen så vi på det overordnede mandatet som ble gitt for å lage en ny generell læreplan. I den formelle læreplanen gikk vi tettere inn på høringsinnspillene og hvordan de ulike aktørene fikk medhold både på ord og setningsnivå, beskrevet i ulike tabeller, og til sist kulturarvens betydning.

Det siste nivået i Goodlads læreplanteori er, den erfarte læreplanen. Som nevnt innledningsvis har jeg valgt å slå sammen den oppfattede læreplanen med den erfarte læreplanen. Den oppfattede læreplanen er ifølge Goodlad det nivået som er avgjørende for hvilken praksis som blir utført i skolene og på hvilken måte målene blir overført til

praktiske utførelser. Den erfarte læreplanen retter søkelyset på den erfaringen som nå er blitt gjort, etter å ha tatt i bruk læreplanen LK20.

Når vi nå har vært gjennom prosessen med å analysere og drøfte materialet som lå til grunn for det nye formelle styringsdokumentet slik Goodlad beskrev det i kapittel 4 og 5, skal vi nå se på hvordan dette er blitt oppfattet i og gjort i praksis. Hvordan LK20 er blitt realisert og på den evalueringen som er blitt gjort.

I kapittel 4.1.6 viste jeg til Bamford-rapporten som ble gjennomført i 2010/2011. Rapporten ble gjennomført på nytt 10 år etter og ferdigstilt i 2023. Denne rapporten kom etter at jeg hadde startet mitt arbeid, men jeg ønsker å sammenligne noen av rapportens funn opp mot mine funn. Rapporten Kunst og kulturfag satt på vent (2023) ble utført av Oxford Research på oppdrag fra KKS (Oxford Research, 2023). Dette er en kartlegging av og en analyse av kunst- og kulturoplæringen i grunnskolen i Norge 2022. Rapporten bygger på den tidligere Bamford rapporten fra 2010/2011, der målet også var å kartlegge forholdene innenfor kunst- og kulturoplæringen i grunnskolen i Norge. KKS ønsket å gjennomføre en ny kartlegging for å se om skolene nå i større grad vektla praktisk og kreativ læring. De ønsket å vite om en ny læreplan, nye politiske strategier som la vekt på skaperglede, utforskertrang og engasjement, har bidratt til endring i skolens praksis. Funnene som ble gjort i Kunst og kultur satt på vent gir lite indikasjon på utvikling i kunst og kulturoplæringen i grunnskolen i Norge fra 2010 til 2022.

(...)Våre funn om holdninger og prioriteringer i dagens kunst- og kulturoplæring er svært like Bamfords funn i 2012 (Oxford Research, 2023, s.43).

Rapporten fremhever at i likhet med situasjonen ti år tidligere, blir rektorene fremdeles beskrevet som viktig enkeltfaktor for hvorvidt kunst- og kulturoplæringen prioriteres i skolen. Mangel på formell fagkompetanse hos lærer påvirker kvaliteten på undervisningen. Rapporten vektlegger at på tross av de nye fokusområdene og endringene som ble gjennomført i ny fagplan i kunst- og håndverk, tyder mye på at praksisen er som før LK20. Sammenligner jeg dette med mine funn, finner jeg store likhetstrekk. I høringsinnspillene fra 2019 var det mange som var oppmerksom på dette, og ønsket en endring. Et eksempel på det var Fellesforbundet med sine 170 000 medlemmer, som

mener at det er svært viktig med konkrete angivelser av hva elevene skal lære håndverk, gjennom praktisk utøvelser og ved hjelp av ulike verktøy (Udir,2019). Det er derfor interessant å se at praksisen dessverre ikke har endret seg stort selv om dette er sterkt trukket frem i høringen.

Undersøkelsen *De praktiske og estetiske fagene- fagtradisjoner, fornyelse og endringer i læreplaner for fagene frem mot LK20* er gjort av Universitetet i Sør-Øst- Norge. Rapporten strekker seg fra 2022-2025 og dette er del 1 av evaluering av fagfornyelsen i fire fag. Undersøkelsen er finansiert av Utdanningsdirektoratet og en hovedkilde til å undersøke og evaluere den oppfattede/gjennomførte læreplanen, og ser på hvordan den har bidratt til å endre undervisningspraksis. Hovedfunnene viser at det knyttes stor forventning til de praktisk estetiske fagenes bidrag til opplæringen. Rapporten trekker også frem at håndverksferdigheter har fått større plass (Borgen et al., 2023, s.67). Delrapporten fremhever også endringer knyttet til strukturelt nivå som for eksempel språkendringer, noe som igjen fører til endringer i handlinger. Bruken av verb, adjektiv, adverb og substantiv får konsekvenser i kompetansemålene (Borgen et al., 2023, s.72). Sammenligner jeg disse funnene med funnene i mine tabeller, har de en slående likhet.

Når jeg nå skal oppsummere dette kapittelet vil jeg minne om det Goodlad sier om den oppfattede og den erfarte læreplanen. Den oppfattede læreplanen har størst innflytelse på hvordan målene blir overført i praksis. Her spiller lærerens erfaring, antagelser og kompetanse en viktig rolle. Den erfarte læreplanen handlet om at de ideene og det arbeidet som nå er blitt utført, er blitt omdannet til et formelt styringsdokument. Han viser til at dokumentet nå er blitt en kontrakt mellom elev, skole og samfunnet som de er en del av. Selve dokumentet inneholder nå skolens mål og innhold.

6. Sammenfatning og avsluttende konklusjoner.

I denne oppgaven har jeg sett på hvordan forståelsen av håndverk som kulturarv fikk betydning i utviklingen av ny læreplan. Den immaterielle kulturarven manifesterte seg som håndverksferdigheter som overføres fra generasjon til generasjon. Jeg har overordnet vært opptatt av at skolens formålsparagraf handler om kulturarv (Udir,2017) og at kulturarven bør ha en fremtredende rolle i opplæringen. Jeg har analysert diskusjonene i høringsrunden på bakgrunn av den lange historiske forankringen, samtidig som jeg har fokusert på hva som skjer med læreplanutviklingen, sett via faget kunst og håndverk. Nå har jeg landet diskusjonen om hvilke interesser som påvirket den formelle læreplanen, og jeg vil sette funnene inn i den store konteksten som er utviklingen av kunst og håndverksfaget fra 2006 til 2020.

6.1. Svar på Problemstilling

Med utgangspunktet i problemstillingen er denne delen en sammenfatning av min forskning.

Hvordan ble kulturarv og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H-faget i LK20, og hvordan kommer diskusjonen til syne i den ferdige læreplanen?

For å kunne svare fyldigere på del 2 i problemstillingen, har jeg delt den.

- Hvordan kommer diskusjonen som berører kulturarv til syne i LK20?
- Hvordan kommer diskusjonen som berører håndverksferdigheter til syne i LK20?

Forskningsspørsmålene mine var:

- Hvem skrev hva i høringsinnspillene til K&H-faget i LK20 og hvilke interesser representerer de?
- Hvilke interessekonflikter blir tydelige i forhold til synet på kulturarv, kunst og håndverksferdigheter?
- Hvilke kulturarvssyn blir synlige i høringsinnspillene til K&H-faget i LK20?

I mitt forsøk på å få svar på dette i oppgaven benyttet jeg forskningsdesignet til Maxwell og hans interaktive modell. Jeg har forholdt meg til komponentene: *mål, teoretisk rammeverk, forskningsspørsmål, metode og validitet* gjennom hele studiet. Modellen til Maxwell viser at alle de ulike komponentene står i et avhengighets forhold til hverandre, og gjennom denne interaksjonen påvirker resultatet (Maxwell,2012, s.1-22).

Første komponent i Maxwell sin modell er problemstillingen og forskningsspørsmålene. Jeg satte problemstillingen og forskningsspørsmål i sentrum av min bevissthet, slik at jeg kunne vende tilbake til disse under hele prosessen. Der ble jeg minnet på hva jeg ønsket ny kunnskap om, og måtte balansere mellom hva jeg allerede kjente til og hva som var ny kunnskap. Problemstillingen og forskningsspørsmålene mine har vært knyttet opp mot hverandre. I første del av problemstillingen ønsket jeg å få kunnskap om hvordan kulturarv og håndverksferdigheter ble fremstilt i diskusjonen om kunst – og håndverksfaget i LK20, og for å finne svar på det var det nødvendig å få kunnskap om hvem som skrev de ulike innleggene og hvilken interesse de hadde. Gjennom studiet kom ulike interessekonflikter om kulturarv og håndverksferdigheter tydelig frem. Et eksempel på dette var spenningsfeltet mellom hvilken maktbalanse det skulle være mellom den verbale refleksjonen og de praktiske ferdighetene i en vurderingssituasjon (kapittel 5.1.3). Ved å bygge videre på tidligere forskning, ble det tydelig å kjenne igjen argumentasjonen i innspillene. Et eksempel på dette var Torun Selberg sin forskning på den sosiokulturelle forståelsen av kulturarv og hvordan denne forståelsen ble gjenkjennbar i CREO sin argumentasjon om viktigheten av faglig fordyping. (Kapittel 5.1.2) Flere av aktørene i høringen representerte organisasjoner som har hatt stor påvirkningskraft på læreplanutvikling før, og gjennom studiet kan man lese skuffelsen over at deres innfallsvinkel mot kulturarv og håndverksferdigheter får mindre gehør. Et eksempel på det var kunst og arkitekt organisasjonene. (Kapittel 5.1.5) Del 2 av problemstillingen handler også om læreplanutvikling. Her var det også helt nødvendig med kunnskapen jeg fikk fra forskningsspørsmålene. For gjennom grundig innholdsanalyse av min empiri fant jeg hvordan argumentasjonen nådde frem og fikk plass i endelig læreplan.

Neste komponent var det teoretiske rammeverket jeg har bygget på. For å finne frem til problemstillingen brukte jeg et stort utvalg av tekster. Offentlige dokumenter som

stortingsmeldinger, NOU rapporter, forskningsartikler og faglitteratur har bidratt inn i oppgaven (I kapittel 4.1.4). Jeg fant ulike kulturforskere, og samfunnsteoretikere som har fremstilt kulturarvens funksjon og betydning i samfunnet, og ønsket å bygge vider på deres forskning (kapittel 2). Mine teoretiske begreper er *kulturarv*, *håndverksferdigheter* og *læreplanutvikling*. Min problemstilling, mine forskningsspørsmål og målet for studiet, er godt forankret i disse teoretiske begrepene. Spørsmålene har en kvalitativ tilnærming og ønsker en forståelse av prinsipielle posisjoner og synspunkter. Siden jeg skriver en samfunnsfaglig oppgave, har det vært viktig for meg å trekke frem den historiske forankringen kulturarv har og kunne ha kunnskap om håndverkets forankring og rolle i fagutviklingen. Dette dannet en viktig grunnvold og var også en nødvendighet for å kunne forstå aktørenes historiske bakgrunn, verdier og oppfatninger. Måten jeg gjorde dette på var å ta et lite før studie, før jeg startet med forsknings studie. Jeg hadde liten kunnskap om kulturarvens plass og håndverksferdighetenes forankring i skolesystemet så jeg studere alle læreplanene i kunst og håndverk fra 1886 og frem til i dag. For å ta det med som en del av oppgaven, laget jeg et sammendrag fra de første læreplanene i kunst-og håndverk siden 1886 og frem til i dag (kapittel 2.2) (vedlegg i kapittel 8.) Min empiri var selve høringsinnspillene som kom inn til forslaget til ny læreplan i K&H i 2019. Gjennom de ulike høringsinnspillene har det vært mulig å fange opp aktørenes synspunkter, interessefelt, verdier og synspunkter. Et eksempel på det er hvordan Nordnorsk vitensenter etterlyser et større fokus på gjenbruk. De ønsker opplæring i miljøbevissthet og setter fokus på håndverksdimensjonen og nytteperspektivet av å reparere. (Kapittel 5.1.6) Jeg valgte å lene meg mot en hermeneutisk – fenomenologisk metodologi og har benytt Gadammers beskrivelse av den oppadgående spiral / hermeneutiske sirkelen. Som jeg beskriver i kapitlet (3.2.) ble høringsinnspillene plassert som *delen* og den historiske utviklingen av læreplanene ble sett på som *helheten*. Helheten dannet et grunnlag til å forstå hvem som hadde hatt påvirkningskraft og sterk innflytelse gjennom mange ti år og hvorfor argumentasjonen var sterk hos noen og svakere hos andre. Et eksempel på dette er, Norsk husflidslag som har vært ledende aktører innen kulturvern, handlingsbåren kunnskap og immateriell kulturarv siden 1910. En som er nyere, er organisasjonen Friforeningen for kjønn og sex. (Kapittel 4.2)

Den neste komponenten er mål. Mitt mål med dette studiet har vært å få innblikk i hvordan en læreplan utvikles, hvem som påvirker prosessen og hvordan et viktig tema

som kulturarv blir ivaretatt i en utviklingsprosess. Ved å få lese et stort utdrag fra høringsinnspillene har jeg kunnet forske på hvem som har fått gjennomslag for sine synspunkter i en høringsrunde, og hvem som har fått medhold og på den måten får et avtrykk i læreplanen. Hvis min forskning kan bidra til å sette et større fokus på hvilken opplæring og praksis elevene reelt sett får i skolen i dag, så vil det være bra. Min forskning kan bidra med ny kunnskap om hvilken plass kulturarv har i opplæringen, samt vise den utvikling som er mellom læreplanen LK06 til LK20 sett i lys av kulturarv og håndverksferdigheter. En videre forskning kunne vært og gått videre med tematikken rundt de ufaglærte, eller hvordan det står til med spesialrom rundt om i skolene. Føller skolene loven når de ikke oppfyller rammebetingelsene for å undervise og videreføre kulturarven og håndverksferdigheten til norske skoleelever.

Den neste komponenten Maxwell trekker frem er metode. I metode kapittelet (3.1) viste jeg til mitt vitenskapsteoretisk ståsted, og hvorfor jeg valgte en tekstanalytisk tilnærming og en kvalitativ forskningsmetode. Videre viste jeg til hvilket empirisk materiale jeg har benyttet og hvorfor jeg valgte Maxwell sin interaktive modell som forskningsdesign. Min vitenskapsteoretiske posisjonering har som sagt vært inspirert av den hermeneutiske vitenskapsteorien. Den tekstanalytiske metoden jeg benyttet var innholdsanalyse. Jeg gjordet som Nyeng beskriver «(...)analyserte foreliggende tekster som allerede var skrevet, men til et annet formål en forskning» (Nyeng, 2012, s.150). Jeg har benyttet meg av det Tjora kaller for de ikke påtrengende metoder. Han kaller det å studere tekster på denne måten, også er en studie av mennesker (Tjora,2012, s. 195). Jeg ønsket å få tak i hvilke tanker, oppfatninger, forventninger, verdier og holdninger de ulike aktørene hadde, med tanke på kulturarv og håndverksferdigheter inn mot den nye læreplanen i kunst og håndverk LK20. Jeg har kunnet trekke ut fortolkninger, forventninger og ulike forståelser av hvordan aktørene har forsvart et tradisjonelt håndverk, eller forsøkt å ivareta materiell og immateriell kulturarv. Et eksempel på det er Norsk kunsthåndverk (NK) som savner en tydeligere deling av kompetansemålene. De vil ha spesifikke mål for kunstoppplæringen og spesifikke for det håndverksmessige (4.2.4).

Den siste komponenten er validitet. Validitet betyr gyldig data og er delt i to grupperinger i denne oppgaven. Den ene er den ytre validiteten som handler om i hvilken grad mine

funn er overførbare til andre kontekster. I dette studiet har jeg fått masse ny kunnskap om hvilken forankring kulturarvsbegrepet har i opplæringen. Jeg har blitt overasket over hvor grundig implementert det faktisk er. Den andre er den indre validitet som viser hvor gyldig de konklusjonene jeg har trukket frem med hensyn til det jeg har studert er. Mine forskningsspørsmål har fulgt meg gjennom hele oppgaven. I denne delen skal jeg ta for meg forskningsspørsmålene og vise på hvilken måte jeg har funnet svar.

6.1.1. Hvordan ble kulturarv og håndverksferdigheter tematisert i diskusjonen om K&H-faget i LK20?

Dette har jeg svart grundig på i kapittel 5.1. For å oppsummere vil jeg trekke frem de ulike forståelsene av begrepet kulturarv som kom tilsyne i høringsinnspillene. Den sosiokulturelle forståelsen belyste viktigheten av at kunnskap videreføres og overføres mellom mennesker, og hvilken viktig rolle kulturarven har som et bindeledd mellom fortid, nåtid og fremtid. Videre ble det fremmet hvordan kulturarven inneholder en verdi for individ, gruppe og samfunn. Identitetsutvikling og selvforståelse har blitt løftet opp flere ganger sammen med viktigheten av respekt, ytringer og toleranse. Dette handler om både kultur og om arv. For enkeltmennesket dreier det seg om en kulturell forankring og tilhørighet. Håndverksferdigheter er blitt løftet opp og tematisert av mange. Diskusjonen har vist at mangel på kompetanse hos lærere og dårlige rammebetingelser for å kunne utføre håndverket, har blitt kritisert.

6.1.2. Hvordan kommer diskusjonen som berører kulturarv til syne i LK20?

For å svare på dette skal jeg trekke frem de endringene som er blitt gjort fra LK06 til LK20. Dette er viktig for å tydeliggjøre hvilken retning den nye læreplanen har valgt å ta. Jeg skal vise dette i to tabeller der den første tar for seg hovedområdene og den strukturelle oppbygningen og den andre tabellen viser hvordan kulturarv blir fremstilt i LK06 og LK20. LK20 fremstår med en tydeligere struktur. I overordnet del har språket endret seg, noe som fører til endringer i handlingene og relasjonene. Som nevnt under tabellene rundt kompetansemålene, så vi en endring i bruk av verb, adjektiv, adverb og

substantiverte verb. I LK06 deles faget kunst-og håndverk inn i fire ulike hovedområder, men i LK20 har hovedområdene byttet navn til kjerneelementer.

LK06 Kunst og håndverk	LK20 Kunst og håndverk
LK06 Hovedområder (1.10.trinn)	LK20 Kjerneelementer (1.-10.trinn)
Visuell kommunikasjon	Håndverksferdigheter
Design	Kunst og design-prosesser
Kunst	Visuell kommunikasjon
Arkitektur	Kulturforståelse
Elever skal kunne: Antall kompetansemål: 71	Eleven skal kunne: Antall kompetansemål:41
	Tverrfaglige temaer: Folkehelse og livsmestring Demokrati og medborgerskap Bærekraftig utvikling

Figur 21: Tabell kunst og håndverk- struktur og innhold fra LK06 til LK20. Laget av M. Kilvær.

Ut fra tabellen ser vi reduksjon av antallet kompetansemål med nesten ca. 40%. Dette ser ut til å være et resultat fra høringsinnspillene. Et eksempel på det var skolenes landsforbund argumentasjon om for mange kompetansemål (Kapittel 4.2.1)

Et annet viktig element er at kunst slik det fremstår i LK06 som et fritt skapende arbeid delvis mister plass i LK20. Dette resultatet kjenner vi også igjen fra argumentasjonen ovenfor. Elevene skal nå i større grad kunne benytte kunnskapen de får i faget og bruke det i kommende arbeidslivet og fremtidige hverdag. På den måten kan eleven bli en aktør i kultur og samfunnsliv. (Udir; 2019b) Arkitektur har blitt erstattet av kulturforståelse og vi har fått inn et nytt kjerneelement i hovedstrukturen for faget som heter håndverksferdigheter. (Udir 2006b) (Udir 2019b). Dette betyr at nå ønskes det praktisk handlende området, tilbake til faget. Visuell kommunikasjon får bli værende slik den var. Det som i LK06 var design og kunst har i LK20 blitt slått sammen til et nytt kjerneelement kunst og designprosesser.

For å svare videre på spørsmålet ovenfor benytter jeg en tabell jeg har laget for å vise hvordan kulturarv blir fremstilt i LK06 og LK20. Dette gir oss en indikasjon på hvilken plass kulturarv hadde i LK06 og har fått i LK20.

LK06	
Formål med faget	<p>Menneskeskapte gjenstander:</p> <p>Nødvendig for menneskets eksistens, utvikling av identitet og demokrati.</p> <p>Grunnlaget for utvikling, skjer i bevisstgjøring rundt kulturarven, der fokuset rettes mot det å oppleve kunst, design og arkitektur på nært hold.</p> <p>Praktisk skapende arbeid i verkstedene får også en sentral plass.</p>
LK20	
Fagets relevans og sentrale verdier	<p>Praktiske ferdigheter der elevene skal delta i estetiske prosesser og gjøre estetiske valg.</p> <p>Refleksjon over visuell og materiell kultur. Der man skal kunne forestille seg det som ennå ikke er innenfor samfunnsutvikling og kultur, og kunne medvirke i kultur og samfunnsutvikling.</p> <p>Samarbeide med lokal kultur og næringsliv.</p> <p>Kunst og kultur uttrykk løfter fram nye perspektiver og har betydning for den enkeltes personlige utvikling.</p> <p>Felles referanserammer og toleranse for kulturelt mangfold skapes gjennom refleksjon over hvordan identitet kommer til uttrykk i bilder, kunst, arkitektur og gjenstander.</p> <p>kunnskap om og erfaring med kunst og håndverkstradisjoner og immateriell kultur gir grunnlag for å forvalte og videreutvikle kulturarv og ta vare på sine omgivelser.</p>

Figur 22: Tabell som viser formålet med faget i LK06 i kunst og håndverk - og fagets relevans og sentrale verdier i LK20 (Udir, 2006), (Udir, 2020). Tabell laget av M. Kilvær.

Tabellen viser veldig tydelig at kulturarv har fått større innpass i den nye læreplanen. Stikkordene i LK 20 er bevisstgjøring rundt kulturarv, refleksjon over kultur, medvirkning i kultur og samfunnsutvikling. Videre er det samarbeid med lokal kultur, kultur som skaper identitet, felles referanserammer, toleranse for kulturelt mangfold og til sist forvalte.

6.1.3. Hvordan kommer diskusjonen som berører håndverksferdigheter til syne i LK20?

I høringsinnleggende har vi sett på to spenningsfelt som mange har vært opptatt av, nemlig hvilken kompetanse elevene og lærere som underviser i faget skal ha og utfordringene med hvilken makt den verbale refleksjonen kontra de praktiske ferdighetene skal ha i en vurderings situasjon. For å gi et svar på dette har jeg laget to tabeller som kan bidra til å gi et klarere bilde.

Innledningsvis i min master i kapittel 1.1 Bakgrunn for avhandlingen, viste jeg til et oppdrag jeg fikk av min arbeidsgiver på jobben. Oppdraget var å analysere den nye læreplanen i kunst og håndverk (LK20). Først kapittelet *Om faget- fagets relevans og sentrale verdier*, og så kapittelet *Om faget -kjerneelementer i kunst og håndverk*. Jeg valgte å sette dette i en tabell for å synliggjøre de ulike praktiske ferdighetene og de verbale ferdigheter man ønsket at elevene skulle oppnå.

Praktiske ferdigheter	Kreativitet	Refleksjon
Praktiske ferdigheter.	Kreativitet.	Refleksjon over visuelle og materiell kultur.
Delta i estetiske prosesser og gjøre estetiske valg.	Innovasjon (nye oppdagelser)	Forestille seg det som ennå ikke er innenfor samfunnsutvikling og kultur.
Kunnskap om og erfaringer med kunst og håndverkstradisjoner.	Skaperglede og utforskertrang.	Knytte elevenes skapende arbeid til aktuelle problemstillinger.
		Bærekraftig utvikling.
		DKS: Kunst og kulturuttrykk
		Erfaring med et spekter av norsk, samisk og internasjonal kunst, design og håndverk.
		Få felles referanserammer og toleranse for kulturelt mangfold.
		Kulturarv og videreutvikling.

Figur23: Tabell fra *Om faget- fagets relevans og sentrale verdier i kunst og håndverk i LK20* (Udir,202). Laget av M. Kilvær.

Av denne tabellen kommer det tydelig frem at elevene skal ha kunnskap om og kunne reflektere over mange ulike aspekter. Det temaet som kan sies å være mest representert er ordet kultur. Det være seg materiell kultur, kultur i et samfunnsutviklings-perspektiv, bærekraftig utvikling, kulturuttrykk, kulturelt mangfold eller kulturarv. Alle disse temaene har jeg berørt i diskusjonen fra høringsinnspillene. De praktiske ferdighetene er i mindretall og likestilt med kreativitet.

Den neste tabellen tar for seg kapittelet *Om faget -kjerneelementer* i kunst og håndverk. Her er håndverksferdigheter og visuell kommunikasjon de to kolonnene som representerer praktiske ferdigheter, mens kunst og design prosesser og kulturforståelse representerer verbal ferdighet. Ut fra tabellene kan vi se at de verbale ferdighetene tar stor plass i læreplanen. Under kulturforståelse skal de utforske samtidens visuelle kultur, utforske kulturarv nasjonalt og internasjonalt, samt finne mønster og fargebruk fra ulike kulturer, kultur og identitet.

Under kolonnen som heter kunst og design prosesser endrer ord bruken seg til evner eleven skal utvikle. Evner som nysgjerrighet, kreativitet, mot, skaperglede, utholdenhet, problemløsning og innovasjon.

Ifølge en pressemelding fra Regjeringen i 2019 kom de med et utsagn om at den nye læreplanen (LK20) skal gi elevene et bedre grunnlag for å kunne reflektere og være skapende, kritiske, utforskende og kreative. Flere fag i skolen skal bli mer praktiske og utforskende med den nye læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2019a).

Sammenligner vi dette utsagnet med tabellen nedenfor kan vi si at mye av dette stemmer. Men noe ser ut til å ha fått mindre plass og er blitt mindre spesifikt fremlagt enn først antatt og det er håndverksferdigheter.

Håndverksferdigheter	Kunst og design prosesser	Visuell kommunikasjon	Kulturforståelse
Utvikle håndlaget.	Utvikle nysgjerrighet.	Bruke digitale verktøy.	Utforske samtidens visuelle kultur.
Praktiske ferdigheter.	Utvikle kreativitet.	Kunne lese visuelt språk.	Utforske kulturarv.

Utholdenhet ved å bruke ulike redskaper og materialer.	Utvikle mot.	Kunne forstå visuelt språk (arbeidstegninger)	Kulturarv fra hele verden.
Gjennom skapende arbeid skal de utvikle forståelse for materialets egenskaper, funksjonalitet og uttrykk.	Skaperglede.	Digitale tegneferdigheter.	I eget skapende arbeid benytte mønster, form, farge fra ulike kulturer.
Bruke harde materialer.	Utvikle utholdenhet.	Visuelle virkemidler	Reflektere over kunst.
Bruke plastiske materialer.	Evne til å løse problemer.	Eksperimentere i todimensjonale uttrykk.	Reflektere over håndverk og design.
Bruke myke materialer.	Stegvise prosesser.	Eksperimentere i tredimensjonale uttrykk.	Forming av kultur og identitet.
	Innovasjon som mål.	Eksperimentere med digitale uttrykk.	Bevisstgjøring om materiell og dens funksjon og påvirkning på miljø.

Figur 24: Tabell 2. Fra Om faget-kjerneelementer i kunst og håndverk i LK 20.(Udir,2020). Laget av M. Kilvær.

Ser vi på hvilken kulturforståelse elevene skal sitte igjen med etter å ha deltatt i dette faget, ser vi at faget med tydelighet skal formidle og ivareta kulturarv.

Avslutningsvis i min masteroppgave ønsker jeg at studiet har tilført noe nytt inn i forskningen. Denne kunnskapen er dynamisk og hele tiden under utvikling. Det som ble resultatene av denne undersøkelsen, kan bygges videre på den dagen en ny læreplan skal tre i kraft. Det vil jo være av interesse å se om de funnene som er blitt gjort her angående kulturarvens plass i norsk skole endres. Om kulturarv som begrep har vokst seg enda større i offentlig sektor eller blitt tilført mer innhold i et globalt perspektiv. Det er også interessant å se på hvem som melder seg på i nye høringsrunder når neste anledning byr seg, og om det er de samme organisasjonene som fortsatt ønsker å påvirke med sine innspill. Jeg vil avslutte slik jeg startet at kulturarven handler ikke bare om å ta vare på fortidens tradisjoner, men den inneholdte også en side der nyskaping finner sted. Det er dette som gjør kulturarv til et interessant studiefelt.

Takk

7. Litteraturliste

Alvesson, M & Sköldberg, K. (2016). *Tolkning och reflektion, vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bamford, A. (2012). *Art and Cultural Education in Norway, 2010/2011* [*Kunst og kulturopplæringen i Norge 2010/2011*].

Hentet fra: <https://kunstkultursenteret.no/wp-content/uploads/2019/01/Kunst-og-kulturoppl%C3%A6ring-i-Norge-2010-2011.pdf>

Befring, E. (2015). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Birkeland, I. J. (2014). *Kulturelle hjørnesteiner: Teoretiske og didaktiske perspektiver på klimaomstilling*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Borgen, J. S. (2023). *De praktiske og estetiske fagene- fagtradisjoner, fornyelse og endringer*

i læreplaner for fagene frem mot LK20. Evaluering av fagfornyelsen i fire fag

(Delrapport 1).

Nr.130.Universitetet i Sørøst-Norge.

Hentet fra: https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/3097401/2023_130_Borgen_Delrapport%201_2utg.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Budal, I. B., Theil, R., Thorvaldsen, B. Ø., Tonne, I., & Landslaget for, n. (2018). *Språk i*

skolen: grammatikk, retorikk, didaktikk (2.utg.ed.). Fagbokforl. Landslaget for norskundervisning.

Carlsen, K. (2015). *Forming i barnehagen i lys av Reggio Emilias atelierkultur* [Doktorgradsavhandling]. Åbo Akademi University.

Hentet fra: <http://www.doria.fi/handle/10024/103745>

CREO. (24.mai,2024). *Om Creo. Creokultur*.

Hentet fra: <https://creokultur.no/om-creo/>

Dalaker, M., & Bastiansen, A. (Red.). (1959). *Skolebygning: kurs ved NTH 1958*. NTH.

Hentet fra: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2017020908019?page=43

Dalland, C., & Andersson-Bakken, E. (2021). *Metoder i klasseromsforskning: forskningsdesign, datainnsamling og analyse*. Universitetsforlaget.

Eriksen, A., Garnet, J., & Selberg, T. (2012). *Historien in på livet: Diskussjoner om kulturarv og minnespolitikk*. Nordic Academic Press.

EVA2020. (2020). *Fagfornyelsens læreplanverk-Politiske intensjoner, arbeidsprosesser og innhold*. Evaluering av fagfornyelsen (Delrapport 1). Nr.1. Universitetet i Oslo.
Hentet fra: <https://www.uv.uio.no/forskning/prosjekter/fagfornyelsen-evaluering/publikasjoner/eva2020-delrapport-1.pdf>

Falk, E. (24.10. 2023) Immateriell kulturarv. I *Store norske leksikon*.
Hentet fra: https://snl.no/immateriell_kulturarv

Falk, E., & Knudsen, J. A. (26.10. 2023). Kulturarv. I *Store norske leksikon*.
Hentet fra: <https://snl.no/kulturarv>

Fellesforbundet. (24.05.2024). Om fellesforbundet. *Fellesforbundet*.
Hentet fra: <https://www.fellesforbundet.no/om-fellesforbundet/>

FN-Sambandet. (24.01.2023). Internasjonal dag for utdanning. I *FN Sambandet*.
Hentet fra: <https://fn.no/om-fn/fn-dager-kalender/kalender/internasjonal-dag-for-utdanning#:~:text=FNs%20b%C3%A6rekrav%20nummer%204%20har,og%20den%20skal%20v%C3%A6re%20gratis.>

FN-Sambandet. (08.10.2023) Unesco-steder i Norge. I *FN-Sambandet*.
Hentet fra: <https://fn.no/unesco/unesco-steder-i-norge>

FN-Sambandet. (11.04.2024). FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. I *FN-Sambandet*.
Hentet fra: <https://fn.no/avtaler/menneskerettigheter/fns-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>

Forsøksrådet for skoleverket. (1960). *Læreplan for forsøk med 9-årig skole*. I kommisjon hos Aschehoug.
Hentet fra: <https://www.nb.no/items/78a7b5fbbb8f0f471bceae2667c53111?page=3>

Goodlad, J. I., Klein, M.F. & Tye, K.A (1974). The Domains of Curriculum and Their Study. I J. I. Goodlad (ED.) *Curriculum Inquiry. The Study of Curriculum Practice* (pp. 43-76). McGraw-Hill Book Company.

Hauglund, Key, Christoffersen, Frønes, Jørgensen, Thorbjørnsen, Mjaavatn, Schrumpf, Stafsg, Newth, Hauglund, Erik, Key, Ellen, Christoffersen, Svein Aage, Frønes, Ivar, Jørgensen, Mosse, Thorbjørnsen, Kari Marie, Mjaavatn, Per Egil, Schrumpf, Ellen, Stafsg, Ola, ... Norsk form. (2001). *Barnets århundre og Ellen Key : 8 nøkler til en låst tid* (p. 261). Akribe Norsk form.

- Hart, D. 1979. *Children`s experience of Place*. Irvigton, New York.
- Heldal, J., & Wittek, L. (2014). *Pedagogikk: en grunnbok* (p. 683). Cappelen Damm akademisk.
- Hellkås T. (1959). Rom for sløyd- og tegneundervisning. I M. Dalaker & A. Bastiansen (Red.), *Skolebygging: kurs ved NTH 1958* (s. 93 - 98). NTH.
Hentet fra: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2017020908019?page=95
- Hjardemaal, F. R. (2014) *Pedagogikk som vitenskap og forskningsdisiplin*. I Stray Heldal, J., & Wittek, L (Red.) *Pedagogikk: en grunnbok*. (S. 61) Cappelen Damm akademisk.
- Holck, Anna. (1913). *Tegning efter gjenstande: Haandbok for lærere og elever*. Kristiania: Aschehoug.
- Jensen, B. E. (2008). *Kulturarv -nyt skelsættende slagord*. I *kulturarv: et identitetspolitisk konfliktfelt* (s.6-44). Gad.
- Joseph A. Maxwell. (2021). A model for qualitative research design. I Maxwell, *Qualitative research design: an interactive approach* (3 rd., Bd. 41, s.1-22) Sage.
- Jørgensen, Marianne Winther & Louise Phillips 2010: *Diskursanalyse. Som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag, Roskilde.
- Karseth, B., Kvamme, O. A. & Ottesen, E. (2020). *Fagfornyelsens læreplanverk. Politiske intensjoner, arbeidsprosesser og innhold*. (Delrapport 1). Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.
Hentet fra: <https://www.uv.uio.no/forskning/prosjekter/fagfornyelsen-evaluering/publikasjoner/eva2020-delrapport-1.pdf>
- Kirke- og undervisningsdepartementet. (1922). *Normalplan for landsfolkeskolen 1922*. Kristiania J.M. Stenersen Forlag. Hentet fra:
<https://www.nb.no/items/ed45c117221eaf676084f16bbf59f701>
- Kirke- og undervisningsdepartementet. (1925). *Normalplan for byfolkeskolen 1925*. J. M. Stenersen Forlag. Hentet fra:
<https://www.nb.no/items/584c8fe13d1676729778d5b5afce1e32?page=3&searchText=Normalplan%20for%20byfolkeskolen%201925>
- Kirke- og undervisningsdepartementet. (1939a). *Normalplan for byfolkeskolen 1939*. H. Aschehoug & CO. (W.Nygaard). Hentet fra:
<https://www.nb.no/items/a772fcd5e1bbbfb3dcb3b7e43d6ccc60?page=0&searchText=Normalplan%20for%20byfolkeskolen%201939>

Kirke- og undervisningsdepartementet. (1939b). *Normalplan (Mønsterplan) for landsfolkeskolen 1939*. H. Aschehoug & CO. (W.Nygaard).
Hentet fra: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2014100708062

Kirke- og undervisningsdepartementet. (1974). *Mønsterplan for grunnskolen 1974*. H. Aschehoug & CO. (W. Nygaard). Hentet fra:
<https://www.nb.no/items/27717cffb91e04bca5ed6b5f90ec1034?page=17&searchText=m%C3%B8nsterplan%20for%20grunnskolen%201974>

Kirke- og undervisningsdepartementet. (1987). *Mønsterplan for grunnskolen 1987*. H. Aschehoug & CO. (W. Nygaard). Hentet fra:
<https://www.nb.no/items/7204c20a126d7356fca23368161a5c55?page=17&searchText=m%C3%B8nsterplan%20for%20grunnskolen%201987>

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. (1993). L93: *Læreplan for grunnskole, videregående opplæring, voksenopplæring*. Generell del.
Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/utgatt/generell-del-av-lareplanen-utgatt/>

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. (1997a). *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*. Nasjonalt læremiddelsenter.
Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/utgatt/utgatt-lareplanverk-grunnskolen-L97/>

Kjennerud, Hans K. (1900). *Sløidtegninger: For store og små sløidere*. Fredrikshald: Sems Boghandel.

Kjosavik, S. (2001). *Fra tegning, sløyd og håndarbeid til kunst og håndverk*. En faghistorie gjennom 150 år. Tell forlag.

Kjørup, Søren 2004: *Kunstens filosofi. En indføring i æstetik*. Roskilde universitetsforlag. Frederiksberg. Hentet fra:
https://issuu.com/norsk_kulturrad/docs/rapport_immatriell_kulturarv_web?mode=window&backgroundcolor=%23222222

Klungeland, M. (2016) *Fra nøster til baller-En studie av elevers møte med håndverk og materialer i et felles, utendørsveveprosjekt* (Master Thesis). Universitetet i Agder.
Hentet (16.01.24) fra <file:///Users/Monica/Downloads/KF-500%202016%20v%C3%A5r%20masteroppgave%20Monica%20Klungland.pdf>

Kolderup, T. (2023). (25.11.2021) *Emile-eller om oppdragelse*. I *Store norske leksikon*. Hentet fra: https://snl.no/%C3%89mile_%E2%80%93_eller_om_opdragelse

Krogh, T. (2009). *Hermeneutikk. Om å forstå og å fortolke*. 1. opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk.

KS. (2024.24 mai). Om KS. KS-KS. Hentet fra: <https://www.ks.no/om-ks/>

Kulturdirektoratet. «*Immateriell kulturarv.*» Kulturdirektoratet.no.
Hentet fra: <https://www.kulturdirektoratet.no/immateriell-kulturarv>

Kulturrådet. (24.mai, 2024). Kulturrådet. *Kulturrådet*.
Hentet fra: <https://www.kulturdirektoratet.no/web/guest/norsk-kulturfond/radet>

Kunnskapsdepartementet. (2007). *Skapende læring- Strategiplan for kunst og kultur i opplæringen*. Hentet Fra:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/grunnskole/strategiplaner/strategi_kunstogkultur.pdf

Kunnskapsdepartementet. (2014). *1814-2014 Kunnskapsdepartementets historie*. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/db68539527bd4b7ba604813ce29eefe8/kd-200-ar.pdf>

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/>

Kunst i skolen. (24.mai,2024) om -oss. *Kunst i skolen*.
Hentet fra: <https://www.kunstiskolen.no/om-oss>

Kunst og design i skolen. (24.mai, 2024). Om oss. *Kunst og design i skolen*.
Hentet fra: <https://www.kunstogdesign.no/om-oss>

Kunstkultursenteret. (24.mai, 2024). Om senteret. *Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen*.
Hentet fra: <https://kunstkultursenteret.no/om-senteret/>

Lie, C., & Nielsen, L. M. (2016). Lærernes arbeidstid i Kunst og håndverk – grunnlaget for gammeldags leseplikt i grunnskolen. *Formakademisk*, 9(2).

Lindstrøm, Lars. (1997). Paradigmeskiftet inom bildpedagogiken. *Bild i skolan*, 68(2),15-23

Lov om Almueskolevæsenet i Kjøbstæderne. (1848). Chr. Grøndahl.
Hentet fra: https://www.fagsider.org/kirkehistorie/lover/1848_skole.htm#pp10

Lov om Folkeskolen i Kjøbstæderne. (1889). (LOV-1889-06-26-2). Kirke- og undervisningsdepartementet.
Hentet fra:
<https://www.nb.no/items/5966587d5b66656c527e60d38bb6bfcf?page=9&searchText=loven%20om%20folkeskolen%20i%20kj%C3%B8bst%C3%A6derne>

Lov om Folkeskolen i kjøpstædene. (1936).

Hentet fra: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008041601027

Lov om Folkeskolen paa landet. (1889). (LOV-1886-1891). Nasjonalbiblioteket.

Hentet fra: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2006112001026?page=439

Lov om folkeskulen på landet. (1936).

Hentet fra: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012092705085

Lyngsnes, K. M., Rismark, M., & Keeping, D. (2020). *Didaktisk arbeid* (4. utgave.). Gyldendal.

Lysne, Anders. (1969). *Forming i skolen: ide` og mål*. Oslo Fabritius.

Meld.St.20 (2012-2013). *På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen*.

Kunnskapsdepartementet. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/53bb6e5685704455b06fdd289212d108/no/pdfs/stm201220130020000dddpdfs.pdf>

Meld.St.18 (2020-2021). *Oppleve, skape, dele — Kunst og kultur for, med og av barn og unge*. Kultur- og Likestillingsdepartementet.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20202021/id2839455/>

Meld.St.28 (2015-16). *Fag-Fordypning-Forståelse- En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Oslo:

Kunnskapsdepartementet.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>

Moe, H. (2021). *Spesialrom for Kunst og Håndverk i grunnskolen- analyse av retningslinjer 1889-1992. Form akademisk*, 2021 /Vol 14,(1-29).

Hentet fra:

<https://journals.oslomet.no/index.php/formakademisk/article/view/4026/4261>

Nielsen, L. M. (2019). *Fagdidaktikk for kunst og håndverk : i går, i dag, i morgen* (2. utgave. ed.). Universitetsforlaget.

Nielsen, L. M, & Lepperød, J. (2019). *Hvorfor elever mangler kompetente lærere i Kunst og håndverk*. FormAkademisk. Vol 12 (1).

Hentet fra: <https://doi.org/10.7577/formakademisk.3629>

Norges husflidslag. (24.mai,2024).Om Norges Husflidslag.*Husflid*.

Hentet fra: <https://husflid.no/om-norges-husflidslag/>

Norske arkitekters landsforbund. (24.mai,2024).Om Oslo arkitektforening. *Oslo arkitektforening* .

Hentet fra: <https://arkitektforbundet.no/oaf/om-oss/>

Norske Billedkunstnere. (24.mai,2024). Organisasjonsstruktur og tillitsvalgte.*Norske Billedkunstnere*.

Hentet fra: <https://www.norskebilledkunstnere.no/organisasjon/>

Norske kunsthåndverkere. (24.mai,2024). Om NK. *Norske kunsthåndverkere*.

Hentet fra: <https://www.norskekunsthandverkere.no/om-nk>

NOU 1995:18. (1995). Ny lovgivning om opplæring.Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1995-18/id140365/?ch=7>

NOU 1988: 28. (1988). *Med viten og vilje*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/odn/tmp/2002/0034/ddd/pdfv/154685-nou1988-28.pdf>

NOU 2003: 16. (2003). *I første rekke: Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle*.

Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2003-16/id147077/>

NOU 2014: 7. (2014). *Elevenes læring i fremtidens skole: Et kunnskapsgrunnlag*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/NOU-2014-7/id766593/>

NOU 2015: 8. (2015). *Fremtidens skole: Fornyelse av fag og kompetanser* Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-8/id2417001/>

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-8/id2417001/>

Nyeng, Frode. (2012). *Nøkkelbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori*.

Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Oxford Research. (2023). *Kunst-og kulturfag på vent? Kartlegging og analyse av kunst-og kulturoplæringen i grunnskolen i Norge 2022*. KKS.

Hentet fra: <https://kunstkursenteret.no/wp-content/uploads/2023/05/Kunst-og-kulturfag-pa-vent-2023.pdf>

Perlic, Biljana. (2019). *Lærerkompetanse i grunnskolen*. Hovedresultater

2018/2019(18). Hentet fra: https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/391015?_ts=16b93d5e508

Regjeringen. (2024). *NOU-ar*.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokument/nou-ar/id1767/>

Regjeringen. (2024). *Meldingar til Stortinget*.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokument/meldst/id1754/>

Retriever-info.com, [Online], Retriever.

Hentet [16.01.2024] fra: <https://www.retrievergroup.com/?e=3>

Rosing, Marie. (1880). *Haandarbeid som skolefag*. Kristiania: P.T. Mallings Boghandels Forlag.

Rousseau, Jean-Jacques. (1993) [1762]. *Emilie*. London: Everyman.

Selberg, Torunn. (2002). Tradisjon, kulturarv og minnepolitikk. Å iscenesette, vandre i og fortelle om fortiden, i Eriksen, Anne, Jan Garnert og Torun Selberg (red) 2002: *Historien in på livet. Diskussjoner om kulturarv och minnespolitik*. Nordic Academic Press, Lund.

Selberg, Torunn. (2008). Vår kulturarv - politisk myte eller realitet? I *Kirke og kultur*. 1/2008/Vol.113, s.21-30.

Hentet fra: <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-3002-2008-01-03>

Selberg, Torunn. (2012). Tradisjon, kulturarv og minnepolitikk. I Eriksen J. Garnert, & T. Selberg (red.), *Historien in på livet. Diskussjoner om kulturarv och minnespolitik* (Bd.14, s.9-28). Nordic Academic Press.

Sirvåg, T. (1959). Proposisjon om lov om folkeskolen (Ot. Prp. Nr.30, 1958) og spørsmålet om skoleutbygging og romkrav. M. Dalaker & A. Bastiansen (Red.), *Skolebygging: kurs ved NTH 1958* (s. 55- 61). NTH.

Hentet fra: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2017020908019?page=57

Skolens landsforbund. (2024, 24.mai) *Hvem er vi*. Skoleforbundet i LO.

Hentet fra: <https://skolenslandsforbund.no/hvem-er-vi/>

Solberg, Per. (1982). Skolens særlige oppgave- slik den er utformet i Mønsterplanens forarbeider. I T. Harbo, R. Myhre & P. Solberg (red.), *Kampen om Mønsterplanen: Språk og sak*. Oslo: Universitetsforlaget.

Stortinget. (2016-2017). *Representantforslag om Anno 2020- Et krafttak for den immaterielle kulturarven-Håndverkernes situasjon*.

Hentet fra: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2016-2017/dok8-201617-046s/?m=1>

Stortinget. (2016-2017). *Innstilling fra Kirke-, utdannings, og forsknings-og forskningskomiteen om Fag- Fordypning -Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet*.

Hentet fra: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2016-2017/inns-201617-019s/?all=true>

St.prp. nr. 73 (2005–2006) *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*, Det Kongelige utenriksdepartement, Oslo.

Stigum, Marielle. Sæther, Elin. (2021). *Tekstanalyse: å studere samfunnet gjennom ord og bilder*. I Gleiss. *Forskningsmetode for lærerstudenter* (1. utgave, s118-142). Sæther (Red.). Cappelen Damm.

Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utgave.). Gyldendal.

Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplan for kunst og håndverk* (KHV1-01).
Hentet fra: https://www.udir.no/k106/KHV1-01/Hele/Grunnleggende_ferdigheter

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/>

Utdanningsdirektoratet. (2019). *Høring- læreplan i kunst og håndverk og duodji*.
Hentet fra: <https://hoering-publiserings.udir.no/341/uttalelser>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Evaluering av fagfornyelsen*.
Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/evaluering-av-fagfornyelsen/>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Grunnleggende ferdigheter* (KHV01-02).
Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/khv01-02/om-faget/grunnleggende-ferdigheter>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Kjerneelementer* (KHV01-02).
Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/khv01-02/om-faget/kjerneelementer>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Kjerneelementer* (SAF01-04).
Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/saf01-04/om-faget/kjerneelementer>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Kompetansemål og vurdering* (KHV01-02).
Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/khv01-02/kompetansemaal-og-vurdering/kv158>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplanverket for Kunnskapsløftet*.
Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan i kunst og håndverk* (KHV01-02).
Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/khv01-02>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan I samfunnsfag*. (SAF01-04)
Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/saf01-04?lang=nob>

Vitensenteret. (24.05.2024). *Visjon og strategi. Nordnorsk vitensenter*.
Hentet fra: <https://nordnorsk.vitensenter.no/index.php/nb/visjon>

Wibe. (16.08.23). *Mindre skjerm og mer sløyd- la barna skape*. *Nationen*:
Hentet fra: <https://www.nationen.no/mindre-skjerm-og-mer-sloyd-la-barna-skape/o/5-148-396739>

Wikipedia. (16.01. 2024) (kulturarv ABM utvikling)
Hentet fra: <https://no.wikipedia.org/wiki/ABM-utvikling>

Wikipedia (16.01.24) (kulturarv) Hentet fra: <https://no.wikipedia.org/wiki/Kulturarv> [

Ågotnes, Hans Jakob. (2009) *Kulturarv og kulturelt mangfold. 'Heritage studies' som internasjonalt forskingsfelt*. Kaff (Kulturarv, forskning og formidling).

Hentet fra: https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/bitstream/handle/11250/175641/KAFF_Kunnskapsbehov.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Bilde forside.

Hentet fra: <https://mobelsnekker.no/wp-content/uploads/2021/02/Forside-Historie.jpg>

8. Tilleggsmaterialet

8.1 Ulike læreplaner frem til LK20

8.1.1 Normalplanen 1922(N22)

Normalplanen	For landsfolkeskolen	Progresjon	Ferdigheter
Tegning	<i>Å utvikle iakttagelsesevnen hos barnet- lære det å se – og øve det op til å gi igjen i tegning det det ser eller har sett. (N22), s.62)</i>	<i>Siden barn tegner etter øyemål for å øve seg i å ta siktemål, er ikke linjal lovlig som hjelpemiddel. (N22, s.62)</i> 4. klasse: <i>Tegne 2dimensjonale enkle gjenstander som gulvsteiner, skrivebok, spikkefjøl, konvolutt, linjal, snekkervinkel og naturformer som blad av pil, selje og hegg. Blomster som syrin, blåveis, hvitveis, smørblomst, Frukter som kirsebær, stikkelsbær og plommer. Fargelegg med fargestifter og skyggelegging.</i> 6. klasse: <i>Tegne 3dimensjonalt(perspektivistisk) Her skal man bygge på det barnet ser, og ikke på teoretiske regler. (N22, s.65)</i>	<i>Tegne etter øyemål Utvikle fargesans Gjengivelse av form, farge og skygge. Tegne 2 dimensjonalt Tegne 3 dimensjonalt</i>
Sløyd	<i>Å lære elevene å bruke det vanligste verktøy og å gi dem oppøving i å lage</i>	<i>Overordnede aktiviteter: 4. skoleåret: Spikking, saging, høvling, og boring. 5. skoleåret:</i>	<i>Kjennskap om verktøy</i>

	enkle ting av tre. (N22, s.75)	Rundhøvling, filing, saging etter buet linje, kantfiling. 6. Skoleåret: Sammensetning med spiker og skruer. 7. skoleåret. Innfelling, korsfelling, granding, sinking osv., så langt en kan rekke. Målet er at elevene skal få lage noe de har bruk for.	Reparere verktøy Lese arbeidstegninger
Handarbeid	Målet er å vekke arbeidslysten hos elevene og opøve deres skjønnhets- og formsans og å gi den praktisk arbeidsøving, så de mest mulig kan bli selvhjulpen med å lage klærne sine og holde dem i stand. (N22, s.80)	Elevene skal lære seg renslighet og orden. Strikking: Innøving av opplegging, rett -og vrangstriking med avmasking, øvingsremse, støvklut, pose med rundstrikk. Nålbok: forskjellige slags sting, -forsting, kastesting, faldesting og attersting på grovt stoff. Øvinger i brettekanting, tråkning og fald, forøving til syvesker. Søm: Sy- veske, votter, enkle forklær, helklippet linnet med for- øving, knapphuller, heker, hemper, hullfalder, pyntesting, knapper og isying av bendler. Strømpehæl, strømper og strømpestopping. Navnduk, lappeduk. Monogram og navning av tøy. Dersom en rekker det, skjorte eller natt- trøye og bluse. Lapping av eget gammelt renvasket tøy som elevene har med. (N22, s. 81)	Håndsøm Maskinsøm Mønster-tegning Klipping etter mønster. Lapping Stopping Strikking Hekling

Figur 25: Utdrag av Normalplanen for landsfolkeskolen 1922 (N22). (KUD,1922). Laget av M. Kilvær.

8.1.2 Normalplanen 1939(N39)

Mål	Minstekrav	rettledning	Arbeidsplan for klasser
Normalplanen (39) For byfolkeskolen	Progresjon		Ferdigheter
Tegning	1-3. Klasse. Her tar vi bare med eksempel oppgavene: <i>Fra sommerferien, situasjon fra det daglige liv, barnas lek ute og inne, enkle dekorative oppgaver.</i>		
Mål: Å utvikle elevene til å utrykke indre opplevinger og bevisste iakttaginger ved hjelp av form og	4. og 5. Klasse.		

<p>farge. Å fremme og styrke anlegg for formede arbeid hos barn ved å gi opplæring i bruk av forskjellige formålstjenlig materiale. Tegnearbeidet i folkeskolen drives: som fritt formende arbeid på grunnlag av barnas iakttaking, opplevinger og erfaringer, og som bunden tegning(avtegning), bestemt av formål og bruk.</p>	<p><i>Fantasioppgave, oppgave som viser linjer, fargeoppgave, oppgaver med mennesker og dyr, oppgaver knyttet til aktuelle opplevinger, oppgaver av dekorativ karakter.</i></p> <p>6. og 7. Klasse.</p> <p><i>Overgang til tredimensjonal forming, stigende krav til romlig-plastisk forming, differensiering i farge og oppgaver i tilknytning til andre fag.</i></p> <p><i>Avtegning (bunden tegning, hukommelsestegning, skyggetegning.</i></p> <p><i>Fagtegning(tegning i samband med andre skolefag)</i></p>	
<p>Handarbeid for gutter</p> <p>Mål: Sløydopplæringen skal ved elevenes personlige medvirkning i planleggingen av et arbeid og ved utføringen av det, trene forstand, vilje og dømmekraft, utvikle sansen for god form og farge og venne dem til å gjøre arbeidet omhyggelig og pent. Sløydarbeidet skal hjelpe til å skape glade, driftige og handledyktige mennesker.</p>	<p>2, 3 og 4. klasse</p> <p>Småarbeid: Jobbe i papp, Leire, plastelina. Etter hvert jobbe med fantasibetont formingsarbeid.</p> <p>5-7. klasse Deles i grupper. Gruppe 1: Fritt arbeid Eks: <i>Teltplugg, båter og leker</i> Gruppe 2: Pent arbeid. Eks: <i>Øks, bil, fly, dyre og eventyrfigurer.</i> Gruppe 3: Nøyaktig høvling Eks: <i>balltre, spade.</i> Gruppe 4: Økende krav om nøyaktighet og pent arbeid. Eks: <i>Enkle hyller, postkasse, fuglebrett, biler og vogner.</i> Gruppe 5: Nøyaktig og pent arbeid. Eks: <i>Små skap, små bord, bordlamper og små kister.</i></p>	<p><i>Ihopsettningsmåten, Gradning, Innfelling Kryssfelling Tapping, Åpen sinking Fuging.</i></p>
<p>Handarbeid for jenter</p> <p>Mål: Å vekke barnas interesse og utvikle deres anlegg for</p>	<p>2. klasse:</p> <p>Teknikk: Søm <i>Tråklesting, faldesting, Kastesting, bretteing, Tråkning, falding og kasting.</i></p>	<p><i>Søm Strikking Hekling Klipping Behandling og bruk av symaskin.</i></p>

<p>praktisk arbeid ved å lære dem å holde sitt tøy i stand og lage enkle klær til seg selv. Lære dem ymse slag av handarbeid. Oppdra til selvstendighet ved å la barnet planlegge og utføre arbeidet de kan make og har interesse for. Utvikle fargesans og smak, og lære barna å utføre nøyaktighet.</p>	<p>Teknikk: Strikking <i>Rettstriking, opplegging, avfelling, rund kant.</i></p> <p>3. klasse: Teknikk: Søm <i>Bretting, tråkning, falding, kasting, korssting. Eks arbeidspose.</i></p> <p>Teknikk: Strikking <i>Rett- og vrangstriking på to pinner. Eks enkel jumper.</i></p> <p>Teknikk: Hekling <i>Luftmasker, faste masker. Eks kanting på jumper.</i></p> <p>4. klasse. Teknikk: Søm <i>Attersting, indresøm og kontursting. Eks forkle.</i></p> <p>Teknikk: Strikking <i>Rundstriking, felling, opptaking av masker, skjøting av garn. Eks votter</i></p> <p>Teknikk: Hekling <i>Staver. Eks tøfler.</i></p> <p>5. klasse</p> <p>Teknikk: Søm <i>Attersting, indresøm, skråbelegg.</i></p> <p>Teknikk: Maskinsøm <i>I treing av tråd, legge i og ta ut spole, begynne og slutte en søm. Eks Gymnastikkbukse.</i></p> <p>Teknikk: Strikking <i>Rundstriking, strømpehel og strømpetå. Eks sokker</i></p> <p>Teknikk: Hekling <i>øving</i></p>	<p><i>Lapping Norsk prydsøm</i></p>
---	--	---

	<p>6. klasse</p> <p>Teknikk: Søm</p> <p><i>Stopping med hand, klipping, rynking og stripin.</i></p> <p><i>Knapp og knapphull. Navning.</i></p> <p>Teknikk: Maskinsøm</p> <p><i>Reparasjon, spoling, smøring og stingstiller.</i></p> <p>Teknikk: Hekling</p> <p><i>Fortsatt øving.</i></p> <p>7. klasse</p> <p>Teknikk: Søm</p> <p><i>Lapping, klipping, isying av erme, påsetting av krage, trykk- knapper, heker, bandhemper, linning, hullfald, enkelt broderi med variert teknikk.</i></p> <p>Teknikk: maskinsøm</p> <p><i>Reparasjon, rynking og stopping.</i></p>	
--	---	--

Figur 26: Utdrag fra Normalplanen for byfolkeskolen 1939 (N39). (KUD,1939). Laget av M. Kilvær.

8.1.3 Forsøksplanen 1960 (F60)

Mål	Arbeidsmetode	Minstekrav	Rettledning	Arbeidsplan for klassen.
-----	---------------	------------	-------------	--------------------------

Forsøksplanen F60-Forming	Progresjon	
<p>Mål: <i>Forming</i></p> <p>Forming omfatter de tidligere fagene handarbeid, tegning med prydskrift, skrivning og sløyd; dessuten en rekke aktiviteter som i de seinere år er blitt nyttet i handarbeids-, - tegne- og sløydopplæringen, slike som modellering og keramikk, arbeid i metall, horn, never, bark,</p>	<p>1.-3. Klasse</p> <p>Ingen forskjell mellom gutter og jenters undervisning. <i>Maling, tegning, og andre grafiske metode.</i></p> <p><i>Praktisk forming: Sand, snø, leire og pappmasje. Til tekstilpreget forming: Riving, klipping, klistring og bretteing av papir og stoff. Fletting. hekling: Fingerhekling, hekle luftmasker og faste masker. Veving,</i></p>	

<p>peddigjør etc., smykkearbeid, fotografering, utsmykking, borddekorasjon o.l. Forming griper over i beslektede fag som heimkunnskap og hagestell. Undervisningen i forming har til hovedmål å utvikle og kultivere skapende krefter og estetisk følsomhet.</p> <p>For å nå dette mål tar en sikte på: Å fremme og styrke anlegg for skapende arbeid (formende arbeid) Ved å utvikle evnen til å <i>utrykke indre opplevelser</i> i forskjellige materialer og arbeidsmåter. Å utvikle evnen til <i>gjenskapende arbeid</i> (saklig forming) på grunnlag av ferdige formingsprodukter eller arbeidstegninger, og ved hjelp av ulike materialer og arbeidsmåter. Å utvikle evnen til <i>estetiske oppleving</i> ved å gjøre elevene kjent med og glad i kunstneriske verdier i arkitektur, handverk og brukskunst, maleri og skulptur, teater og film.</p> <p>Ved siden av hovedmålet for forming tar en dessuten sikte på: Å oppdra til <i>selvstendighet</i>, ved å la barnet selv planlegge arbeid de kan makte å utføre, og som de har interesse for. Å oppdra til <i>sosialt samarbeid</i>, bl.a. gjennom gruppearbeid, og utvikle elevenes naturlige anlegg og vekke deres <i>interesse for praktiske sysler</i>, å venne elevene til <i>orden og nøysomhet</i>.</p>	<p>stoppeveving, veving på ramme. <i>Strikking</i>: Rettstriking, avmasking, feste tråd, legge opp masker. Rundkant vendeteknikk (snu uten å strikke ut pinnen) Øke og minske maskeantallet. Mønsterforming. <i>Søm</i>: Tegning med nål og trå på stoff. Kastesting og forsting, faldesting, korssting, holbeinsting og tungesting. Sy i knapp. Til sløydpreget forming: Hesjetråd, blomstertråd, koppertråd. Trebiter, fiberplater, papp, klisterpapir, glanspapir, farget tre, stein og glassbiter (Mosaikk) arbeid med verdiløst materialet: kork, kongler, bark osv. gran, bast, tæger og spon til enkel veving, fletting og knoping.</p>	
--	---	--

Figur27: Utdrag fra Forsøksplanen 1960 (F60). (KUD). Laget av M. Kilvær.

8.1.4 Mønsterplanen for grunnskolen 1974 (M74)

Mål	Lærestoff	Arbeidsmåter	Læremidler	Vurdering	Veiledningsplan
1974 Forming		Undervisning			Ferdigheter
Mål: Undervisning i forming skal ta sikte på- Å gi vekstvilkår for elevenes fantasi. Deres estetiske følsomhet og deres evne til å oppleve. Å bevare og stimulere gleden ved skapende virksomhet, og utvikle evne til å gi uttrykk for tanke og fantasi i synlig form, og øve opp sansen for kvalitet. Å legge forholdene til rette for kontakt med kunst og formkultur, og vekke interesse og medansvar for utforming av vårt miljø.		1.-3. klassetrinn -Tegning, maling, fritt brodere, applikasjon eller collage, enkel tilforming og sammensetning i plastiske og byggbare materialer, i oppgaver som utfordrer til dristighet og klarhet i personlig uttrykk og form, problemløsende holdning, og som gir lyst til å pynte. Enkle samarbeidsoppgaver, økende ansvar for orden i materialer og utstyr. Møte med kunst og formkultur. Samtale om bildestoff.			Tegne, male, brodere, applikasjon. Sammensetning.
		4.-6. klassetrinn Videreføring av arbeidet på 1.-3. klassetrinn, dessuten innføring i trykkteknikk, maskebinding og enkel veving, sammensetning med nyttesøm, lim, stifter, skruer o.l. Arbeidsstoff som fremmer mer bevisst uttryksvilje, formvalg, bildebygging, fargesammensetning og dekor. Arbeidsstoff som tar hensyn til begynnende realisme i bildeframstilling og funksjonstenkning i gjenstander. Hensiktsmessig og riktig bruk av			Trykkteknikk, maskebinding, veving, sammensetning med nyttesøm (tekstil) lim, skruer, stifter (treverk), funksjonstenkning, fargelære, kunnskap om bruk av verktøy og nytteverdien.

	<p>vanligformingsverktøy og utstyr. Trening i å velge ut og nytte verktøy og utstyr som høver. Oppøving av vilje til å fullføre arbeidene. Ansvar for innsamling av materialer og orden i dem, kjennskap til bruksmuligheter, kvalitet og pris.</p> <p>Arbeidsoppgaver som utvikler samarbeidsevne og miljøansvar. Møte med kunst og formkultur. Drøftinger som øker en selvstendig holdning ovenfor bildestoff.</p>	
	<p>7.-9. klassetrinn</p> <p>Videre arbeid innenfor de erfaringsområder hver enkelt elev velger. Erfaringer med materialer og teknikker for disse områdene, og kunnskap om hensiktsmessig og riktig bruk av nødvendig utstyr og verktøy. Oppøving av selvstendighet og innsikt, som også kan være til nytte utenfor skolen, i verdifull fritidsvirksomhet og praktisk arbeid.</p> <p>Kjennskap til vedlikehold, stell og reparasjon av klær, tekstiler, bruksgjenstander og redskap. Erfaring om materialenes bruksområder, deres kvalitet og pris. Møte med kunst og formkultur.</p> <p>Selvstendig vurdering av og kritisk holdning til bildestoff.</p>	<p>Erfaring med materialer, teknikker, kunnskap om hensiktsmessig bruk, kjennskap til vedlikehold.</p>

Figur 87: Utdrag fra Mønsterplan for grunnskolen 1974 (M74) (KUD,1974). Laget av M. Kilvær.

8.1.5 Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen i kunst og håndverk L97(L97)

Mål for småskoletrinnet, 1.-4.Klasse	Bilde- bildekunst Todimensjonal form	Skulptur og bruksform Tredimensjonal form
1.Klasse/førskolen	bli kjent med og samtale om bildene til ulike eventyrillustratører,	møte og samtale om skulptur og bruksform av naturmaterialer i tilknytning til aktuelle temaer

<p>I opplæringen skal elevene</p>	<p>f eks Theodor Kittelsen og Erik Werenskiold</p> <p>Oppleve hvordan ulike kunstnere, f eks Edvard Munch og Pablo Picasso, uttrykker seg forskjellig i bilder</p> <p>gjengi inntrykk og uttrykke fantasi og skaperglede i bilder, f eks tegne, male, rive, klippe og lime, med utgangspunkt i egne opplevelser, musikk, eventyr, fortellinger og aktuelle temaer i nærmiljøet</p> <p>arbeide med egnede materialer, redskaper og teknikker gjennom eksperimenterende lek med form og farge</p>	<p>møte og samtale om ulike typer rom, f eks klasserom/stue, og oppleve sosialt samspill og glede gjennom lekpregede aktiviteter, blant annet bygninger av miljøer, og få erfaringer med enkle konstruksjonsmåter</p> <p>bruke fantasi og opplevelser som utgangspunkt for skapende arbeid med skulptur i ulike materialer</p> <p>samle, sanse og bearbeide naturmaterialer og samtale om verdier som naturen representerer</p> <p>arbeide med ulike typer tråd og oppleve gleden ved å mestre enkle teknikker, f eks tvinning, fletting og veving</p>
<p>2.Klasse</p> <p>I opplæringen skal elevene</p>	<p>bli kjent med og samtale om barnebokillustrasjoner av ulike nordiske kunstnere, f eks Thorbjørn Egner og Tove Jansson</p> <p>oppleve hvordan forskjellige kunstnere i ulike kulturer, deriblant den samiske, har fremstilt ulike motiver, bl a natur, i sine bilder, f eks John Andreas Savio og Harald Sohlberg</p> <p>eksperimentere med form og farge i forhold til aktuelle temaer og leke med rytme i border og skrift</p> <p>gjengi inntrykk og uttrykke fantasi og følelser i skapende arbeid med ulike temaer fra nærmiljøet og øve seg med forskjellige redskaper for tegning og maling på ulike papirkvaliteter</p> <p>prøve ut enkle trykketeknikker, med stempel og sjablong, og prøve ut enkle former for broderi</p>	<p>bli kjent med skulptur, arkitektur og bruksform som er relevant i forhold til nærmiljøet og elevenes eget skapende arbeid</p> <p>besøke og samtale om uterom, f eks gater, plasser, torg, og om ulike bygninger som har forskjellige bruksområder</p> <p>bli kjent med geometriske grunnformer og oppleve for og rom gjennom lek og bygging i ulike materialer</p> <p>arbeid med leire og gjøre oppdagelser om materialets egenart og få innblikk i modellering</p> <p>bli kjent med naturmaterialer som tre og ull og gjennom bearbeiding, f eks spikking og toving, få erfaring i å framstille enkle bruksformer</p>

<p>3.Klasse</p> <p>I opplæringen skal elevene</p>	<p>oppleve og samtale om hvordan fantasi og virkelighet er fremstilt i arbeidene til ulike kunstnere, f eks Nikolai Astrup, René Magritte og Marc Chagall, og få innblikk i ulike kunstners kunstuttrykk i forhold til myter, eventyr og fortellinger</p> <p>bli kjent med bilde av ulike kunstnere fra realismen, f eks Christian Krogh, gjengi inntrykk og utrykke fantasi og følelser i skapende arbeid med bilder</p> <p>samtale om fantasi og virkelighet i tegneserier og andre massemedier og arbeide med enkle grunnprinsipper for animasjon, bl a blabok</p> <p>eksperimentere med grunnformer og ornamenter på ulike flater av for eksempel tekstil, tre og leire</p> <p>utvide sine erfaringer med å bruke ulike materialer, redskaper og teknikker og eksprimenere med ulike papirkvaliteter i arbeid med tegning, maling og enkle trykk teknikker</p> <p>utforske fargeblanding med utgangspunkt i primærfarger og bruk dem i egne arbeider, og erfare hvordan pigment og miljøvennlig bindemiddel kan blandes til for eksempel maling eller fargestifter</p>	<p>bli kjent med varierte uttrykk i skulptur, håndverk og kunsthåndverk og oppleve hvordan fantasi og virkelighet kan være utgangspunkt for å skape skulptur og bruksform</p> <p>få kjennskap til ulike kulturers bygningsformer, f eks lavvo og gammer</p> <p>lære om fargenes symbolverdi, blant annet ved å se på hvordan ulike gjenstander, f eks vannkraner og trafikklys/ skilt, har sine bestemte symbolfarger</p> <p>eksperimentere med og samtale om tekstur og farge i ulike materialer</p> <p>bli kjent med enkle teknikker for å bygge opp former i plastiske materialer og øve seg i å bruke e utvalg håndverktøy, bl a kniv, sag og rasp, i arbeid med harde materialer</p> <p>øve seg i enkle sammenføyningsteknikker, f eks håndsøm, enkel hekling, toving og fletting, i tekstilt arbeid</p>
<p>4. Klasse</p>	<p>oppleve og bli kjent med bilder av kunstnere fra ulike tidsepoker, f eks Leonardo da Vinci og Paul Cézanne, og lære om symboler og bilder i sin egen og andres kultur</p> <p>fortelle, utrykke fantasi og følelser gjennom skapende arbeid med</p>	<p>få innblikk i ulike kulturers tradisjoner innen byggeskikk og bruksform og erfare ulike bruksformers funksjon, nytteverdi og dekor i for eksempel ornamenter og mønsterbygging</p>

	<p>bilder og tegneserier og samtaler om forholdet mellom skift og bilde med utgangspunkt i arbeid med aviser og reklame</p> <p>bli oppmerksom på lys og skygge i omgivelsene og på en enkel måte gjengi dette i sine egne bilder, og eksperimentere med tegneredskaper som kull og kritt</p> <p>eksperimentere med og samtale om romvirkning i sine egne og andres bilder og øve seg i å arbeide med farger for å oppnå ulike kontraster, f eks lys/mørke- varm/kald</p> <p>eksperimentere med grunnformer og rytme i oppbygging av ornamenter og prøve for eksempel trykk og broderi ut på ulike papir- og tekstilkvaliteter</p>	<p>arbeide skulpturelt med utgangspunkt i vår felles kulturarv, f eks folkeviser, fortellinger, sagn og mytologi, og få kjennskap til enkel scenografi gjennom skapende arbeid</p> <p>prøve ut naturmaterialer og enkle teknikker som er sentrale i norsk og samisk kultur, og få kjennskap til fargebruk på klær og bruksgjenstander</p> <p>prøve ut miljøvennlige overflatebehandling av tre og enkel behandling av leirflater gjennom eget arbeid</p> <p>utvide sine erfaringer med å bearbeide og sette sammen trematerialer gjennom arbeid med enkle skulptur- og bruksformer, f eks lime, spikre og skru</p> <p>øve seg på grunnprinsipper for strikking og veving i arbeid med enkle former ut fra sine egne ideer og få erfaring med enkle plantefarging</p>
Mål for skoletrinnet 5-7	Bilde- bildekunst Todimensjonal form	Skulptur og bruksform Tredimensjonal form
5.Klasse		
	<p>Bli kjent med arbeider til sentrale kunstnere innen nasjonalromantikken, f eks Adolph Tidemand, og kjenne til bilder fra ekspresjonismen, deriblant bilder av Edvard Munch</p> <p>Eksperimentere med hvordan kontraster mellom diagonale og horisontale/vertikale retninger kan benyttes i enkle komposisjon for å gi illusjon av bevegelse og ro, og prøve dette ut i eget arbeid</p>	<p>Bli kjent med ulike stilarter og hustyper i nærmiljøet, og få anledning til å møte og samtale med lokale utøvere, f eks arkitekter, kunsthåndverkere og håndverkere</p> <p>Møte eksempler på skulptur fra egen og andres kultur, grupper på ulike måter med vekt på tema, uttrykksmåte og materiale, og bruke dette som utgangspunkt for eget skapende arbeid</p> <p>Øve seg i å forenkle form gjennom arbeid med skulptur, bruksformer</p>

	<p>Erfare hvordan forminskning, overlapping og farger kan gi illustrasjon av rom i arbeid med tegning og maling, og utvide sin erfaring med å blande farger og bruke dette i eget skapende arbeid</p> <p>Øve seg på å gjengi et motiv sett rett ovenfra og rett fra siden og få trening i å lese enkle arbeidstegninger, f eks kart, arkitekttegninger, og å lage enkle utstillinger.</p> <p>Prøve ut og arbeide mer bevisst med ulike papirkvaliteter og formater for tegning, maling og enkle trykkteknikker, bla høytrykk</p>	<p>og dekor og få mulighet til å hente impulser fra ulike kulturer</p> <p>Eksperimentere med et utvalg naturmaterialer og syntetiske materialer som er vanlige i vår kultur, deriblant den samiske</p> <p>Lære å bruke symaskin i eget skapende arbeid, f eks lappeteknikk og maskinbroderi</p> <p>Videreutvikle sitt materialkunnskap og sine ferdigheter med enkle teknikker og konstruksjonsmåter og erfare sammenheng mellom form og funksjon i eget arbeid</p>
6. Klasse	<p>Møte bilder fra forskjellige tidsepoker som viser hvordan ulike kunstnere, f eks Rembrandt og Peder Balke, har arbeidet med lys og skygge, og bli kjent med bilder som viser hvordan ulike impresjonister, bl a Claude Monet, arbeidet med lys og farge</p> <p>Undersøke lysets egenskaper ved praktiske eksperimenter og gi uttrykk for sine opplevelser og observasjoner i skapende arbeid med ulike teknikker, f eks tegne, male, fotografere og filme</p> <p>Eksperimentere med lys som stemningsskapende virkemiddel og bli kjent med hvordan fargekontraster, f eks lys – mørkekontrast og komplimentærkontrast, kan benyttes for å gjengi lys og skygge</p> <p>Øve seg i å tegne egenskygge og slagskygge</p> <p>Øve seg i å observere og gjengi proporsjoner og størrelsesforhold i</p>	<p>Bli kjent med hvordan ulike designere, f eks Poul Henningsen, har arbeidet med form og funksjon, og erfare ulike materialers evne til å filtrere, reflektere og skjerme lys</p> <p>Erfare hvordan ulike former og materialer fanger lyset, gjennom å forme flater i ulike materialer, f eks papir, papp, tekstil og metallfolie, og benytte ulike lyskilder</p> <p>Bli kjent med hvordan ulike arkitekter, f eks Sverre Fehn og Le Corbusier, har arbeidet med form, lys og skygge</p> <p>Arbeide med skulptur og bruksform og bli oppmerksom på hvordan lys og skygge kan innvirke på form og overflate</p> <p>Erfare sammenhenger mellom form, farge og funksjon og få øvelse i å planlegge, skissere og lage enkle bruksformer i for eksempel leire, tre og metall</p>

	<p>skapende arbeid med ulike temaer og eksperimentere med enkle animasjonsteknikker på bl a data</p> <p>Bli kjent med hvordan papir blir til, og erfare hvordan papir kan resirkuleres og benyttes i nye sammenhenger</p>	<p>Arbeide med og vurdere egenskaper og kvaliteter ved ulike tekstilmaterialer, f eks blank/ matt, glatt/ ru, gjennomsiktig/ tett, og få erfaring med å bearbeide overflater i tre, metall og leire</p>
7. Klasse	<p>Bli kjent med eksempler på ulike kunstneriske uttrykk der fargen er et sentralt estetisk virkemiddel, bl a bildene til Henri Matisse og Vincent van Gogh</p> <p>Reflektere over hvordan skrift og bilde virker inn på hverandre gjennom eksempler fra grafisk design, og reklame, og bruke erfaringene i eget skapende arbeid</p> <p>Eksperimentere med mellomrom og rytme i arbeid med enkle mønsterbygginger og ornamenter og få mulighet til å benytte teknologi, f eks kopimaskin og data</p> <p>Lære å vurdere ulike fargesammensetninger og – kvaliteter med utgangspunkt i ulike typer tekstile materialer og kunne benytte dette i tekstile bilder, f eks applikasjon</p> <p>Øve seg i å visualisere egne ideer gjennom enkle skisser og få erfaring med hvordan form, farge og komposisjon kan forsterke bestemte hensikter</p> <p>Arbeide med enkle romskapende virkemidler i tegning og maleri og eksperimentere i form, farge og tekstur gjennom arbeid med enkle grafiske teknikker</p>	<p>Utvikle forståelse for verdien av kulturelt mangfold gjennom samtale og drøfting av ulike uttrykksformer, bl a fra skulptur, moter, kunsthåndverk og håndverk</p> <p>Erfare hvordan nye former og mønster kan oppstå på bakgrunn av lokale og nasjonale tradisjoner, f eks selburosa/ åttebladsrosa- Ellinor Flor, og bli mer bevisst på egne estetiske valg</p> <p>Erfare hvordan ulike plastiske materialer gir mulighet for eksperimentering og umiddelbar endring av form</p> <p>Arbeide med konstruksjonsmåter som både er enkle, synlige og dekorative, f eks tapp- forbindelser, sting og strikking, og øve seg i å foreta egne vurderinger og valg av estetiske virkemidler og materialer i arbeid med enkle bruksformer</p> <p>Lære om primærsknitt og søm tekniske begreper i arbeid med form, dekor og enkle klesplagg/ kostymer, samtale om mote, pris og kvalitet og se dette i et forbrukerperspektiv</p> <p>beregne materialer, utnytte gjenbruk og foreta enkle reparasjoner for å utvikle holdninger til økonomi og miljømessige faktorer</p>

	Eksperimentere med å presentere egne og andres arbeider gjennom utstillinger og andre presentasjonsformer	
Mål for skoletrinnet 8- 10	Bilde- bildekunst Todimensjonal form	Skulptur og bruksform Tredimensjonal form
8. Klasse	<p>Utforske nære omgivelser som utgangspunkt for eget skapende arbeid og undersøke hvordan hus og interiører er fremstilt i ulike stilperioder hos ulike kunstnere, bl a Harrie Backer</p> <p>Undersøke hvordan ulike fotografer, f eks W. Eugene Smith og Lennart Nilsson, har arbeidet med ulike virkemidler. Få erfaring med bruk av foto og video og eksperimentere med skanning og enkle datamanipulasjon med utgangspunkt i egne tegninger og foto og i egen dekor</p> <p>Øve seg i å uttrykke sine opplevelser og erfaringer på en saklig, fabulerende og ekspressiv måte og benytte perspektiv og farge som romskapende virkemidler i gjengivelse av nære og fjerne motiver</p> <p>Lage og vurdere enkle skisser i forhold til form, farge og komposisjoner og bruke ulike materialer, redskaper og teknikker i arbeidet med relieff</p> <p>Utprøve og utvide sine kunnskaper om fargestoffer og bindemidler og drøfte dette i et miljøperspektiv</p>	<p>Søke informasjon om nyere kunsthåndverk og industridesign gjennom arbeider av for eksempel Peter Opsvik og Tias Eckhoff og få øvelse i å oppdage variasjon i ulike miljøers og epokers bruk av materialer og estetiske virkemidler</p> <p>Øve seg i å se forskjeller mellom lokal og nasjonal byggeskikk og andre kulturers boformer gjennom å møte eksempler fra arkitektur og interiør, kjenne til restaurering og utbedring av hus og se dette i en økologisk sammenheng</p> <p>Få erfaring med proporsjoner og innbyrdes størrelsesforhold og trene seg i å vurdere sammenheng mellom form, farge og funksjon i forhold til tredimensjonale former i harde materialer</p> <p>Videreutvikle sine ferdigheter i arbeid med bruksformer i harde materialer og eksperimentere med mulige anvendelsesområder for rått/tørt trevirke og kunne se forbruk av ulike treslag i et økologisk perspektiv</p> <p>Arbeide med skulpturer og bruksform i ulike materialer, bl a leire og tre, for å få erfaringer med hensiktsmessige sammensetningsmetoder og med vedlikehold av verktøy og øve seg i å bruke enkle elektriske håndverktøy</p>

<p>9. Klasse</p>	<p>Tilegne seg kunnskap om hvordan ulike kunstnere, f eks Michelangelo og Kathe Kollwitz, har gjengitt mennesket i ulike kunst epoker, og bli kjent med ulike bilder av Pablo Picasso og Hannah Ryggen</p> <p>Registrere, fortelle og utrykke fantasi og følelser i arbeid med tegning, maling og tekstile teknikker og samtaler om reklamens innvirkning på trender og valg</p> <p>Eksperimentere med tegne et motiv fra ulike synsvinkler og benytte dette i egne bilder og utvikle sine kunnskaper om bruk av farger, lys og skygge til å skape illusjon av volum</p> <p>Arbeide med ideutvikling, øve seg i å visualiser ulike løsninger og erfare hvordan farger forandrer seg i samspill med andre farger og ulike belysninger</p> <p>Utvikle sin observasjonsevne gjennom gjengivelse i tegning, maling, foto og video, blant annet knyttet til mennesket som tema, og øve seg i å gjengi proporsjoner og størrelsesforhold</p>	<p>Bli kjent med hvordan ulike kunstnere har benyttet mennesket som utgangspunkt i sine skulpturer, bl a Gustav Vigeland</p> <p>Bi kjent med eksempler på samtidens kunst- håndverk og design, f eks gjennom arbeidet til Tone Vigeland og Per Spook, og øve seg i å bruke impulser fra lokale og nasjonale stiltradisjoner, bl a samisk, til kreative løsninger på for eksempel klær/ drakter, smykker og bruksgjenstander</p> <p>Øve seg i enkel funksjonstenkning ut fra egne skisser for bruksformer i tekstile og plastiske materialer og arbeide fram løsninger</p> <p>Arbeide med klær og kostymer i ulike tekstile materialer og teknikker, f eks søm, strikk og vev, få mulighet til å videreutvikle, om forme og tilpasse primærsknitt og få kjennskap til farging av tekstiler, f eks batik og ikat</p> <p>Øve seg i å iakttta form, stilisere og forenkle, og arbeide med leire i ulike stadier, f eks plastisk eller hard</p>
<p>10. Klassestrinn</p>	<p>Bli kjent med arbeider til ulike kunstnere fra nyere tid, f eks Nils Aslak Valkepå og Marianne Heske, og få mulighet til å drøfte form, innhold og tradisjon innen kunst og formkultur</p> <p>Bli kjent med ulike filmuttrykk av for eksempel Charlie Chaplin, Steven Spielberg og Niels Gaup.</p>	<p>Søke informasjon om ulike kulturers samtidskunst og utforske hvordan kunst, kunsthåndverk og håndverkstradisjoner har utviklet seg og danner grunnlag for nyere former og uttrykk</p> <p>Drøfte og påvise kvalitetsforskjell på ulike bruksformer og forskjellige kunsthåndverk og ved eget skapende arbeid f mulighet til å</p>

	<p>Øve seg i å se sammenheng mellom tegneserie og filmens språk og eksperimentere med redigering og manipulasjon der enkle videoopptak kombineres med egne tegninger, stillbilder og lyd</p> <p>Arbeide med selvvalgte temaer og problemstillinger og kunne finne fram til ulike typer bakgrunnstoff som stimulerer til ideutvikling og selvstendige løsninger</p> <p>Anvende kunnskap om form, farge og komposisjon til å skape stemning og / eller illusjon av rom i eget skapende arbeid med tegning og maling</p>	<p>bruke kunnskaper om form, farge og funksjon i selvvalgte problemstillinger og sammenhenger, og videreutvikle ferdigheter gjennom fordypning</p> <p>Øve seg i å montere og presentere egne og andres arbeider gjennom utstillinger og andre presentasjonsformer på en gjennomtenkt måte</p> <p>Finne fram til ulike typer bakgrunnskunnskap som er relevant i forhold til ideutvikling i eget arbeid, og få bruke ulike verktøy og materialkombinasjon</p> <p>Øve seg i å beherske og ta ansvar for vedlikehold av det vanligste håndverktøyet og av håndmaskiner og kategorisere, sortere og navngi de vanligste materialtypene de har brukt i eget arbeid</p>
--	---	---

Fig 29: Utdrag fra boken *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen (L97) (KUF,1997)*. laget av M. Kilvær.

8.1.6 Læreplan i kunst og håndverk LK06 (KHVI01) kompetansemål (LK06)

Visuell kommunikasjon	Design	Kunst	Arkitektur
Etter 2. årstrinn			
Mål for opplæringen	Mål for opplæringen	Mål for opplæringen	Mål for opplæringen
uttrykke egne opplevelser gjennom tegning	lage enkle gjenstander og former i papir og tekstil gjennom å rive, klippe, lime, tvinne og flette	gjenkjenne kunst i skolens nærmiljø og bruke dette som utgangspunkt for egne bilder og skulpturer	lage enkle modeller av hus i naturmaterialer
blande og bruke primærfarger i eget skapende arbeid	lage enkle gjenstander i leire		tegne hus fra nærmiljøet rett forfra og rett fra siden

eksperimentere med form, farge og rytme i border	bygge med enkle geometriske grunnformer gjenkjenne og beskrive enkle bruksgjenstander	samtale om bildene til ulike nasjonale, samiske og nordiske eventyrillustrasjoner og bruke det som utgangspunkt for eget skapende arbeid bruke dekorative elementer fra kunst og kunsthåndverk i egne arbeider	samtale om opplevelsen av ulike typer hus og rom i nærmiljøet
Visuell kommunikasjon	Design	Kunst	Arkitektur
Etter 4. årstrinn			
Mål for opplæringen	Mål for opplæringen	Mål for opplæringen	Mål for opplæringen
visualisere og formidle egne inntrykk i ulike teknikker og materialer benytte overlapping i arbeid med tegning og maling bruke enkle funksjoner i digitale bildebehandlingsprogram identifisere og samtale om bruk av symbolfarger lage enkle utstillinger av egne arbeider	planlegge og lage enkle bruksgjenstander lage enkle gjenstander gjennom å strikke, veve, filte, sy, spikre og skru i ulike materialer bruke enkle, hensiktsmessige håndverktøy i arbeid med leire, tekstil, skinn og tre eksperimentere med enkle geometriske former i konstruksjon og som dekorative formelementer undersøke, visualisere og presentere hvordan enkle bruksgjenstander har fått sin form, fra idé til ferdig produkt	bruke originalkunst i skolens nærmiljø som utgangspunkt for egne bilder og skulpturer bruke elementer fra helleristninger til antikken som utgangspunkt for eget skapende arbeid samtale om hvordan kunstnere i ulike kulturer har visualisert natur og benytte dette som utgangspunkt for eget arbeid samtale om sin opplevelse av samtidskunst	planlegge og bygge modeller av hus og rom ved hjelp av digitale verktøy og enkle håndverksteknikker tegne hus og rom sett rett ovenfra, rett forfra og rett fra siden samtale om gater, plasser og bygninger med forskjellige bruksfunksjoner i nærmiljøet
Visuell kommunikasjon	Design	Kunst	Arkitektur
Etter 7. årstrinn			
Mål for opplæringen	Mål for opplæringen	Mål for opplæringen	Mål for opplæringen

<p>bruke fargekontraster, forminskning og sentralperspektiv for å gi illusjon av rom i bilder både med og uten digitale verktøy</p> <p>benytte kontraster mellom diagonale, horisontale og vertikale retninger i enkel komposisjon for å gi illusjon av ro og bevegelse</p> <p>skille mellom blanding av pigmentfarger og lysfarger</p> <p>bruke egenskygge og slagskygge i tegning</p> <p>bruke ulike grafiske teknikker i eget arbeid</p> <p>lage tegneserier og redegjøre for sammenhenger mellom tegneserier og film</p> <p>fotografere og manipulere bilder digitalt og reflektere over bruk av motiv og utsnitt</p> <p>sette sammen og vurdere hvordan skrift og bilde kommuniserer og påvirker hverandre i ulike sammenhenger</p>	<p>lage enkle bruksformer i ulike materialer og kunne gjøre rede for sammenheng mellom idé, valg av materialer, håndverksteknikker, form, farge og funksjon</p> <p>bruke formelementer fra ulike kulturer i utforming av gjenstander med dekorative elementer</p> <p>benytte ulike teknikker til overflatebehandling av egne arbeider</p> <p>bruke symaskin og enkelt elektrisk håndverktøy i en formgivings prosess</p> <p>bruke ulike sammenføyningsteknikker i harde og myke materialer</p> <p>vurdere design og industriell produksjon av kjente bruksgjenstander fra hverdagen og gjennomføre enkle forbrukertester</p>	<p>samtale om opplevelse av hvordan kunstnere har benyttet form, lys og skygge og bruke dette i eget arbeid med bilde og skulptur</p> <p>gjøre rede for hvordan sentrale kunstnere i nasjonalromantikken, renessansen, impresjonismen og ekspresjonismen på ulike måter har satt spor etter seg</p> <p>sammenligne bruk av teknikker og virkemidler innenfor folkekunst og kunsthåndverk i ulike kulturer ved bruk av digitale og andre kilder</p>	<p>bygge modeller av hus i målestokk med utgangspunkt i egne arbeidstegninger</p> <p>montere utstillinger og andre presentasjoner i ulike typer rom</p> <p>beskrive særtrekk ved bygninger i nærmiljøet og sammenligne med nasjonale og internasjonale stilretninger</p>
Visuell kommunikasjon	Design	Kunst	Arkitektur
Etter 10. årstrinn			

Mål for opplæringen	Mål for opplæringen	Mål for opplæringen	Mål for opplæringen
bruke ulike materialer og redskaper i arbeid med bilder ut fra egne interesser	designe produkter ut fra en kravspesifikasjon for form og funksjon	diskutere hvordan kunstnere i ulike kulturer har framstilt mennesker gjennom tidene, og bruke dette som utgangspunkt for eget skapende arbeid med portrett og skulptur	tegne hus og rom ved hjelp av topungtperspektiv
bruke ulike funksjoner i bildebehandlingsprogram	beskrive ulike løsningsalternativer i design av et produkt ved hjelp av skisser og digital programvare	Samtale om opplevelse av hvordan kunstnere til forskjellige tider og i ulike kulturer har uttrykt seg gjennom foto, film og video, og bruke dette som utgangspunkt for eget arbeid	samtale om arkitekttegninger og digitale presentasjoner av byggeprosjekter, vurdere tilpasning til omgivelsene og skissere ulike løsninger
tegne bildemanus, redigere og manipulere enkle digitale opptak og vurdere bruk av egne virkemidler	skape klær og drøfte mote, pris og kvalitet i et forbrukerperspektiv	sammenligne og vurdere ulike retninger og tradisjoner innenfor to- og tredimensjonal kunst	vurdere funksjonell innredning av rom, stil og smak og visualisere egne løsninger forklare hvordan klima, kultur og samfunnsforhold påvirker bygningers konstruksjon, valg av materialer, form, uttrykk og symbolfunksjon
vurdere ulike budskap, etiske problemstillinger og visuell kvalitet i reklame, film, nettsteder og dataspill	samtale om hvordan urfolk og andre kulturer har påvirket og inspirert ulike designuttrykk		bygge og teste bærende konstruksjoner i ulike materialer
stilisere motiver med utgangspunkt i egne skisser i arbeid med mønster, logo, skilt og piktogrammer	beskrive livsløpet til et produkt og vurdere konsekvenser for bærekraftig utvikling, miljø og verdiskaping		
dokumentere eget arbeid i multimediepresentasjoner	lage funksjonelle bruksgjenstander og vurdere kvaliteten på eget håndverk		
	gjøre rede for særtrekk ved nordisk design i et internasjonalt perspektiv		

Figur 30: Utdrag fra Læreplanverket for kunst og håndverk (KHV1-01). (UDIR.2006). Laget av M. Kilvær.

8.2 Tabeller – Høringsinnspillene – endringene

8.2.1 Høringsforslag kapittelet *om faget med innspill.*

Høringsforslag	Ulike innspill
1.1 Om faget	
<p>Kunst og håndverk er et skapende og praktisk kulturfag. Faget skal gi elevene kulturforståelse, praktiske ferdigheter og kunnskap om innovasjon og visuell kommunikasjon. I faget utvikler elevene evne til å uttrykke seg, ferdigheter i praktisk problemløsning og innsikt i visuell og materiell kultur. Gjennom å delta i skapende prosesser får elevene erfaring med å forestille seg det som ennå ikke er, og et grunnlag for å medvirke i kultur- samfunnsutvikling. Faget forbereder elevene på et hverdags- og arbeids liv som stiller krav til praktiske ferdigheter, kompetanse i kreative prosesser og evne til å ta miljøbevisste valg. Særskilt for faget er at eleven velger fordypning i en kunstdel eller håndverksdel på ungdomstrinnet. Fordypningen skal være praktisk og legge til rette for samarbeid med næringsliv og lokale aktører. Fordypning omfatter om lag 30 timer og kan fordeles på ulike trinn etter lokale behov.</p>	<p>Norges Husflidslag: Kulturfag for upresist og bør byttes med håndverksfag. Kulturfag inneholder også musikk, dans og drama. Ble endret til <i>sentrale fag for praktiske ferdigheter</i>.</p> <p>Faglig råd for design og Tradisjonshåndverk: Vil endre kulturfag mot håndverksfag. Kulturfag inneholder musikk, dans og drama. Ble endret til <i>sentrale fag for praktiske ferdigheter</i>.</p> <p>Skolens landsforbund: Vil tydeliggjøre og understreke viktigheten av at faget stimulerer til bruk og utvikling av praktiske og estetiske ferdigheter.</p> <p>Utdanningsforbundet er tydelige i sin mening når de hevder at betingelsen for at skolen skal kunne jobbe for at eleven skal kunne mestre, er at de er betinget å være utrustet med verksteder. Sløydsal, leireverksted, tekstilverksted og tegnesal de ønsker dette beskrevet i «om faget» dette fikk de ikke spesifikt gjennomslag for, men det er allikevel blitt en del av bildet.</p>
1.2 Kjerneelementer	
<p>Kjerneelementene i kunst og håndverk rammer inn det mest betydningsfulle innholdet i faget og beskriver det elevene må lære for å kunne mestre og anvende faget.</p>	<p><i>Vitensenterforeningen</i> la frem forslag om at programmering og den algoritmiske tenkeren bør få en mer fremtredende rolle i fagets kjerneelementer.</p>
1.2.1. Håndverksferdigheter	
<p>Kjerneelementet håndverksferdigheter innebærer at eleven skal utvikle håndlag, praktiske ferdigheter og utholdenhet ved</p>	<p>Dette ble stående og benyttet i LK 20.</p>

<p>bruk av ulike redskaper og materialer. Elevene skal utvikle forståelse for materialers egenskaper, funksjonalitet og uttrykk gjennom eget skapende arbeid. De skal bruke harde, plastiske og myke materialer og digitale verktøy på en etisk, miljøbevisst og trygg måte gjennom hele skoleløpet.</p>	<p>Norges Husflidslag ønsket en tydeliggjøring av begrepet redskap, verktøy og maskiner, men teksten ble stående.</p> <p>De mener at håndverksdimensjonen må komme tydeligere frem.</p> <p>Vitensenteret ønsker en tydeligere presisjon på at elevene skal utvikle evne til å finne fremgangsmåter med og uten innslag av digitale verktøy.</p> <p>Utdanningsforbundet vektlegger i sin argumentasjon viktigheten av at læreplanen fokuserer på gjenbruk og bærekraftig utvikling, samtidig som de påpeker viktigheten av at elevene må ha tilgang på verktøy, materialer og verksteder for å kunne utføre kompetansen. De ønsker også en tydeligere beskrivelse av hvordan rammefaktorene for det praktiske arbeidet skal gjennomføres.</p>
<p>1.2.2. Kunst- og designprosesser</p>	
<p>Kjerneelementet kunst- og designprosesser innebærer at elevene skal utvikle nysgjerrighet, kreativitet, mot, skaperglede, utholdenhet og evne til å løse problemer. Kjerneelementet vektlegger både åpne og utforskende prosesser, og stegvise prosesser med utvikling og innovasjon som mål.</p>	<p>Det ble stående og benyttet i LK 20</p> <p>Vitensenteret ønsker å tillegge algoritmisk tenkning og bruk av teknologi der målet er utvikling og innovasjon.</p> <p>Norges Husflidslag ønsker at kunstuttrykket tones noe ned i læreplanen.</p> <p>Utdanningsforbundet ønsket spesifikt å kommentere kunst- og design prosesser. De mener at dette kjerneelementet ikke beskriver fagspesifikke innhold, men ulike metoder/prosesser for å utvikle og tilegne seg ferdigheter og kunnskap på. De mener at dette hører hjemme i «om faget».</p>
<p>1.2.3. Visuell kommunikasjon</p>	
<p>Kjerneelementet visuell kommunikasjon innebærer at elevene skal kunne lese, forstå og bruke det visuelle språket. Utvikling av tegneferdigheter er her helt grunnleggende for å kunne kommunisere ideer, erfaringer, budskap og sammenhenger. Elevene skal bruke visuelle virkemidler bevisst og</p>	<p>Det ble stående og benyttet i LK 20.</p> <p>Vitensenteret ønsker å tillegge at digitale ferdigheter innebærer også å bruke ulike digitale verktøy og programmering i kreative og skapende prosesser. De mener at digital</p>

<p>eksperimenterende i todimensjonale- tredimensjonale og digitale uttrykk.</p>	<p>teknologi må i mye større grad bli en del av lærerens og elevens naturlige verktøykasse og hjelpemiddel i elevenes fremstilling av produkt og kunst. Og at digitale verktøy og teknologi ennå ikke er godt nok integrert i faget.</p>
<p>1.2.4. Kulturforståelse</p>	
<p>Kjerneelementet kulturforståelse innebærer at elevene skal utforske samtidens visuelle kultur og kulturarv fra ulike verdensdeler som kilde til opplevelser og inspirasjon til eget skapende praksis. Elevene skal møte eksempler på og reflektere over hvordan kunst, håndverk og design spiller og er med på å forme kultur, samfunnsutvikling og folks identitet. Kunnskap om visuell og materiell kultur gir grunnlag for å ta bevisste valg som forbruker og medborger og eget skapende arbeid.</p>	<p>Dette ble stående og benyttet i LK 20. Faglig råd for design og Tradisjonshåndtverk ønsker at ordet kulturarv fremstilles i bestemt form entall og ikke i ubestemt form kulturarven. Endringen ble <i>-kulturarv</i>.</p>
<p>1.3. Verdier og prinsipper</p>	
<p>Skaperglede, utforskertrang og ansvarlig medvirkning er grunnleggende verdier for samfunnet og individet. Kunstneriske uttrykksformer og kreative læringsaktiviteter gir elevene kompetanse i møte med det ukjente og mulighet til å utvikle nye ideer og forestillinger gjennom utforskning og samhandling. Gjennom refleksjon over den materielle og visuelle verden vil elevene få grunnlag for å ta etiske og beviste valg. Felles referanserammer og toleransefor kulturelt mangfold skapes gjennom forståelse av hvordan behov og identitet kommer til uttrykk i bilder, arkitektur og gjenstander. Elevene skal få erfaring med et mangfold innen norsk og samisk kunst, design og håndverk. Kunnskap om og erfaring med kunst- og håndverkstradisjoner og immateriell kultur gir grunnlag for å forvalte og videreutvikle kulturarven.</p>	<p>Kunst i skolen: Ønsker en sterkere betoning av hvordan kunst kan bidra i samfunnsutvikling og folks identitet. I setning 4-<i>Identitet gjennom kunst</i>. Norske Husflidslag ønsket å endre ordet forvalte i siste setning mot verne. Men fikk ikke medhold i ordbytte, men det ble lagt til en setning- <i>og ta vare på sine omgivelser</i>. Som kan ligne på menings innholdet som ble foreslått. De ønsket også at faget kunst og håndverk skulle fremheves som et fag som har betydning for den enkeltes og samfunnets liv. Dette fikk de fullt medhold i. Norsk kvensk forbund: Ønsket å tilegne nasjonale minoriteters kunst i verdier og prinsipper, men dette fikk de ikke direkte gjennomslag for. Derimot ble internasjonal kunst lagt til og man kan jo si at minoriteters kunst kan få sin plass under denne kategorien. Norges kulturvernforbund: De ønsket å endre siste setningen i verdier og prinsipper som omhandler kunnskap om og erfaring med</p>

	kunst. De ønsket å tillegge bærekraftdimensjonen og dette ble de hørt på. Setningen fikk tilført ... <i>ta vare på sine omgivelser.</i>
--	---

Figur 31: Tabell Høringsforslag kapittel om faget med innspill. (UDIR,2019). Laget av M. Kilvær.

8.2.2 Endringene i kapittelet *fagets relevans* etter høringsrunden.

	Tekst	Bytte av begreper
1	<i>Kunst og håndverk er et skapende og praktisk kulturfag.</i>	Ord og fraser som utgår: <i>Skapende og praktisk kulturfag</i>
	<ul style="list-style-type: none"> Kunst og håndverk er et sentralt fag for praktiske ferdigheter, kreativitet og refleksjon over visuell og materiell kultur 	Ord og fraser som kommer inn: Sentralt fag Praktiske ferdigheter Kreativitet Refleksjon over visuell kultur Refleksjon over materiell kultur.
2	<i>Faget skal gi elevene kulturforståelse, praktiske ferdigheter og kunnskap om innovasjon og visuell kommunikasjon.</i>	Ord og fraser som utgår:
	<ul style="list-style-type: none"> Deler av dette er flyttet til setning 5. 	Ord og fraser som kommer inn:
3	<i>I faget utvikler elevene evne til å uttrykke seg, ferdigheter i praktisk problemløsning og innsikt i visuell og materiell kultur.</i>	Ord og fraser som utgår:
	<ul style="list-style-type: none"> Ble ikke tatt med i Fagets relevans og sentrale verdier. Siste del av setningen ble flyttet til første setning. 	Ord og fraser som kommer inn:
4	<i>Gjennom å delta i skapende prosesser får elevene erfaring med å forestille seg det som ennå ikke er, og et grunnlag for å medvirke i kultur-samfunnsutvikling.</i>	Ord og fraser som utgår: Skapende prosesser Får elevene

	<ul style="list-style-type: none"> Gjennom å delta i estetiske prosesser skal elevene få erfaring med å forestille seg det som ennå ikke er, og et grunnlag for å medvirke i kultur- og samfunnsutvikling. 	Ord og fraser som kommer inn: Estetiske prosesser Skal elevene Få erfaring
5	<i>Faget forbereder elevene på et hverdags- og arbeids liv som stiller krav til praktiske ferdigheter, kompetanse i kreative prosesser og evne til å ta miljøbevisste valg.</i>	Ord og fraser som utgår: Kompetanse i kreativ prosess Ta miljøbevisste valg
	<ul style="list-style-type: none"> Faget skal forberede elevene på hverdags- og arbeidsliv som stiller krav om innovasjon, praktiske ferdigheter og evne til å gjøre estetiske og etiske valg. 	Ord og fraser som kommer inn: Skal forberede Om innovasjon Evne til å gjøre estetiske valg Evnen til å gjøre etiske valg
6.	<i>Særskilt for faget er at eleven velger fordypning i en kunstdel eller håndverksdel på ungdomstrinnet.</i>	Ord og fraser som utgår:

	<i>Fordypningen skal være praktisk og legge til rette for samarbeid med næringsliv og lokale aktører. Fordypning omfatter om lag 30 timer og kan fordeles på ulike trinn etter lokale behov.</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> Dette ble forkastet i ferdig læreplan- et resultat av høringsrundene. 	Ord og fraser som kommer inn:

Figur 32: Tabell Endringer i kapittelet fagets relevans etter høringsrunden. (UDIR,2020). Laget av M. Kilvær.

8.2.3 Endringene i kapittelet verdier og prinsipper etter høringsrunden.

	Tekst	Bytte av begreper.
1	<i>Skaperglede, utforskertrang og ansvarlig medvirkning er grunnleggende verdier for samfunnet og individet.</i>	Ord og fraser som utgår:
	<ul style="list-style-type: none"> Skaperglede, utforskertrang og ansvarlig medvirkning er grunnleggende verdier for samfunnet og individet. 	Ord og fraser som kommer inn:
2	<i>Kunstneriske uttrykksformer og kreative læringsaktiviteter gir elevene kompetanse i møte med det ukjente og mulighet til å utvikle nye ideer og forestillinger gjennom utforskning og samhandling.</i>	Ord og fraser som utgår: Kunstneriske uttrykksformer Kreative læringsaktiviteter Gir eleven kompetanse
	<ul style="list-style-type: none"> Kunst- og kulturuttrykk løfter fram nye perspektiver og har betydning for den enkeltes personlige utvikling. 	Ord og fraser som kommer inn: Kunst uttrykk Kultur uttrykk Løfter frem Perspektiver Har betydning for Den enkeltes personlige utvikling
3	<i>Gjennom refleksjon over den materielle og visuelle verden vil elevene få grunnlag for å ta etiske og beviste valg.</i>	Ord og fraser som utgår: Materielle verden Visuelle verden
	<ul style="list-style-type: none"> Gjennom refleksjon over den materielle og visuelle verden (deler av den flyttet til første setning i fagets relevans.) Andre del av setningen er flyttet opp til fagets relevans setning 5. 	Ord og fraser som kommer inn: Visuell kultur Materiell kultur
4	<i>Felles referanserammer og toleranse for kulturelt mangfold skapes gjennom forståelse av hvordan behov og identitet kommer til uttrykk i bilder, arkitektur og gjenstander.</i>	Ord og fraser som utgår: Forståelse av
	<ul style="list-style-type: none"> Felles referanserammer og toleranse for kulturelt mangfold skapes gjennom refleksjon over hvordan identitet kommer til uttrykk i bilder, kunst, arkitektur og gjenstander. 	Ord og fraser som kommer inn: Refleksjon over Identitet gjennom kunst
5	<i>Elevene skal få erfaring med et mangfold innen norsk og samisk kunst, design og håndverk. Kunnskap om og erfaring med kunst- og håndverkstradisjoner og</i>	Ord og fraser som utgår: Mangfold innen kulturarven

	<i>immateriell kultur gir grunnlag for å forvalte og videreutvikle kulturarven</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> Elevene skal få erfaring med et variert spekter av, norsk, samisk og internasjonal kunst, design og håndverk. Kunnskap om og erfaring med kunst- og håndverkstradisjoner og immateriell kultur gir grunnlag for å forvalte og videreutvikle kulturarv og ta vare på sine omgivelser .	Ord og fraser som kommer inn: Variert spekter Internasjonal kunst Kulturarv Ta vare på sine omgivelser

Figur 33: Tabell Endringene i kapitlet verdier og prinsipper etter høringsrunden. (UDIR,2020) Laget av M. Kilvær.

8.2.4 Høringsforslag kapitlet om kompetansemål etter 2. trinn med innspill.

	Høringsforslag	Ulike innspill
2.1	Kompetansemål og vurdering 2.Trinn	
2.1.1.	Kompetansemål etter 2. Trinn	
	<p>Mål for opplæringen er at eleven skal kunne</p> <ul style="list-style-type: none"> • bruke håndverksteknikker og håndverktøy i utforming av tre, leire og tekstile materialer på en miljøbevisst og trygg måte. • Utforske egenskaper ved materialer og dele sanseerfaringer. • Undersøke visuelle uttrykk og bygge videre på andres ideer i eget skapende arbeid. • Eksperimentere med form, farge, rytme og kontrast. • Fortelle gjennom tegning, maling og foto etter studier av form. • Planlegge og bygge med naturmaterialer etter inspirasjon fra samiske- og lokale konstruksjonsprinsipper. • Vise fram og presentere objekter gjennom utstilling eller samling. • Skape fortellinger ved hjelp av digitale verktøy etter inspirasjon fra lokale og nasjonale kunstverk. 	<p>Norsk kunsthåndverk etterspurte et tydeligere fokus rettet mot kompetanse rent håndverksmessig. I mål 5 og 6 ble flere av kompetansene omgjort til presens og de ble tydeligere.</p> <p>Norsk kulturråd ønsker en fremheving av at kunst og håndverk er et sansbart fag. Mål 2 omhandler det å- <i>dele sanseerfaringer</i>.</p> <p>Vitensenteret etterspør et sterkere fokus rettet mot den algoritmisk tenkning og bruk av teknologi.</p> <p>Sex og samfunn Er fornøyd med at ordene «fortelle» og «skape fortellinger» er definert. På den måten mener de at barn kan uttrykke følelsene, erfaringene og meningene sine.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Forestille seg og beskrive fremtiden gjennom tegning og modeller. 	<p>Norsk kveners forbund ønsket å legge til kvenske og skogsfinske prinsipper i målet som omhandler planlegge og bygge med naturmaterialer, men de fikk ikke medhold i dette forslaget.</p> <p>Utdanningsforbundet</p> <p>På spørsmålene om kompetansemålene etter 2.trinn mener gir utdanningsforbundet ros for at det er tilrettelagt for både lek og læring. Men de pointerer viktigheten med at elevene får benytte seg av verktøy til å forme i ulike materialer.</p>
2.1.2	Undervisvurdering	
	<p>Eleven skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin i faget gjennom undervisvurderingen. Eleven viser kompetanse på 1. og 2. trinn når de bruker hender og verktøy til å forme i forskjellige materialer, forteller gjennom visuelle medier og samtaler om opplevelser av bilder, gjenstander og bygninger.</p> <p>Læreren skal legge til rette for at eleven får tid til utprøving og at de deler erfaringer fra eget skapende arbeid. Elevene skal oppleve at det å prøve og feile er en del av det å utvikle seg i faget. Læreren skal hjelpe eleven til å sette ord på hva de kan, hva de ikke kan, og hvordan de kan videreutvikle kompetanse i faget.</p> <p>Tilbakemeldingene fra lærer skal støtte opp under mestring, skaperglede og evne til undring.</p>	<p>Norsk kulturråd påpeker at kunst og håndverk er et taktilt og sansbart fag. De påpeker også refleksjon over opplevelser.</p> <p>Endringen-<i>at elevene får varierte sanseerfaringer, bidra i praktisk utfordring og dele ideer og opplevelser.</i> I tillegg etterspurte de egen skapende prosess. Endring-<i>delta med egne meninger i skapende prosesser.</i></p>

Figur 34: Tabell Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 2. trinn med innspill. (UDIR, 2019). Laget av M. Kilvær.

8.2.5 Endring i kapittelet kompetansemål 1.og 2. trinn etter høringsrunden.

	Tekst	Bytte av begreper
--	-------	-------------------

1.	<i>Bruke håndverksteknikker og håndverktøy i utforming av tre, leire og tekstile materialer på en miljøbevisst og trygg måte.</i>	Ord og fraser som utgår:
	Bruke håndverksteknikker og håndverktøy i utforming av tre, leire og tekstile materialer på en miljøbevisst og trygg måte.	Ord og fraser som kommer inn:
2.	<i>Utforske egenskaper ved materialer og dele sanseerfaringer.</i>	Ord og fraser som utgår: Utforske
	Undersøke egenskaper ved materialer og dele sanseerfaringer.	Ord og fraser som kommer inn: Undersøke
3.	<i>Undersøke visuelle uttrykk og bygge videre på andres ideer i eget skapende arbeid.</i>	Ord og fraser som utgår: Undersøke
	Utforske visuelle uttrykk og bygge videre på andres ideer i eget skapende arbeid.	Ord og fraser som kommer inn: Utforske
4.	<i>Eksperimentere med form, farge, rytme og kontrast.</i>	Ord og fraser som utgår:
	Eksperimentere med form, farge, rytme og kontrast.	Ord og fraser som kommer inn:
5.	<i>Fortelle gjennom tegning, maling og foto etter studier av form.</i>	Ord og fraser som utgår: Fortelle Tegning Maling Foto Studier Av
	Studere form gjennom å tegne , male og fotografere	Ord og fraser som kommer inn: Tegne Studere Male Fotografere
6.	<i>Planlegge og bygge med naturmaterialer etter inspirasjon fra samiske- og lokale konstruksjonsprinsipper.</i>	Ord og fraser som utgår: Bygge med Samiske- og lokale Konstruksjonsprinsipper
	Planlegge og konstruere i naturmaterialer etter inspirasjon fra samisk og lokal byggeskikk .	Ord og fraser som kommer inn: Konstruere Samisk Lokal Byggeskikk

7.	Vise fram og presentere objekter gjennom utstilling eller samling.	Ord og fraser som utgår:
	Vise fram og presentere objekter gjennom utstilling eller samling.	Ord og fraser som kommer inn:
8.	Skape fortellinger ved hjelp av digitale verktøy etter inspirasjon fra lokale og nasjonale kunstverk.	Ord og fraser som utgår:
	Skape fortellinger ved hjelp av digitale verktøy etter inspirasjon fra lokale og nasjonale kunstverk.	Ord og fraser som kommer inn:
9.	Forestille seg og beskrive fremtiden gjennom tegning og modeller.	Ord og fraser som utgår:
	Forestille seg og beskrive fremtiden gjennom tegning og modeller.	Ord og fraser som kommer inn:

Figur 35: Endring i kapittelet kompetansemål 1.og 2. (UDIR,2020) Laget av M. Kilvær.

8.2.6 Endring i kapittelet *undervisvurdering 1. og 2. trinn* etter høringsrunden.

	Undervisvurdering	Bytte av begreper
1.	Eleven skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin i faget gjennom undervisvurderingen.	Ord og fraser som utgår: Eleven (entall) Mulighet Utvikle gjennom
	Undervisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget.	Ord og fraser som kommer inn: Undervisvurdering Bidra Fremme læring
2.	Eleven	
	Eleven viser kompetanse på 1. og 2. trinn når de bruker hender og verktøy til å forme i forskjellige materialer, forteller gjennom visuelle medier og samtaler om opplevelser av bilder, gjenstander og bygninger.	Ord og fraser som utgår: Eleven (entall)
	Elevene viser og utvikler kompetanse i kunst og håndverk på 1. og 2. trinn når de bruker hender og verktøy til å forme i forskjellige materialer, forteller gjennom digitale og visuelle medier og samtaler om opplevelser av kunst, gjenstander og bygninger.	Ord og fraser som kommer inn: Elevene(flertall) Utvikler Kunst og håndverk Digitale

		Kunst
3.	Læreren	
	<p>Læreren skal legge til rette for at eleven får tid til utprøving og at de deler erfaringer fra eget skapende arbeid. Elevene skal oppleve at det å prøve og feile er en del av det å utvikle seg i faget.</p> <p>Læreren skal hjelpe eleven til å sette ord på hva de kan, hva de ikke kan, og hvordan de kan videreutvikle kompetanse i faget.</p> <p>Tilbakemeldingene fra lærer skal støtte opp under mestring, skaperglede og evne til undring.</p>	<p>Ord og fraser som utgår:</p> <p>Tid</p> <p>Utprøving</p> <p>Dele erfaring</p> <p>Eget skapende arbeid</p> <p>Feile</p> <p>Utvikle</p>
	<p>Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom at elevene får varierte sanseerfaringer, bidra i praktisk utfordring og dele ideer og opplevelser.</p> <p>Læreren og elevene skal være i dialog om elevens utvikling i kunst og håndverk. Elevene skal få mulighet til å prøve seg frem. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og hva de får til bedre enn tidligere. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i å fortelle gjennom bilder, forme i materialer og delta med egne meninger i skapende prosesser.</p>	<p>Ord og fraser som kommer inn:</p> <p>Elevmedvirkning</p> <p>Stimulere</p> <p>Lærelyst</p> <p>Sanseerfaringer</p> <p>Dialog</p> <p>Utvikling</p>

Figur 36: Tabell: Endring i kapittelet undervisvurdering 1. og 2. trinn etter høringsrunden. (UDIR, 2020). Laget av M. Kilvær.

8.2.7 Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 4. trinn med innspill.

	Høringsforslag	Ulike innspill
2.2	Kompetansemål og vurdering4.Trinn	
2.2.1	Kompetansemål etter 4.trinn	
	Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:	Sex og samfunn påpeker at de ønsker et tilsvarende mål som

	<ul style="list-style-type: none"> • bruke håndverktøy og sammenføringsteknikker i tre, leire og tekstiler på en miljøbevisst og trygg måte. • gjennomføre kunst- og designprosesser ved å søke inspirasjon, utforske muligheter, ta valg og lage egne produkter. • undersøke hvordan Tradisjonshåndtverk, inkludert samisk håndverk har utnyttet naturmaterialers egenskaper og lage enkle bruksgjenstander. • prøve ut ideer og ulike muligheter i gjenbruksmaterialer og formidle til andre hvordan man i egen hverdag kan bidra til å ivareta natur og miljø. • samtale om bruksfunksjon og materialvalg i ulike bygninger, og lage skisser med forslag til ny arkitektur. • tolke former og symboler fra ulike kulturer og bruke disse i visuelle uttrykk. • Tegne form og dybde ved bruk av virkemidler som overlapping og forminskning • Bruke enkle komposisjonsprinsipper i fotografi og digitale verktøy. • Utforske mangfold i motiv og visuelle uttrykk i kunst fra ulike verdensdeler og lage en digital presentasjon. • Formidle og vise fram eget arbeid gjennom utstilling. 	<p>dette på 7. trinn. «<i>utforske og sette ord på hvordan følelser og meninger vises i kunst, og bruke symbolikk og farge til å uttrykke følelser og meninger i egne arbeid</i>». De synes kompetansemålene etter 4. trinn har et litt for stort teknisk preg og ønsker seg mer opplevelser og tanker.</p> <p>Norske kveners forbund De kom med forslag om å tillegge nasjonale minoriteter i målet som omhandler å undersøke Tradisjonshåndtverk. De fikk ikke medhold i dette og målet ble stående.</p>
2.2.2.	Underveisvurdering	
	<p>Elevene skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin i faget gjennom underveisvurderingen. Elevene viser kompetanse på 3. og 4. trinn når de prøver ut håndarbeidsteknikker og visuelle uttrykk, deltar i skapende prosesser og vurdering av egne arbeid. Elevene skal på ulike måter få analysere og sette ord på hva bilder, gjenstander og bygninger forteller om funksjon, tilhørighet og menneskers tanker eller behov.</p> <p>Læreren skal legge til rette for at eleven får utvikle og vise kompetanse gjennom varierte arbeidsmåter. Elevene skal</p>	<p>Utdanningsforbundet understreker viktigheten med at elevene får jobbe med ulike håndverksteknikker og visuelle uttrykk i denne perioden.</p>

	<p>oppleve at det å prøve og feile er en del av det å utvikle seg i faget. Læreren skal hjelpe elevene til å sette ord på hva de kan, hva de ikke kan, og hvordan de kan videreutvikle kompetansen sin i faget. Gjennom konkrete tilbakemeldinger på håndlag, ideutvikling og bruk av visuelle virkemidler skal læreren støtte opp om elevens skaperglede og faglig utvikling.</p>	
--	--	--

Figur 37: Tabell Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 4. trinn med innspill. (UDIR,2019)
Laget av M. Kilvær.

8.2.8 Endring i kapittelet kompetansemål 4. trinn etter høringsrunden.

	Tekst	Bytte av begreper.
1.	<i>Bruke håndverktøy og sammenføyningsteknikker i tre, leire og tekstiler på en miljøbevisst og trygg måte.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Bruke håndverktøy og sammenføyningsteknikker i tre, leire og tekstiler på en miljøbevisst og trygg måte.	Ord og fraser som kommer inn.
2.	<i>Gjennomføre kunst- og designprosesser ved å søke inspirasjon, utforske muligheter, ta valg og lage egne produkter.</i>	Ord og fraser som utgår. Ta
	Gjennomføre kunst- og designprosesser ved å søke inspirasjon, utforske muligheter, gjøre valg og lage egne produkter.	Ord og fraser som kommer inn. Gjøre
3.	<i>Undersøke hvordan Tradisjonshåndverk, inkludert samisk håndverk har utnyttet naturmaterialers egenskaper og lage enkle bruksgjenstander.</i>	Ord og fraser som utgår. Har utnyttet
	Undersøke hvordan tradisjonshåndverk, inkludert samisk håndverk, utnytter naturmaterialers egenskaper, og bruker erfaringer til å lage enkle bruksgjenstander.	Ord og fraser som kommer inn. Utnytter Bruker Erfaringer
4.	<i>Prøve ut ideer og ulike muligheter i gjenbruksmaterialer og formidle til andre hvordan man i egen hverdag kan bidra til å ivareta natur og miljø.</i>	Ord og fraser som utgår. Ulike
	Prøve ut ideer og muligheter i gjenbruksmaterialer og formidle til andre hvordan man i egen hverdag kan bidra til å ivareta natur og miljø.	Ord og frase som kommer inn.

5.	<i>Samtale om bruksfunksjon og materialvalg i ulike bygninger, og lage skisser med forslag til ny arkitektur.</i>	Ord og fraser som utgår. Bruksfunksjon
	Samtale om bruk, funksjon og materialvalg i ulike bygninger og lage skisser med forslag til ny arkitektur.	Ord og fraser som kommer inn. Bruk Funksjon
6.	<i>Tolke former og symboler fra ulike kulturer og bruke disse i visuelle uttrykk.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Tolke former og symboler fra ulike kulturer og bruke disse i visuelle uttrykk.	Ord og fraser som kommer inn.
7.	<i>Tegne form og dybde ved bruk av virkemidler som overlapping og forminskning.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Tegne form og dybde ved bruk av virkemidler som overlapping og forminskning.	Ord og fraser som kommer inn.
8.	<i>Bruke enkle komposisjonsprinsipper i fotografi og digitale verktøy.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Bruke enkle komposisjonsprinsipper i fotografi og digitale verktøy.	Ord og fraser som kommer inn.
9.	<i>Utforske mangfold i motiv og visuelle uttrykk i kunst fra ulike verdensdeler og lage en digital presentasjon.</i>	Ord og fraser som utgår
	Utforske mangfold i motiv og visuelle uttrykk i kunst fra ulike verdensdeler og lage en digital presentasjon.	Ord og fraser som kommer inn.
10.	<i>Formidle og vise fram eget arbeid gjennom utstilling.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Formidle og vise fram eget arbeid gjennom utstilling.	Ord og fraser som kommer inn.

Figur 38: Tabell Endring i kapitlet kompetansemål 4.trinn etter høringsrunden. (UDIR,2020). Laget av M. Kilvær.

8.2.9 Endring i kapitlet underveisvurdering 3. og 4. trinn etter høringsrunden.

	Underveisvurdering	Bytte av begreper
1.	<i>Elevene skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin i faget gjennom underveisvurderingen.</i>	Ord og fraser som utgår. Få Mulighet

	Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget.	Ord og fraser som kommer inn. Fremme læring
2.	Eleven	
	<i>Elevene viser kompetanse på 3. og 4. trinn når de prøver ut håndarbeidsteknikker og visuelle uttrykk, deltar i skapende prosesser og vurdering av egne arbeid.</i>	Ord og fraser som utgår. Vurdering av egne arbeid
	Eleven viser og utvikler kompetanse i kunst og håndverk på 3. og 4. trinn når de prøver ut håndverksteknikker, digitale verktøy og visuelle uttrykk og deltar i skapende prosesser.	Ord og fraser som kommer inn. Utvikler Kunst og håndverk Digitale verktøy
	<i>Elevene skal på ulike måter få analysere og sette ord på hva bilder, gjenstander og bygninger forteller om funksjon, tilhørighet og menneskers tanker eller behov</i>	Ord og fraser som utgår. Analysere Sette ord på Bilder Funksjon tilhørighet
	Videre viser og utvikler de kompetanse når de samtaler om hva kunst, gjenstander og bygninger forteller om menneskers tanker og behov.	Ord og fraser som kommer inn. Viser Utvikler Samtaler kunst
3.	Læreren	
	<i>Læreren skal legge til rette for at eleven får utvikle og vise kompetanse gjennom varierte arbeidsmåter. Elevene skal oppleve at det å prøve og feile er en del av det å utvikle seg i faget.</i> <i>Læreren skal hjelpe elevene til å sette ord på hva de kan, hva de ikke kan, og hvordan de kan videreutvikle kompetansen sin i faget. Gjennom konkrete tilbakemeldinger på håndlag, ideutvikling og bruk av visuelle virkemidler skal læreren støtte opp om elevens skaperglede og faglig utvikling.</i>	Ord og fraser som utgår. Eleven får utvikle Arbeidsmåter Prøve og feile Læreren skal hjelpe Til å sette ord på Hva de kan Og ikke kan Konkrete tilbakemeldinger på Håndlag Ideutvikling Visuelle virkemidler Lærer støtte Skaperglede
	Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom varierte praktiske oppgaver og ved at eleven får uttrykke tanker og meninger gjennom skapende prosesser. Læreren og eleven skal være i dialog om elevenes utvikling i kunst og håndverk.	Ord og fraser som kommer inn. Elevmedvirkning Stimulere Lærelyst Praktiske Oppgaver Utrykke tanker og meninger Skapende prosesser

	<p>Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og hva de får til bedre enn tidligere, når det gjelder både prosess og produkt.</p> <p>Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetanse sin i ideutvikling, problemløsning i materialer, visuell formidling og samtale om håndverk og kulturuttrykk.</p>	<p>Være i dialog Elevens utvikling Kunst og håndverk Prøve seg fram</p> <p>Bedre en tidligere Prosess og produkt</p> <p>Veiledning i videre læring Tilpasse opplæringen Bruke veiledningen Ideutvikling Problemløsning i materialer Samtale om håndverk Samtale om kulturuttrykk</p>
--	---	--

Figur 39: Tabell Endring i kapitlet undervisvurdering 3. og 4. trinn etter høringsrunden. (UDIR,2020). Laget av M. Kilvær.

8.2.10 Høringsforslag om kompetansemål etter 7. trinn med innspill.

	Høringsforslag	Ulike innspill
2.3	Kompetansemål og vurdering 7. Trinn	
2.3.1.	Kompetansemål etter 7.Trinn	
	<p>Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bruke ulike teknikker, elektriske verktøy og håndverktøy i reparasjons, bearbeidelse og sammenføyningsteknikker av harde, plastiske og myke materialer på en trygg og miljøbevisst måte. • undersøke materialers egenskaper og funksjon i ulike gjenstander og vurdere materialers holdbarhet og muligheter for reparasjon og gjenbruk. • bygge og eksperimentere med stabile konstruksjoner. • bruke ulike digitale verktøy til å planlegge, dokumentere og presentere prosesser og produkter. • bruke ulike strategier for ideutvikling og problemløsning. • tegne form, flate og rom ved hjelp av virkemidler som kontrast, skygge, proporsjoner og perspektiv. • utforske og sette ord på hvordan følelser og meninger vises i kunst, og bruke symbolikk og 	<p>Vitensenteret vier forslag om en sterkere betoning av algoritmisk tenkning og bruk av teknologi der målet er utvikling og innovasjon.de ønsket også at programmering skulle få en mer fremtredende rolle i kreative og skapende prosesser.de ønsker seg også et større fokus rettet mot gjenbruk. Videre er de veldig fornøyd med det målet som omhandler det å sette ord på følelser og meninger i kunst. Norsk kvenerens forbund kom med forslaget om å inkludere nasjonale minoriteters</p>

	<p>farge til å uttrykke følelser og meninger i eget arbeid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • analysere visuelle virkemidler i ulike medier og belyse et aktuelt tema gjennom foto eller infografikk. • presenter et mangfold i folkedrakter, inkludert samisk klesplagg, og design og lag et produkt med inspirasjon fra kulturarven. • undersøk hvordan kjønnsroller vises i populærkulturen og lag visuelle uttrykk som utfordrer stereotypier. • gjenkjenn og programmer mønstresekvenser til visuelle uttrykk. • design og lag en utstilling som viser fram prosess og produkt. 	<p>klesplagg og nasjonalt og internasjonalt. De fikk ikke medhold i dette.</p> <p>Utdanningsforbundet vektlegger i sin argumentasjon viktigheten av at læreplanen fokuserer på gjenbruk og bærekraftig utvikling, samtidig som de påpeker viktigheten av at elevene må ha tilgang på verktøy, materialer og verksteder for å kunne utføre kompetansen.</p>
2.3.2	Underveisvurdering	
	<p>Eleven skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin i faget gjennom underveisvurderingen. Elevene viser kompetanse på 5., 6. og 7. trinn når de bruker kreative strategier for å skape visuelle uttrykk og funksjonelle løsninger. Lærerens veiledning skal støtte opp under elevens skaperglede, deres håndlag, mulighet til utforsking og problemløsning, og deres kompetanse i å bruke materialer og redskaper på en miljøbevisst og trygg måte.</p> <p>Læreren skal legge til rette for at elevene får utvikle og vise kompetanse gjennom varierte arbeidsmåter. Læreren skal hjelpe eleven til å sette ord på hva de kan, hva de ikke kan, og hvordan de kan videreutvikle kompetansen sin i faget.</p> <p>Læreren skal legge til rette for at elevene medvirker i vurdering av visuelle virkemidler, kulturelle referanser og håndverkskvalitet i egne arbeid. I dialog om elevenes faglige utvikling skal læreren vektlegge både prosess og produkt.</p>	

Figur 40.: Tabell Høringsforslag om kompetansemål etter 7. trinn med innspill. (UDIR,2019). Laget M. Kilvær.

8.2.11 Endring i kapitlet *kompetansemål 7. trinn* etter høringsrunden.

	Tekst	Bytte av begreper
1.	<i>Bruke ulike teknikker, elektriske verktøy og håndverktøy i reparasjons, bearbeidelse og sammenføringsteknikker av harde, plastiske og myke materialer på en trygg og miljøbevisst måte.</i>	Ord og fraser som utgår. Ulike teknikker Bearbeidelse Sammenføringsteknikker
	Bruke ulike håndverktøy og elektriske verktøy for å bearbeide og sammenføye harde, plastiske og myke materialer på en trygg og miljøbevisst måte	Ord og fraser som kommer inn. For å bearbeide

		Sammenføye
2.	<i>Undersøke materialers egenskaper og funksjon i ulike gjenstander og vurdere materialers holdbarhet og muligheter for reparasjon og gjenbruk.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Undersøke materialene i ulike gjenstander og vurdere funksjon, holdbarhet og muligheter for reparasjon og gjenbruk	Ord og fraser som kommer inn.
3.	<i>Bygge og eksperimentere med stabile konstruksjoner.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Bygge og eksperimentere med stabile konstruksjoner.	Ord og fraser som kommer inn.
4.	<i>Bruke ulike digitale verktøy til å planlegge, dokumentere og presentere prosesser og produkter</i>	Ord og fraser som utgår. Dokumentere
	Bruke digitale verktøy til å planlegge og presentere prosesser og produkt.	Ord og fraser som kommer inn.
5.	<i>Bruke ulike strategier for ideutvikling og problemløsning.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Bruke ulike strategier for ideutvikling og problemløsning.	Ord og fraser som kommer inn.
6.	<i>Tegne form, flate og rom ved hjelp av virkemidler som kontrast, skygge, proporsjoner og perspektiv.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Tegne form, flate og rom ved hjelp av virkemidler som kontraster, skygge, proporsjoner og perspektiv.	Ord og fraser som kommer inn.
7.	<i>Utforske og sette ord på hvordan følelser og meninger vises i kunst, og bruke symbolikk og farge til å uttrykke følelser og meninger i eget arbeid.</i>	Ord og fraser som utgår. Sette ord på
	Utforske og reflektere over hvordan følelser og meninger vises i kunst, og bruke symbolikk og farge til å uttrykke følelser og meninger i egne arbeider.	Ord og fraser som kommer inn. Reflektere
8.	<i>Analysere visuelle virkemidler i ulike medier og belyse et aktuelt tema gjennom foto eller infografikk.</i>	Ord og fraser som utgår.
	Analysere visuelle virkemidler i ulike medier og belyse et aktuelt tema gjennom foto eller infografikk.	Ord og fraser som kommer inn.
9.	<i>Presenter et mangfold i folkedrakter, inkludert samisk klesplagg, og design og lag et produkt med inspirasjon fra kulturarven.</i>	Ord og fraser som utgår. Presentere Folkedrakter

		Design
	Beskrive mangfold i klestradisjoner eller gjenstander, inkludert samiske, og lage et produkt med inspirasjon fra kulturarv.	Ord og fraser som kommer inn. Beskrive Klestradisjoner Gjenstander
10.	Undersøk hvordan kjønnsroller vises i populærkulturen og lag visuelle uttrykk som utfordrer stereotypier.	Ord og fraser som utgår. Populærkulturen
	Undersøke hvordan kjønnsroller vises i kulturelle uttrykk før og nå, og lag visuelle uttrykk som utfordrer stereotypier.	Ord og fraser som kommer inn. Kulturelle uttrykk før Kulturelle uttrykk nå
11.	Gjenkjenn og programmerer mønstersekvenser til visuelle uttrykk.	Ord og fraser som utgår. Gjenkjenne Programmere Mønstersekvenser
	Bruke programmering til å skape interaktivitet og visuelle uttrykk.	Ord og fraser som kommer inn. Bruke Programmering Til å skape Interaktivitet
12.	Design og lage en utstilling som viser fram prosess og produkt.	Ord og fraser som utgår.
	Design og lage en utstilling som viser fram prosess og produkt.	Ord og fraser som kommer inn.

Figur 41: Tabell Endringer i kapitlet kompetansemål 7.trinn etter høringsrunden. (UDIR,2020). Laget av M. Kilvær.

8.2.12 Endring i kapitlet underveisvurdering 5.,6. og 7. trinn etter høringsrunden.

	Underveisvurdering	Bytte av begreper
1.	Eleven.	
	Eleven skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin i faget gjennom underveisvurderingen. Elevene viser kompetanse på 5., 6. og 7. trin når de bruker kreative strategier for å skape visuelle uttrykk og funksjonelle løsninger.	Ord og fraser som utgår. Få Mulighet
	Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i kunst og håndverk på 5.,6. og 7. trinn når de bruker ulike kreative strategier for å skape visuelle uttrykk og funksjonelle løsninger.	Ord og fraser som kommer inn. Fremme læring Utvikler
2.	Læreren.	

	<p>Læreren skal støtte opp under elevens skaperglede, deres håndlag, mulighet til utforskning og problemløsning, og deres kompetanse i å bruke materialer og redskaper på en miljøbevisst og trygg måte.</p>	<p>Ord og fraser som utgår. Læreren veiledning Skal støtte opp under Elevens skaperglede Deres håndlag Mulighet til utforskning Problemløsning Kompetanse i å bruke materialer. Bruke redskaper På en miljøbevisst Trygg måte</p>
	<p>Videre viser og utvikler de kompetanse når de reflekterer over visuelle virkemidler, kulturelle referanser, håndverkskvalitet og miljøbelastning</p>	<p>Ord og fraser som kommer inn. Videre viser Og utvikler de Når de Reflekterer over Visuelle virkemidler Reflekterer over kulturelle referanser Reflekterer over håndverkskvalitet Reflekterer over miljøbelastning</p>
	<p>Læreren skal legge til rette for at elevene får utvikle og vise kompetanse gjennom varierte arbeidsmåter. Læreren skal hjelpe eleven til å sette ord på hva de kan, hva de ikke kan, og hvordan de kan videreutvikle kompetansen sin i faget.</p>	<p>Ord og fraser som utgår.</p>
		<p>Ord og fraser som kommer inn.</p>
	<p>Læreren skal legge til rette for at elevene medvirker i vurdering av visuelle virkemidler, kulturelle referanser og håndverkskvalitet i egne arbeid. I dialog om elevenes faglige utvikling skal læreren vektlegge både prosess og produkt.</p>	<p>Ord og fraser som utgår: Elevene medvirker</p>
	<p>Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom varierte praktiske oppgaver i verkstedene og ved at elevene får komme med forslag til endringer i forbruk og visuelle omgivelser.</p>	<p>Ord og fraser som kommer inn: Elevmedvirkning Stimulere Lærelyst Varierte Praktiske oppgaver I verkstedene Endring i forbruk</p>

Figur 42: Tabell Endring i kapittelet underveisevaluering 5.6. og 7.trinn etter høringsrunden. (UDIR,2020). Laget av M. Kilvær.

8.2.13 Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 10. trinn med innspill.

	Høringsforslag	Ulike innspill
2.3	Kompetansemål og vurdering 10. Trinn, fordypning kunst	
2.3.1.	Kompetansemål etter 10.Trinn	
	<p>Mål for opplæringen er at eleven skal kunne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruke ulike verktøy og håndverksteknikker og egnet teknologi i reparasjon, bearbeidelse og sammenføyninger av harde, plastiske og myke materialer • Vurdere materialers holdbarhet og mulighet for reparasjon og gjenbruk, og bruke materialer på en hensiktsmessig og miljøbevisst måte • Utvikle løsninger gjennom en stegvis designprosess • Prøve ut hvordan ny teknologi kan gi muligheter for nye kommunikasjonsformer og opplevelser i skapende prosesser og produkter • Visualisere form ved hjelp av frihåndstegninger, arbeidstegninger, modeller og digitale verktøy • Dokumentere og begrunne valg gjennom utstilling eller digitale uttrykk • Analysere hvordan identitet og stedstilhørighet kommuniserer i arkitektur, klestradisjoner, kunst og gjenstander, og eksperimentere med kulturelle referanser i eget skapende arbeid • Undersøke hvordan kunst, inkludert samisk kunst utfordrer, og skape kunstuttrykk som stiller spørsmål ved utfordringer i samtiden • Reflektere kritisk over visuelle virkemidler og bruke disse bevisst og eksperimenterende i eget skapende arbeid • lage skisser til fornyelse av lokale omgivelser og modellere arkitektoniske løsninger som ivaretar ulike behov og interesser • søke inspirasjon fra ulike retninger innen kunst og visuell kultur, reflektere over bruken av visuelle virkemidler og skissere egne ideer • eksperimentere med ulike visuelle uttrykk i en kunstnerisk prosess og begrunne valg fra ide til ferdig resultat 	<p>Norsk kvensk forbund ønsket å tillegge nasjonale minoriteters i målet som omhandler det å undersøke hvordan kunst utfordrer og skaper kunstuttrykk. Dette fikk de ikke gehør for.</p> <p>Kunst i skolen ønsker en sterkere betoning av å reflektere over samtidens kunst og kulturuttrykk. De mener det kunne gjort planen mer fremtidsrettet. De er fornøyde med at dette er uttrykt i 10.kompetansemålene, men skulle ønske at de kom tydeligere frem i de andre trinnene.</p> <p>Norges Husflidslag mener at fordypningsplanen i 10.trinn er altfor omfattende. Det er snakk om 30 timer og det er 12 kompetansemål. Dette gir ikke rom for dybdelæring, flere av målene er dessverre svært store. De retter også fokuset mot at målene slik de står i dag ikke egner seg godt til fordypningsfag for det er alt for mange språklig identiske mål.</p>
2.3.2	Underveisvurdering	
	<p>Eleven skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin i faget gjennom underveisvurderingen. Elevene viser kompetanse på 8., 9. og 10. trinn når de bruker kreative strategier og praktisk problemløsning i arbeid med visualisering og arbeid med ulike materialer.</p>	

	Læreren skal legge til rett for at elevene kan utvikle mestring og skaperglede gjennom varierte utfordringer i praktisk skapende arbeid med ideutvikling, visuelle virkemidler og håndverksteknikker. I dialog om elevens faglige utvikling skal fokus være på prosess og produkt, og på hvordan eleven bruker fagbegreper og reflekterer over estetiske uttrykk, kulturelle referanser, og funksjon og holdbarhet i egne og andres arbeider.	
2.3.3	Standpungtvurdering	
	Standpungtvurdering skal uttrykke elevenes sluttkompetanse i faget. Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene på varierte måter får vise sin samlende kompetanse i kunst- og håndverk. Elevenes praktisk skapende arbeid ligger til grunn for standpungtvurdering i faget. Læreren skal vurdere elevenes ideutvikling, hensiktsmessig og miljøbevisst bruk av verktøy, redskaper og teknikker, og visuelle og håndverksmessige kvaliteter ved sluttprodukter. Elevenes kompetanse kommer også til uttrykk gjennom bruk av fagbegreper og refleksjon over estetiske uttrykk, kulturelle referanser, og funksjon og holdbarhet i egne og andres arbeider.	Skolens landsforbund trekker frem spørsmålet om standpunkt karakterer og eksamens karakterer. De er bekymret for om vurderingsgrunnlaget vil være ulikt rundt om i landet grunnet ulike måter å tolke vurderingsgrunnlaget i faget på. Noen vil gi stor makt til læremidlene mens andre vil vurdere ut fra metodefrihet og lokalt handlingsrom

Figur 43: Tabell Høringsforslag kapittelet om kompetansemål etter 10. trinn med innspill. (UDIR,2019). Laget av M. Kilvær

8.2.14 Endring i kapittelet *kompetansemål 10. trinn* etter høringsrunden.

	Tekst	Bytte av begreper
2.5.1	Kompetansemål etter 10.trinn	
1.	<i>Bruke ulike verktøy og håndverksteknikker og egnet teknologi i reparasjon, bearbeidelse og sammenføyninger av harde, plastiske og myke materialer.</i>	Ord og fraser som utgår: Bruke ulike verktøy Reparasjon bearbeidelse
	Utforske muligheter innenfor håndverksteknikker og egnet teknologi for å arbeide og sammenføye harde, plastiske og myke materialer	Ord og fraser som kommer inn: Utforske Muligheter For å arbeide
2.	<i>Vurdere materialers holdbarhet og muligheter for reparasjon og gjenbruk, og bruke materialer på en hensiktsmessig og miljøbevisst måte</i>	Ord og fraser som utgår:

	Vurdere materialers holdbarhet og muligheter for reparasjon og gjenbruk, og bruke ulike verktøy og materialer på en hensiktsmessig og miljøbevisst måte	Ord og fraser som kommer inn: ulike verktøy
3.	Utvikle løsninger gjennom en stegvis designprosess.	Ord og fraser som utgår:
	Utvikle løsninger gjennom en stegvis designprosess og vurdere holdbarhet, funksjon og estetisk uttrykk	Ord og fraser som kommer inn: Vurdere Holdbarhet Funksjon Estetisk uttrykk
4.	<i>Prøve ut hvordan ny teknologi kan gi muligheter for nye kommunikasjonsformer og opplevelser i skapende prosesser og produkter</i>	Ord og fraser som utgår: Prøve ut
	Utforske hvordan digitale verktøy og ny teknologi kan gi muligheter for kommunikasjonsformer og opplevelser i skapende prosesser og produkter	Ord og fraser som kommer inn: Utforske Digitale verktøy
5.	<i>Visualisere form ved hjelp av frihåndstegninger, arbeidstegninger, modeller og digitale verktøy</i>	Ord og fraser som utgår:
	Visualisere form ved hjelp av frihåndstegninger, arbeidstegninger, modeller og digitale verktøy	Ord og fraser som kommer inn:
6.	<i>Analysere hvordan identitet og stedstilhørighet kommuniseres i arkitektur, klestradisjoner, kunst eller gjenstander, og eksperimentere med kulturelle referanser i eget skapende arbeid</i>	Ord og fraser som utgår: Eksperimentere
	Analysere hvordan identitet og stedstilhørighet kommuniseres i arkitektur, klestradisjoner, kunst eller gjenstander, og integrere med kulturelle referanser i eget skapende arbeid	Ord og fraser som kommer inn: Integrere
7.	<i>Undersøke hvordan kunst, inkludert samisk kunst utfordrer, og skape kunstuttrykk som stiller spørsmål ved utfordringer i samtiden</i>	Ord og fraser som utgår: Utfordrer Stiller spørsmål
	Undersøk hvordan kunst, inkludert samisk kunst, kan bidra i samfunnskritikk, og skape kunstuttrykk som belyser utfordringer i egen samtid	Ord og fraser som kommer inn: Kan bidra i samfunnskritikk Som belyser I egen samtid.
8.	<i>Reflektere kritisk over visuelle virkemidler og bruke disse bevisst og eksperimenterende i eget skapende arbeid.</i>	Ord og fraser som utgår: Bruke disse bevisst
	Reflekter kritisk over visuelle virkemidler og eksperimentere med ulike visuelle uttrykk i en skapende prosess	Ord og fraser som kommer inn: Eksperimenterer med ulike visuelle uttrykk
9.	<i>Lage skisser til fornyelse av lokale omgivelser og modellere arkitektoniske løsninger som ivaretar ulike behov og interesser</i>	Ord og fraser som utgår:

	Lag skisser til fornyelse av lokale omgivelser og modellerer arkitektoniske løsninger som ivaretar ulike behov og interesser	Ord og fraser som kommer inn:
10.	MÅL som ikke kom med: <i>Søke inspirasjon fra ulike retninger innen kunst og visuell kultur, reflektere over bruken av visuelle virkemidler og skissere egne ideer.</i> <i>Eksperimentere med ulike visuelle uttrykk i en kunstnerisk prosess og begrunne valg fra ide til ferdig resultat</i>	Ord og fraser som utgår:
	Fordype seg i en visuell uttrykksform og/eller en håndverksteknikk, utforske muligheter gjennom praktisk skapende arbeid og presentere valg fra ide til ferdig resultat	Ord og fraser som kommer inn:

Figur 44: Tabell Endring i kapittelet kompetansemål 10.trinn etter høringsrunden. (UDIR,2020). Laget av M. Kilvær.

8.2.15 Endring i kapittelet *undervisvurdering 8.,9. og 10. trinn etter høringsrunden.*

	Eleven	Bytte av begreper
1.	<i>Eleven skal få mulighet til å utvikle kompetansen sin i faget gjennom undervisvurderingen.</i>	Ord og fraser og som utgår: Få mulighet
	Undervisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget.	Ord og fraser som kommer inn: Fremme læring
2.	<i>Elevene viser kompetanse på 8., 9. og 10. trinn når de bruker kreative strategier og praktisk problemløsning i arbeid med visualisering og arbeid med ulike materialer.</i>	Ord og fraser som utgår:
	Elevene viser og utvikler kompetanse i kunst og håndverk på 8., 9. og 10. trinn når de bruker ulike kreative strategier og praktisk problemløsning i arbeid med visualisering, ulike materialer og digitale verktøy. Videre viser og utvikler de kompetanse når de reflekterer over miljøbevisst forbruk, visuelle virkemidler, kulturelle referanser og håndverkskvalitet	Ord og fraser som kommer inn: Utvikler Kunst og håndverk Digitale verktøy Reflektere over Miljøbevisst forbruk Visuelle virkemidler Håndverkskvalitet
	Læreren	
3.	<i>Læreren skal legge til rett for at elevene kan utvikle mestring og skaperglede gjennom varierte utfordringer i praktisk</i>	Ord og fraser som utgår: Utvikle mestring Skaperglede

	<i>skapende arbeid med ideutvikling, visuelle virkemidler og håndverksteknikker.</i>	Varierte utfordringer Ideutvikling
	Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom varierte praktiske oppgaver i verkstedene og ved at elevene får belyse utfordringer i samtiden gjennom skapende prosesser	Ord og fraser som kommer inn: Elevmedvirkning Stimulere til lærelyst Varierte praktiske oppgaver i verkstedene Belyse utfordringer Skapende prosesser
4.	<i>I dialog om elevens faglige utvikling skal fokus være på prosess og produkt, og på hvordan eleven bruker fagbegreper og reflekterer over estetiske uttrykk, kulturelle referanser, og funksjon og holdbarhet i egne og andres arbeider</i>	Ord og fraser som utgår: Elevens faglige utvikling Fokus på prosess Fokus på produkt Fagbegreper Estetiske uttrykk
	Læreren og elevene skal være i dialog om elevens utvikling i kunst og håndverk . Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram . Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser , skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til , og reflektere over egen faglig utvikling når det gjelder både prosess og produkt .	Ord og fraser som kommer inn: Kunst og håndverk Prøve seg fram Viser Sette ord på Egen faglig utvikling Prosess produkt
	Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i praktisk problemløsning, kreative prosesser , visuell kommunikasjon og refleksjon over visuell og materiell kultur .	Ord og fraser som kommer inn. Kreative prosesser Refleksjon over visuell kultur Refleksjon over materiell kultur
	Standpungtvurdering	
	<i>Standpungtvurdering skal uttrykke elevenes sluttkompetanse i faget.</i> <i>Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene på varierte måter får vise sin samlede kompetanse i kunst- og håndverk. Elevenes praktisk skapende arbeid ligger til grunn for standpungtvurdering i faget.</i> <i>Læreren skal vurdere elevenes ideutvikling, hensiktsmessig og miljøbevisst bruk av verktøy, redskaper og teknikker, og visuelle og håndverksmessige kvaliteter ved sluttprodukter.</i> <i>Elevenes kompetanse kommer også til uttrykk gjennom bruk av fagbegreper og refleksjon over estetiske uttrykk, kulturelle</i>	

	<i>referanser, og funksjon og holdbarhet i egne og andres arbeider.</i>	
	<p>Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har i kunst og håndverk ved avslutningen av opplæringen etter 10. trinn. Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger.</p> <p>Læreren skal sette karakter i kunst og håndverk basert på elevens håndverksferdigheter i ulike materialer, bruk av kreative strategier og kompetanse i å visualisere ideer.</p> <p>Karakteren skal også være basert på hvordan eleven reflekterer over estetiske uttrykk, kulturelle referanser, funksjon og holdbarhet i egne og andres arbeid.</p>	<p>Ord og fraser som kommer inn.</p> <p>Være</p> <p>Den samlede kompetansen</p> <p>Inkludere forståelse</p> <p>Refleksjon</p> <p>Kritisk tenkning</p> <p>I ulike sammenhenger</p>

Figur 45: Tabell Endring i kapitlet underveisvurdering 8.9. og 10 trinn etter høringsrunden. (UDIR,2020). Laget av M. Kilvær.